

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 56 · 5. mars
Sesjonen 2023–2024

Møte tirsdag den 5. mars 2024 kl. 10

President: Masud Ghara khani

Dagsorden (nr. 56):

1. Stortingets vedtak til lov om endringer i vassdragsreguleringsloven og energiloven (styrking av forsyningssikkerheten)
(Lovvedtak 44 (2023–2024), jf. Innst. 193 L (2023–2024) og Prop. 33 L (2023–2024))
2. Stortingets vedtak til lov om endringer i lovgivningen som følge av nye navn på Olje- og energidepartementet, Petroleumstilsynet og Oljedirektoratet
(Lovvedtak 45 (2023–2024), jf. Innst. 190 L (2023–2024) og Prop. 31 L (2023–2024))
3. Stortingets vedtak til lov om endringer i yrkestransportlova (sentraltilknytningsplikt og justering av løyveplikten for drosje)
(Lovvedtak 46 (2023–2024), jf. Innst. 201 L (2023–2024) og Prop. 39 L (2023–2024))
4. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen i sak om regjeringsapparatets håndtering av habilitetsregelverk mv.
(Innst. 215 S (2023–2024))
5. Utenriksministerens utenrikspolitiske redegjørelse
6. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Forelegg for Stortinget av overenskomster inngått med fremmede stater eller internasjonale organisasjoner i 2020
(Innst. 182 S (2023–2024))
7. Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sofie Marhaug, Marie Sneve Martinussen og Geir Jørgensen om en rettferdig og planmessig omstilling til lavutslippssamfunnet
(Innst. 203 S (2023–2024), jf. Dokument 8:37 S (2023–2024))
8. Innstilling fra finanskomiteen om Endringer i finansforetaksloven (utdelinger fra finansforetak mv.)
(Innst. 204 L (2023–2024), jf. Prop. 13 L (2023–2024))
9. Innstilling fra finanskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Freddy André Øvstegård og Lars Haltbrekken om å redusere søppeleksporten
(Innst. 205 S (2023–2024), jf. Dokument 8:34 S (2023–2024))
10. Referat

*Minnetales over tidligere stortingsrepresentant og statsråd Odd Eriksen***Presidenten [10:00:09]:** Ærede medrepresentanter!

Den 11. februar 2023 døde tidligere stortingsrepresentant Odd Eriksen fra Dønna og Mosjøen, 67 år gammel.

Han representerte Arbeiderpartiet og Nordland og møtte første gang fast som representant i 1989. Han var nestleder i forsvarskomiteen fra 1993 til 1997 og medlem av kommunalkomiteen fra 1997 til 2001.

Odd Eriksen var fiskersønnen fra Helgeland som ble stortingsrepresentant og næringsminister i Jens Stoltenbergs andre regjering. Han var også en politisk størrelse i Nordland som mangeårig leder for fylkespartiet og senere fylkesråd fra 2006 til 2011.

Eriksen hadde bakgrunn som industriarbeider ved Elkem Aluminium i Mosjøen, der han i 1974 startet som operatør i elektrolysen. I fire år var han leder for Mosjøen Kjemiske Arbeiderforening, bl.a. under storkonflikten og lockouten i 1986. Fra fagbevegelsen var veien kort til politikken, og Eriksen var kjennetegnet av en egen teft og en betydelig handlekraft.

Som fylkesrådsleder tok han initiativ til å få hevet fiskebåten «Western», slik at de etterlatte og Mykensamfunnet kunne få svar, 30 år etter det tragiske forliset. Han bidro til at Adde Zetterquist kunstgalleri ble etablert i Saltdalen og var viktig i arbeidet med å sikre at Winderøe forble et Nordland-selskap.

Handlekraften han likevel huskes best for, viste han som vanlig flypassasjer. På et Kato Air-fly fra Narvik til Bodø i 2004 skjedde det som kunne vært en filmscene. En mann angrep kapteinen og styrmannen med øks, og flyet styrtet mot bakken. Sammen med en medpassasjer overmannet Eriksen kapreren, slik at piloten med sekunders margin fikk rettet opp flyet. Åtte menneskers liv ble reddet.

Odd Eriksen var en omgjengelig mann som var glad i folk. Aller høyest satte han barna sine. Det gjorde sterkt inntrykk på mange da han i et langt og åpenhertig VG-intervju fortalte om sorgen etter at datteren Marte hadde tatt sitt eget liv 16 år gammel.

Livet satte sine spor i Odd Eriksen, og han satte sine spor gjennom en mannsalders innsats for vanlige arbeidsfolk, for Nordland og for Norge.

Vi lyser fred over Odd Eriksens minne.

Representantene påhørte stående presidentens minnetale.

Presidenten [10:03:01]: Representantene Sverre Myrli, Sveinung Rotevatn, Nikolai Astrup, Heidi Nordby Lunde, Mímir Kristjánsson, Åslaug Sem-Jacobsen, Truls

Vasvik, Lene Westgaard-Halle og Grete Wold, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Den innkalte vararepresentanten for Møre og Romsdal, Per Ivar Lied, har tatt sete.

Det foreligger to permisjonssøknader:

- fra Høyres stortingsgruppe om velferdspermisjon for representanten Helge Orten i tiden fra og med 5. til og med 7. mars
- fra representanten Torbjørn Vereide om omsorgspermisjon i tiden fra og med 5. til og med 15. mars

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:
For Møre og Romsdal: Vetle Wang Soleim
For Sogn og Fjordane: Marie-Helene H. Brandsdal

Presidenten [10:03:42]: Vetle Wang Soleim og Marie-Helene H. Brandsdal er til stede og vil ta sete.

Statsråd Jan Christian Vestre overbrakte 2 kgl. proposisjoner (se under Referat).

Presidenten [10:04:16]: Representanten Sofie Marhaug vil framsette et representantforslag.

Sofie Marhaug (R) [10:04:30]: På vegne av representantene Lars Haltbrekken, Ola Elvestuen, Une Bastholm, Kjell Ingolf Ropstad, Irene Ojala og meg selv har jeg gleden av å framsette et representantforslag om å sikre uavhengige utredninger av naturverdier og naturpåvirkning.

Presidenten [10:04:49]: Representanten Seher Aydar vil framsette et representantforslag.

Seher Aydar (R) [10:05:04]: På vegne av representanten Mímir Kristjánsson og meg selv fremmer jeg forslag om å gjøre sykehusene til bedre arbeidsgivere.

Presidenten [10:05:13]: Representanten Tobias Drevland Lund vil framsette et representantforslag.

Tobias Drevland Lund (R) [10:05:30]: Det blir ikke stille fra Rødt.

På vegne av stortingsrepresentantene Marie Sneve Martinussen, Seher Aydar og meg selv har jeg gleden av å framsette et representantforslag om å ta tilbake kontrollen over leiemarkedet.

Presidenten [10:05:42]: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Sakene nr. 1–3 vil bli behandlet under ett.

Sak nr. 1 [10:05:52]

Stortingets vedtak til lov om endringer i vassdragsreguleringsloven og energiloven (styrking av forsyningsikkerheten) (Lovvedtak 44 (2023–2024), jf. Innst. 193 L (2023–2024) og Prop. 33 L (2023–2024))

Sak nr. 2 [10:05:52]

Stortingets vedtak til lov om endringer i lovgivningen som følge av nye navn på Olje- og energidepartementet, Petroleumstilsynet og Oljedirektoratet (Lovvedtak 45 (2023–2024), jf. Innst. 190 L (2023–2024) og Prop. 31 L (2023–2024))

Sak nr. 3 [10:05:52]

Stortingets vedtak til lov om endringer i yrkestransportlova (sentraltilknytningsplikt og justering av løyveplikten for drosje) (Lovvedtak 46 (2023–2024), jf. Innst. 201 L (2023–2024) og Prop. 39 L (2023–2024))

Presidenten [10:05:56]: Ingen har bedt om ordet.

Sak nr. 4 [10:06:04]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen i sak om regjeringsapparatets håndtering av habilitetsregelverk mv. (Innst. 215 S (2023–2024))

Presidenten [10:06:14]: Etter ønske fra kontroll- og konstitusjonskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 15 minutter til hver partigruppe og 15 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det ikke bli gitt anledning til replikker. De som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Grunde Almeland (V) [10:06:51] (ordfører for saken): Innstillingen vi behandler i dag, omhandler flere saker som gjelder sittende og tidligere regjeringsmedlemmers håndtering av habilitetsregelverket. Saken er omfattende og detaljrik. Komiteen har brukt mye tid, og innstillingen som ligger til grunn, er svært omfattende. Når vi like fullt i dag kan debattere denne innstillingen, er det på grunn av et grundig og konstruktivt arbeid i hele komiteen, så i denne saken er det virkelig på sin plass å takke komiteen for et godt samarbeid.

Kort oppsummert startet komiteen sine undersøkelser 21. juni i fjor på bakgrunn av pressemeldingen fra daværende kunnskapsminister Tonje Brenna 20. juni, der hun fortalte om brudd på habilitetsregler. Den 23. juni gikk Anette Trettebergstuen av som kultur- og likestillingsminister som følge av brudd på habilitetsre-

gelverket, og 21. juli gikk Ola Borten Moe av som forsknings- og høyere utdanningsminister som følge av brudd på regjeringens retningslinjer for aksjekjøp og habilitetsregelverket. Vi i komiteen vedtok 27. juli å åpne sak. Den 30. august holdt daværende utenriksminister Anniken Huitfeldt pressekonferanse der hun orienterte om ektemannens kjøp av aksjer, og 15. september inviterte representanten Erna Solberg til pressekonferanse for å orientere om ektemannen Sindre Finnes' aksjehandel i årene hun var statsminister. Den 20. oktober 2023 redegjorde næringsminister Jan Christian Vestre i brev til komiteen for at han anså seg inhabil eller nær grensen til inhabil i noen tidligere saker der en ansatt han hadde et vennsforhold til, fikk midlertidige lederstillinger.

Denne saken har som sagt vært svært omfattende, med betydelig mengde korrespondanse og en høring, samtidig som vi har innhentet råd og uttalelser fra både et ekspertutvalg og lovavdelingen i Justis- og beredskapsdepartementet om det juridiske grunnlaget i saken.

Innledningsvis er det viktig for meg også å avklare hva som ikke er kontrollkomiteens oppgave å se på. Gyldighetskontroll med forvaltningsvedtak tilligger det domstolen å føre, mens det er påtalemyndigheten som skal beslutte etterforskning og avgjøre spørsmål om påtale i saker som faller utenfor Riksrettens jurisdiksjon. Komiteen har derfor ikke formelt tatt stilling til spørsmål om eventuelle saksbehandlingsfeil skal få forvaltningsrettslige konsekvenser, herunder gyldigheten av forvaltningsvedtak og beslutninger, eller om straffbare handlinger er begått. Formålet med kontrollen er derimot å klargjøre det parlamentariske ansvaret samt avdekke feil, mangler og forbedringspunkter i forvaltningen.

Komiteen har tatt denne saken på det største alvor. Tilliten velgerne har til politikerne, politikken og de politiske institusjonene, er et av demokratiets viktigste fundament, og at mangel på tillit kan og vil føre til en forvitring av demokratiet og redusere oppslutningen om det, er helt klart. Det er derfor helt nødvendig at ansvaret for det som har gått galt, plasseres et sted, og at vi som politikere tar ansvar for å gjenreise tilliten når den har fått seg en så alvorlig knekk som den har fått det siste året.

Komiteen har derfor hatt to mål med vårt arbeid. For det første var det viktig for oss å se på og avdekke eventuelle svakheter med hvordan regjeringen og embetsverket praktiserer habilitetsregelverket, og komme med forslag om hvordan man kan redusere risikoen for at det skal skje igjen. For det andre har vi sett på de konkrete sakene komiteen har hatt på sitt bord, og adressert disse på det vi mener er en hensiktsmessig måte.

Jeg vil starte med de konkrete sakene. En viktig del av Stortingets kontrollfunksjon er å plassere politisk ansvar dersom en statsråd eller regjering ikke i tilstrekkelig grad gjør dette selv. Stortinget har over lang tid utviklet en praksis når det gjelder vurdering og tildeling av slikt politisk ansvar, og dette kan skje gjennom kritikk i merknadsform, vedtak av ulik grad av kritikk, eller, i ytterste konsekvens, forslag om mistillit.

Det vi har lagt til grunn i vår sak, er for det første at tidligere praksis tilsier at en statsråd som har tatt politisk ansvar for en feil ved å gå av, ikke møtes med forslag om kritikk i Stortinget – altså et kritikkvedtak – siden avgang må ses på som den mest alvorlige måte å ta slikt ansvar på. For det andre kan statsråder som har blitt sittende etter å ha gjort noe Stortinget har funnet kritikkverdige, møtes med vedtak om kritikk i et sakskompleks hvor en annen statsråd har gått av. For det tredje kan også en statsråd fra en avgått regjering, eller den avgåtte regjeringen selv, få kritikk i merknads- eller vedtaksform, og dette kan skje også selv om stortingsperioden hvor den aktuelle feil ble begått, er forbi.

I denne innstillingen framsettes det ulike forslag til kritikkvedtak. Komiteen har bevisst benyttet ulike formuleringer for å gradere kritikknivåene. Formuleringen «sterkt kritikkverdige» mener komiteen er hensiktsmessig å regne som det sterkeste kritikknivået Stortinget har til rådighet for kritikkvedtak. Komiteen mener videre at mistillitsforslag ikke er egnet som virkemiddel mot avgåtte statsråder, siden kjernen i et slikt vedtak er at en statsråd eller regjering som har fått vedtatt mistillit mot seg, må søke avskjed og innvilges dette.

Jeg vil først begynne kort med sakene til Ola Borten Moe og Anette Trettebergstuen. Det er naturlig å vektlegge om statsrådene har tatt et parlamentarisk ansvar for sine handlinger. De har selv uttalt at de valgte å be om å fratse sin stilling, og det er på bakgrunn av tidligere innstillinger naturlig at kritikk mot dem fremmes i form av merknader og ikke i vedtaksform, noe komiteen enstemmig har gjort. Dette er ikke tilfelle når det gjelder de andre personene som er involvert i denne saken.

I sin tid som statsråd kjøpte Ola Borten Moe aksjer i Kongsberg Gruppen, og han eide aksjer da regjeringen inngikk en betydelig avtale om kjøp av ammunisjon av Nammo, som er deleid av Kongsberg Gruppen ASA gjennom gruppens eierskap i finske Patria. Vi vektlegger at han ikke gjorde en selvstendig vurdering av dette forholdet, og at en oppmerksomhet rundt forholdet og en selvstendig vurdering av dette i forkant av regjeringens beslutning må kunne forventes. I tillegg viste daværende versjon av Håndbok for politisk ledelse, punkt 4.5, at statsråden «skal generelt utvise en betydelig grad av akt-somhet ved sine disposisjoner i aksjemarkedet». Det er grunn til å stille spørsmål ved om Borten Moe ved sine

aksjedisposisjoner mens han var statsråd, i tilstrekkelig grad overholdt denne retningslinjen. Vi mener derfor at saken er svært alvorlig, men, som vi også har gitt uttrykk for i offentligheten, konstaterer vi at statsråden har tatt politisk ansvar for dette ved å gå av.

Anette Trettebergstuen var inhabil ved utnevnelser til styreverv. At Trettebergstuen var av den oppfatning at når en statsråd er inhabil overfor en kandidat for utnevneelse, kan statsråden «være med i forberedelsene av utnevneelse, men at selve utnevneelsen må foretas av andre», er for komiteen uforståelig. Vi mener at saken er svært alvorlig, men konstaterer at statsråden har tatt ansvar for dette ved å gå av.

I saken om Anniken Huitfeldt er komiteen enig i at Anniken Huitfeldt deltok i en rekke beslutninger som direkte eller indirekte påvirket selskaper hennes ektemann hadde aksjer i. Dette var grunnlag for en rekke følgefeil som resulterte i at Anniken Huitfeldt etter alt å dømme har vært inhabil i en rekke saker som komiteen i utilstrekkelig grad har oversikt over. Det er kritikkverdigg, og derfor konkluderer flertallet med at tidligere utenriksminister Anniken Huitfeldt i sin tid som minister var inhabil i flere saker. Jeg vil også gjøre oppmerksom på at det finnes et mindretall som foreslår at denne kritikken skal være sterk, men med samme begrunnelse.

Et flertall i komiteen mener at statsråd Tonje Brenna burde vurdert i hvilken grad Wergelandsenterets tilskudd fra Kunnskapsdepartementet til skoleprosjektet «22. juli og demokratisk medborgerskap» involverte Utøya AS. Statsråd Brenna burde ikke vært involvert i forberedelsene av statsbudsjettet knyttet til Raftostiftelsen i 2022 og 2023, og heller ikke oppnevnt Elgesem som styremedlem i Wergelandsenteret. Det er også statsråd-ens ansvar at departementets rutiner ikke var egnet til å avdekke denne koblingen mellom Wergelandsenteret og Utøya AS, og at dette var å anse som direkte økonomisk støtte til Utøya AS. Statsråd Brenna burde vurdert sin habilitet overfor Elgesem på et tidligere tidspunkt, og som følge av at dette ikke ble gjort, var arbeids- og inkluderingsminister Tonje Brenna i sin tid som kunnskapsminister inhabil. Flertallet har derfor foreslått at Stortinget vedtar at det er kritikkverdigg at arbeids- og inkluderingsminister Tonje Brenna i sin tid som kunnskapsminister var inhabil i behandlingen av flere saker. Også her er det et mindretall som foreslår sterk kritikk i vedtaket.

I etterkant av komiteens avgivelse har statsråd Brenna selv og statsråd Nordtun på vegne av Kunnskapsdepartementet oversendt supplerende opplysninger til komiteen. Jeg oppfordrer statsråden selv til å redegjøre for disse under dagens debatt.

Erna Solberg har informert om at omfanget av hennes ektemann Sindre Finnes' aksjehandler medførte at

hun var inhabil i flere saker hun behandlet da hun var statsminister, og at det trolig er snakk om en rekke tilfeller der det har foreligget inhabilitet. Videre har Solberg trukket fram at hun på bakgrunn av ektefelles aksjehandler har vært inhabil i saker tilknyttet Norsk Hydro, nærmere bestemt behandlingen av Prop. 96 L for 2015–2016, og konsesjonssaken til Lyse Kraft DA i 2021. Vi mener at det er grunn til å stille spørsmål ved om Solberg i tilstrekkelig grad har overholdt sin undersøkelsesplikt overfor ektemannens aksjehandel, og en samlet komitee mener at Stortinget skal vedta at det er sterkt kritikkverdigg at Erna Solberg i sin tid som statsminister var inhabil i flere saker behandlet av hennes regjering.

Komiteen mener at saken til Jan Christian Vestre i all hovedsak stiller seg annerledes enn de andre sakene i denne innstillingen og er av en langt mindre alvorlig karakter. Han var ikke involvert i beslutningene om midlertidig å ansette Sandvik, hadde ikke foreslått henne til noen lederoppgaver, og hadde heller ikke vært orientert om at Sandvik fikk midlertidige lederstillinger. I tillegg legger vi vekt på at embetsverket var kjent med vennskapet, og at lederne som forberedte beslutningene, var kjent med det og vurderte at det ikke var til hinder. Vi er ut over dette enig med næringsministeren i at han også burde ha informert departementsråden om vennskapet, men vi har ikke noe ytterligere å tilføye ut over dette.

Vi har gjennom vårt arbeid ment at det er viktig å understreke denne sakens alvor ved å rette kritikk mot både tidligere og sittende regjering. Det er i øverste instans avgåtte og sittende statsministers ansvar, men det fritar verken de involverte statsrådene eller andre partier som satt i regjering, ansvar for situasjonen som har oppstått, eller for ansvaret de alle har for å gjenopprette tilliten sammen. Det er for oss liten tvil om at bedre opplæring, rutiner og praksis kunne ha redusert sannsynligheten for at disse feilene hadde blitt begått, men vi vil understreke at det ikke er sikkert. Tilbakemeldingen fra departementene viser en såpass ulik praksis at det er hevet over enhver tvil at det var og er betydelige mangler i måten regjeringen i fellesskap forholder seg til habilitetsregelverket på. Komiteen mener derfor at Stortinget bør vedta at det er kritikkverdigg at både regjeringen Solberg og regjeringen Støre har hatt mangelfulle rutiner for å forhindre brudd på habilitetsregelverket.

Det er flere forhold som er gjennomgått i denne innstillingen som understreker hvor viktig det er å gjøre konkrete tiltak for å sikre tilliten mellom velgerne og politikerne. Vi er opptatt av at vi gjør det vi kan for å minimere sjansen for at dette skjer på nytt, gjennom å gjøre forbedringer i regler og rutiner, samt at vi sikrer offentligheten og pressen innsyn i prosessene for å bidra til at potensielle framtidige saker avdekkes. En samlet

komite foreslår derfor at regjeringen gjennomfører en tverrgående analyse av hvordan departementene driver opplæring i habilitetsregelverket, hvordan det praktiseres, og hvordan embetsverket bistår politisk ledelse. Basert på dette ber Stortinget regjeringen om å vurdere å utforme en felles mønsterpraksis som legges til grunn som et minimum i alle departementene. Vi ber også regjeringen fremme en proposisjon med forslag til fornyelse av habilitetsreguleringen i forvaltningsloven, basert på NOU 2019: 5. Proposisjonen må fremmes i tide for at den kan behandles av Stortinget i inneværende stortingsperiode. Videre ber vi regjeringen vurdere å innføre en rutine om å skriftliggjøre habilitetsvurderinger gjort av statsråder, statssekretærer og politiske rådgivere, samt vurdere en større grad av åpenhet om habilitetsvurderinger som foretas i departementene av politisk ledelse i departementene. Til slutt ber vi regjeringen på egnede måter gjøre en gjennomgang av gjeldende rutiner og regelverk, der man både er tydeligere på hvilke føringer som er regulert på hvilket nivå, og samtidig vurderer hva som bør reguleres på de ulike nivåene.

Avslutningsvis vil jeg understreke at det er en samlet komite som står sammen om det aller meste i denne innstillingen, og at alle tar ansvar for de feilene som er begått. Det tror jeg er viktig, og det vil være viktig i fortsettelsen også. I slike saker er det lett å grave seg ned i detaljene, men det viktigste spørsmålet vi må stille oss selv, er uansett om dette skaper eller ødelegger tilliten til beslutningen som tas, og til oss som politikere.

Så vil jeg ta opp forslag nr. 1, som Venstre har sammen med Høyre og Fremskrittspartiet, og varsle at jeg kommer tilbake til Venstres synspunkter senere i debatten.

Presidenten [10:21:52]: Representanten Grunde Almeland har tatt opp de forslagene han refererte til.

Frode Jacobsen (A) [10:22:05]: Vi lever i et samfunn med høy grad av tillit, tillit mellom folk og politikere de har valgt til å representere dem, og tillit mellom folk. Det er bruddet på denne tilliten som gjør denne saken så alvorlig. Det er dette habilitet handler om. Det står gjengitt på en fin måte i håndbok for politisk ledelse i departementene:

«Politisk ledelse er avhengig av befolkningens tillit. I tillegg til å etterleve formelle regler og krav, skal politisk ledelse derfor utvise godt skjønn og aktsomhet i og utenfor tjenesten, for å ivareta tilliten til en selv, departementet og regjeringen.»

Likevel står vi her i dag og har i mange måneder gått gjennom habilitet og brudd på reglene. Det er alvorlig. Det har vi alle tatt inn over oss og behandlet deretter. For Arbeiderpartiet har det viktigste i dette arbeidet vært å gjenopprette tilliten til politikken i stort, og folks tillit til

politikken, også til Arbeiderpartiet, må repareres. Derfor har vi gjort det som er nødvendig for å bidra til bredest mulig samling i Stortinget.

La meg takke saksordfører Grunde Almeland for helhjertet å ha drevet arbeidet i den retningen. Jeg synes vi alle har klart å løfte oss over det rent partipolitiske. Komiteen skal ha takk for konstruktivt samarbeid og enighet om det viktigste. Som det står i innstillingen:

«Komiteen peker på at tilliten velgerne har til politikerne, politikken og de politiske institusjonene, er et av demokratiets viktigste fundament, og at mangel på tillit kan og vil føre til en forvitring av demokratiet og redusere oppslutningen om det.»

Det var enkeltsakene som kom fram i fjor sommer, som startet saken. Tonje Brenna, Anette Trettebergstuen, Ola Borten Moe og Anniken Huitfeldt sto alle fram og erkjente at de hadde gjort feil. Til sist erkjente også Erna Solberg at hun ikke hadde fulgt habilitetsreglene.

Hele komiteen har gått grundig inn i alle sakene og forsøkt å se på likheter og forskjeller. Erna Solbergs sak skiller seg ut bl.a. fordi den er større i omfang og pågikk over lengre tid. Erna Solberg får da også sterk kritikk fra en samlet komité. For Arbeiderpartiet har det vært viktig å behandle sakene som omhandler våre egne uten å legge partitilhørighet til grunn. Også våre statsråder får kritikk.

For komiteen ble det tidlig klart at dette også handler om svakhet i systemene. Derfor valgte kontrollkomiteen, som vanligvis ikke gjør det, også å se framover for å unngå at slike saker skal dukke opp på nytt. Svakheter handler om at det gjennomgående har vært rettet for lite oppmerksomhet mot hvor viktig habilitet er. Rutinene som finnes i departementene, er ulike og har ikke alltid vært like gjennomtenkte. Dette burde vært gjort noe med tidligere, og både nåværende og forrige regjering får kritikk for ikke å ha gjort denne viktige jobben. Det drukner litt i denne saken, men er jo alvorlig nok.

Hvorfor habilitet ikke har blitt tatt alvorlig nok, kan vi ikke svare sikkert på, men noe av forklaringen kan ligge i at vi alle tar for gitt at ingen som sitter i regjering, gjør det for å mele sin egen, ektefellens eller venners kake, og at vi alle følger denne tillitsamfunnets lov. Det tror jeg fortsatt er virkeligheten, men som vi nå vet, har det likevel vært gjort feil.

For Arbeiderpartiet har det vært klart at feil må få konsekvenser. Den som har gjort feil, må ta ansvar, selv om de ikke har personlig skyld.

Komiteen har gått grundig inn i hver enkelt sak. Det betyr at vi har foretatt vurderinger, uavhengig av de andre sakene, men jeg vil også legge til at det ikke er mulig å se sakene uten en viss form for gradering av alvorligheten i dem. Det har komiteen også gjort. Det er slått fast av en samlet komité at regjeringsmedlemmer må ta polit-

isk ansvar for feil som er begått på deres vakt. Samtidig slås det fast at politisk ansvar i ytterste konsekvens betyr å gå av hvis sakens alvor tilsier det. Det er grunnen til at Ola Borten Moe og Anette Trettebergstuen får kritikk gjennom merknader. De gikk av og tok ansvar for feilene som var begått.

Erna Solberg gikk av som statsminister som konsekvens av et valg der hennes regjering ikke lenger hadde flertall i Stortinget. For Anniken Huitfeldt var denne saken bare en del av begrunnelsen til statsministeren for hennes avgang. Når vi har fremmet kritikkvedtak mot Solberg, Huitfeldt og Brenna, er det lagt ulik vekt på kritikken ut fra alvorlighetsgraden. Som en samlet komité sier det i innstillingen:

«Komiteen har ved denne vurderingen særlig lagt vekt på omfanget av inhabiliteten, om statsrådene var klar over de faktiske forholdene som ledet til inhabilitet, (...) om eventuelle feiltrinn var en direkte del av embetsførselen eller ikke, og om det er grunn til å regne med at inhabiliteten har innvirket og påvirket gyldigheten av beslutninger og/eller vedtak.»

Erna Solbergs sak er den mest alvorlige og skiller seg klart ut. Den dreier seg om svært omfattende habilitetsbrudd gjennom en periode på åtte år – åtte år da Erna Solberg var statsminister og den øverste ansvarlige for regjeringen og landet vårt. Da Erna Solberg på en pressekonferanse 15. september i fjor informerte om at hennes ektemann hadde drevet med aksjehandel, ble det avdekket at det dreide seg om mer enn 3 000 handler. Mye av dette var kortsiktige aksjehandler.

Da Solberg ble statsminister, var hun kjent med at ektemannen eide aksjer, og at det kunne føre til inhabilitet for henne. Erna Solberg valgte en løsning hvor hun og ektemannen inngikk en privat avtale om at den kortsiktige handelen skulle opphøre. Hun var av den oppfatning at ektemannen forsto at han ikke kunne fortsette med kortsiktig handel og hvorfor – altså at det ville være et problem for hennes habilitet. Som vi vet, stoppet aksjeandelen likevel ikke opp.

Erna Solberg overlot altså til ektemannen å foreta vurderingene av hva som kunne påvirke statsministerens habilitet. Erna Solbergs sak handler ikke om hvorvidt hun skulle mistro sin mann eller ikke. Saken handler om at statsminister Solberg, uavhengig av sin mann, hadde en plikt til å undersøke sin habilitet. Som øverste ansvarlige også for forvaltningsloven, tilliten folk skal ha til systemet, politikken og demokratiet, var det hun som skulle være den fremste til å ta ansvaret for å sikre sin egen habilitet, og hun som skulle forstå kjernen i habilitetsregelverket, nemlig at folk skal ha tillit til at beslutninger som treffes, er upartiske og korrekte. Fordi hun ikke gjorde dette, kan Erna Solberg i sin tid

som statsminister ha vært inhabil i en rekke av sakene hun behandlet.

En samlet komité foreslår et vedtak som innebærer sterk kritikk av Erna Solberg for hennes svært omfattende brudd på habilitetsregelverket. Som statsminister oppfylte hun ikke sin undersøkelsesplikt godt nok. Hun var ikke aktsom nok.

Når jeg leser gjennom komitémerknadene, er det vanskelig å se begrunnelsen til Høyre for deres kritikk av Erna Solberg. Partiet har valgt å stå utenfor de fleste av merknadene som et ulikt flertall i komiteen har stilt seg bak. Jeg synes det er litt rart av Høyre ikke å begrunne bruken av sterk kritikk bedre.

Et spørsmål mange stiller, er: Ville Erna Solberg ha fortsatt som statsminister dersom sakene med ektemannens aksjehandling hadde blitt kjent mens hun var statsminister? Det er helt umulig å se for seg at Erna Solberg kunne ha fortsatt som statsminister dersom det vi nå vet, hadde blitt kjent mens hun var statsminister. Før hun gikk på som statsminister, fikk hun råd om å avklare spørsmål rundt sin habilitet fordi mannen drev med aksjer. Det rådet fulgte hun ikke. Hun fikk flere muligheter til å foreta undersøkelser om sin manns aksjehandler mens hun var statsminister. Det gjorde hun ikke. Hun anstrengte seg ikke nok for å unngå å komme i trøbbel. Hun anstrengte seg ikke for å undersøke dette mens hun var landets øverste leder. Som flertallet i komiteen uttrykker det:

«Dette er ikke (...) forenlig med den tilliten som kreves for å være regjeringens øverste leder, og landets fremste tillitsvalgte.»

Det er trukket paralleller mellom Anniken Huitfeldts og Erna Solbergs sak. Det er likheter. De hadde begge ektemenn som drev med aksjehandel mens de selv satt i regjering. I motsetning til høyresiden mener vi at det også er verdt å merke seg at det er noen forskjeller – i tid, i omfang, i hvilken stilling de innehadde, og i måten de har behandlet sakene sine på. Det er forskjell på to år i regjering som utenriksminister, 100 aksjehandler og full åpenhet midt i valgkampen om at habilitetsregelverket ikke hadde blitt fulgt opp på en god nok måte, og Solbergs ektemanns over 3 000 aksjehandler og hennes over 12 000 beslutninger i sine åtte år som regjeringssjef.

Så er det et stort sprang fra Huitfeldts sak, men kanskje særlig Erna Solbergs sak til Tonje Brennass.

Tonje Brenna gikk selv ut offentlig og sa hun ikke burde vært involvert i forberedelsene av statsbudsjettet knyttet til Raftostiftelsen i 2022 og 2023, og heller ikke i forberedelsene av beslutninger i statsbudsjettet for 2022 og 2023 knyttet til videreføring av skoleprosjektet «22. juli og demokratisk medborgerskap». Hun burde heller ikke ha oppnevnt Frode Elgesem som styremedlem i Wergelandsenteret. Hun beklaget at hun hadde

gjort feil. Det var disse tre sakene som var årsaken til feilene. Uansett hvor mye som fortsatt skrives og gjentas rundt dette, også med det forslaget som er blitt framsatt i dag, endres ikke det faktum at det er Brennass inhabilitet overfor Utøya AS og Wergelandsenterets samarbeid med dem om skoleprosjektet som er selve kjernen i saken og har vært det hele tiden.

Tonje Brenna kjenner dem som sitter i styret på Utøya fordi Tonje Brenna selv er generasjon Utøya og overlevende fra terrorangrepene 22. juli 2011. Hennes inhabilitet overfor Frode Elgesem er del av den samme historien – ikke et tett vennskap, men et tett forhold som følge av samhold og hjelp i en forferdelig periode av livet. Hvorfor velger Arbeiderpartiet likevel å fremme et kritikkvedtak mot Tonje Brenna? Svaret på det er at saken er svært alvorlig.

Vi er ikke med på at Brennass brudd på habilitet er på linje med Erna Solbergs. De partier som i dag stemmer for samme kritikk eller enda sterkere kritikk, like sterk mot Brenna som mot Erna Solberg, må forklare hvorfor de mener at budsjettbevilgninger til to stiftelser og en feilvurdering av habilitet er å anse som svært kritikkverdige, og at en møtes med samme kritikk som for 3 000 aksjehandler som varte i åtte år og et antall habilitetsbrudd det er umulig å finne ut av.

Tonje Brennass sak var den første. Hun tok ansvar, hun innrømmet feil, hun gjorde en ny vurdering av egen habilitet og erklærte seg inhabil, selv om departementet mente hun var habil. Hun fortalte selv om dette til media. Det er jo egentlig slik vi ønsker at våre fremste tillitsvalgte skal agere når det gjøres feil og man blir klar over det.

En viktig del av saken har vært å ta tak i veien videre. Vi må komme med konkrete tiltak for å sikre at tilliten mellom velgerne og politikerne gjenopprettes. Rutinene og regelverket har ikke vært gode nok verken under denne regjeringen eller den forrige. Det er viktig at en samlet kontrollkomité sier noe om veien videre, for det er slik vi forebygger nye tillitsbrudd. Jeg tror ingen norske politikere har lyst til å gjøre feil. Mange bruker mye tid på å forsikre seg om at de faktisk opptrer riktig.

Vi må huske at en statsråd er ansvarlig for alt som skjer på sitt departements område. Statsråden fatter mange beslutninger og er ansvarlig for enda flere. Da er man prisgitt at det rundt en er rutiner og støttefunksjoner. Det er politikeren selv som har ansvaret for å vurdere egen habilitet, men det er viktig å gi politisk ledelse gode støttefunksjoner.

Komiteen står samlet om fem vedtak. For Arbeiderpartiet har det vært viktig å sørge for at regjeringsapparatet lærer av denne saken, at vi får behandlet forslag om fornyelse av habilitetsreguleringen i forvaltningsloven, at det blir større notoritet og åpenhet rundt habilitets-

vurderinger, og at det ryddes opp i alle de reguleringer, håndbøker osv. som er viktig å følge for regjeringspolitikkerne.

Det er viktig å huske at regjeringen organiserer sitt eget arbeid, og derfor er det vi som storting må være forsiktige så vi ikke fratrar regjeringen deres ansvar. Vedtakene komiteen har samlet seg om, tar hensyn til dette og har en tydelig melding til regjeringen.

Det er to ting jeg vil nevne til slutt i mitt innlegg. Mediene spør om dagen i dag betyr slutten på arbeidet med å gjenreise tillit til politikerne og politikken, om jobben nå er gjort. Svaret på det er nei. Dette er ikke slutten. Jobben er ikke ferdig med dagens debatt og dagens vedtak, men dagens debatt er en viktig milepæl i arbeidet med å gjenreise tilliten til politikere og til politikken. Måten komiteen har behandlet saken på, viser både vilje og evne her i Stortinget, i hvert fall så langt, til å legge partipolitikken til side og finne fram til merknader og forslag som samler bredt. Det er viktig for å skape tillit til at jobben vi på Stortinget har gjort, handler om at vi tar på alvor at det må etableres systemer, rutiner og regler som gjør at feil unngås.

Så hevdes det fra flere at saken ikke får noen konsekvenser. Det er feil. De omfattende bruddene på habilitetsreglene har fått konsekvenser. Flere statsråder har gått av, vedtak er gjort om på, reglene er endret på mange områder både internt i regjeringen og her på Stortinget, og det vil bli gjort flere endringer av systemer, rutiner og regler med de vedtak som fattes i dag.

I dag tar Stortinget viktige skritt i arbeidet med å gjenopprette tilliten til politikken og politikerne. Framtiden vil vise om folk synes vi også fortjener deres tillit.

Peter Frølich (H) [10:37:16] (komiteens leder): En lang, alvorlig og vanskelig sak er kommet til sin avslutning. Det er en sak som helt utvilsomt har utfordret tilliten til norsk politikk. Jeg tror oppriktig at den vil føre til større årvåkenhet om habilitet og forbedringer av rutiner og systemer.

Denne saken er drevet fram av veldig godt journalistisk arbeid, og den er drevet fram av arbeidet til denne komiteen. Det er brev og dokumenter, side opp og side ned, som har gitt offentligheten mye informasjon, og som vi også har brukt lang tid på å endevende. Det har vært nødvendig, og det har vært utfordrende.

Jeg vil slutte meg til saksordførers ord om det konstruktive arbeidet i komiteen, og jeg vil benytte anledningen til nok en gang å gi Grunde Almeland honnør for måten han har strukturert og ledet samskrivingen i komiteen.

Én ting er at dette har vært krevende for oss som komité, men jeg tror vi på en dag som denne skal si at det trykket nok blekner i forhold til trykket mot dem som

har stått i søkelyset. De har hatt et behov for en rettferdig og ryddig behandling fra komiteen. Jeg håper de har fått det, selv om det noen ganger unektelig må ha vært vanskelig å få fram nyanser når det har stormet som mest.

Så må jeg si at lekkasjene som kom fra komiteen helt på slutten, om konklusjoner, uten at de involverte kunne se eller høre begrunnelsene, ikke var rettferdig mot dem som står i dette, og ikke heldig for komiteen, som ellers har hatt et godt og konstruktivt arbeid.

Innstillingen er lang og omfattende. Mitt inntrykk er at alle partier har fått fram de synspunktene de selv har om de ulike sakene. Jeg synes det står respekt av at partier har klart å rette kritikk også mot egne partifeller. Det var ingen selvfølge, men der håper jeg at komiteen har satt en standard for framtidige kontrollkomiteer.

Selv om vi i komiteen er enige om veldig mye, har Høyre stilt seg på utsiden av en del merknader – enten det er merknader mot røde eller merknader mot blå politikere. Det er helt naturlig at det er en del uenighet, både om konklusjoner og om metodikk, når det skal skrives nesten 200 sider med kritikk. De som leser innstillingen, vil finne begrunnelsen på de ulike punktene, men jeg kan allerede her og nå slå fast veldig tydelig at dette ikke handler om at man tar lett på enkelte saker versus andre saker. Jeg synes tvert imot at vi gjennomgående er blant de mer kritiske partiene samlet sett. Vi kritiserer tydelig vår egen tidligere regjering, vår egen tidligere statsminister og vår egen partileder.

Kort oppsummert: Der vi stiller oss utenfor, er på de punktene hvor det, i alle fall etter Høyres syn, blir litt for skjævt og unyansert. Andre steder legges det opp til en litt for stor grad av etterpåklokskap. På noen punkter stilles det også urealistiske forventninger til hva en politiker kan og bør gjøre for å sjekke egen habilitet.

Det er ikke til å legge skjul på at det er en viss ubalanse i innstillingen når det gjelder hvor mye de ulike partiene skriver om de enkelte sakene, og hvilken metodikk og grundighet som brukes for de enkelte politikerne. Slik må det kanskje bli, men vi har forsøkt å porsjonere ut dette mer likt.

Et ekstremt viktig poeng for Høyre har vært at kontrollkomiteen i Stortinget er en parlamentarisk komité. Det er et parlamentarisk kontrollorgan, det er ikke en domstol. Vi er ikke rettsanvender. Vi har ikke vært med på å skrive innstillingen som om den var en domsavsigelse. Det er ikke komiteens oppgave. Jeg tror, for å være ærlig, at vi heller ikke er rigget for å ha forutsetningene for å gjøre det. Vi har vært opptatt av den politiske dimensjonen og det politiske ansvaret. Eksempler på merknader vi ikke har gått inn, er punktene hvor det kun er Erna Solbergs aktsomhetsplikt og undersøkelsesplikt som blir forsøkt vurdert i detalj, side opp og side ned, av komiteen, men uten den tilstrekkelige juridiske

treffsikkerheten som trengs, eller punktene hvor flertallet konkluderer om Tonje Brennas og Anniken Huitfeldts brudd på de samme pliktene, men da riktignok uten noen som helst form for inngående drøftelse. Det er her Høyre mener at komiteens flertall blir litt for domstolaktig, og de legger i realiteten opp til noen rettslige normer som i alle fall så vidt vi kan se, ingen statsråder har levd opp til hittil og antakelig ikke kommer til å kunne gjøre for fremtiden heller. Jeg kommer litt tilbake igjen til dette i et senere innlegg.

Jeg vil nå kort gå gjennom enkeltsakene. De har vært svært alvorlige og har svekket tilliten til politiske avgjørelser. Vi går som kjent inn for sterk kritikk mot både Tonje Brenna, Anniken Huitfeldt og Erna Solberg – med noe ulik begrunnelse.

Brennas sak er sterkt kritikkverdig fordi hun ikke ga departementet informasjonen de trengte for å kunne vurdere habiliteten hennes, fordi hun ikke vurderte egen habilitet til tross for direkte oppfordring fra vennen som hun utnevnte, fordi sakene tross alt førte til ugyldighet og omgjøring av de nevnte styreutnevnelser, og fordi habilitetsbruddene var uunngåelige. Informasjonen lå i departementet og tilfløt henne. Det har vi nå fått lære i all tydelighet. Så har hun etter eget utsagn ikke vært bevisst på at hun har gitt økonomisk støtte til organisasjoner som blir styrt av venner. Det er i så fall en mangel på bevissthet som er sterkt kritikkverdig.

Huitfeldts sak er sterkt kritikkverdig fordi hun ikke gjorde noen undersøkelser av ektefellens aksjer, selv om hun visste at han eide dem. Det var et slags «don't ask, don't tell»-system som helt garantert hadde de beste intensjoner og forsøkte å være ryddig, men det brøt en regel som sto svart på hvitt i regjeringens håndbok. Det gjør det vanskelig for oss som kontrollorgan å ettergå omfanget av den mulige inhabiliteten, og det gjør saken veldig alvorlig.

Solbergs sak er sterkt kritikkverdig fordi det er veldig alvorlig når en statsministers habilitet trekkes i tvil i et omfang som er praktisk umulig for oss som kontrollorgan å sjekke i etterkant. Systemet som hun og ektefellen laget for å kontrollere dette, var ikke holdbart. Det ser vi i all tydelighet i etterkant. Hun var uvitende, hun ble forledet, men det skulle ikke ha skjedd. Det har rammet tilliten til måten regjeringsbeslutninger fattes på.

I arbeidet har Høyre også vært opptatt av å framheve nyanser, og det har vi funnet i alle sakene. Jeg har lyst til å nevne et eksempel. Selv om Ola Borten Moe brøt prosedyrene – han fulgte ikke prosedyrene ved kjøp av aksjer som statsråd, og det var en uskjønnsom avgjørelse, som han også selv har sagt – mener vi at det er langt fra sikkert at han egentlig har vært inhabil på grunn av disse aksjene. Å påpeke det er helt rettferdig og nødvendig, etter vår oppfatning.

Det var de individuelle sakene, og så kort over til selve systemkritikken. Høyre gir kritikk både til Solberg-regjeringen og til Støre-regjeringen – til Solberg-regjeringen fordi det var en stor ulikhet mellom hvordan de ulike departementene håndterte habilitetsbrudd. Det ble helt klart ført en del gode rutiner og innført rutiner, spesielt i regjeringskollegiet etter hvert, men den skjevheten på departementsnivå besto og har nok også ført til en del av de sakene vi har sett.

Vi kritiserer også Støre-regjeringen, litt av de samme grunnene, men også fordi vi avdekket at noen av de gode rutinene som ble innført, ikke ble videreført. De kunne kanskje hindret dette. Høytlesning av navn er nevnt. Kanskje det kunne hindret sakene til Tonje Brenna og sakene til Anette Trettebergstuen. Støre-regjeringen praktiserte heller ikke frys eller salg av aksjer. Det er innført, og det er veldig bra. Alle avgåtte statsråder har også gitt kritikk av opplæringen de har fått i regjeringen – av SMK. Det er verdt å merke seg.

Jeg vil helt til slutt si, og det er et viktig poeng, at uansett hvor alvorlige og kritikkverdige disse sakene har vært, synes jeg det er viktig å påpeke at ja, vi har avdekket eksempler på dårlig dømmekraft, dårlige rutiner og uforståelige misforståelser av reglene, men vi har heldigvis ikke funnet noen bevis for at vi har politikere som bevisst prøver å omgå reglene. Det er tross alt et sunnhetstegn i landet vårt.

Jeg tar opp Høyre og Fremskrittspartiets forslag i saken.

Presidenten [10:47:11]: Representanten Peter Frølich har tatt opp det forslaget han viste til.

Nils T. Bjørke (Sp) [10:47:31]: Eg vil takka komiteen for eit omfattande samarbeid i denne saka. Eg vil takka saksordføraren særskild for innsatsen. Det har vore eit stort arbeid å gå gjennom alle desse dokumenta. Stortingets kontroll fungerer når partia gjev kritikk på tvers av partiskiljelinene. Eg vil òg takka pressa for eit omfattande arbeid, som ligg i botnen av innstillinga frå komiteen. Habilitetssakene er eit døme på at pressa si demokratiske rolle fungerer i Noreg.

Habilitetsreglane for statsråder har eit føremål om å sikra tillit i befolkninga til dei avgjerdene som vert tekne av landets politiske leing. I arbeidet med habilitetssakene har det vore viktig for komiteen å byggja opp att tilliten til politikken og til dei politiske institusjonane etter dei alvorlege habilitetssakene. Difor er det avgjerande at norsk politikk er prega av ein ansvarskultur. Ein ansvarskultur inneber at statsråder og andre i viktige verv i vårt demokrati aksepterer tydeleg ansvaret sitt for feil som skjer i det departementsområdet statsråden styrer. Dette er eit politisk ansvar uavhengig av personleg skuld.

Eit stort fleirtal i komiteen legg vekt på at å gå av er den aller tydelegaste og mest alvorlege måten ein statsråd kan ta politisk ansvar på. Det var dette politiske ansvaret Ola Borten Moe tok då han gjekk av som statsråd. Han hadde kjøpt aksjar i Kongsberg Gruppen, som hadde eigarskap i eit selskap som igjen hadde eigarskap i det selskapet regjeringskollegiet fatta avgjerder om den 12. januar og i mars 2023. Sjølv om det i etterkant er tvil om dette formelt sett var inhabilitet etter regelverket, sa Borten Moe i høyringa til komiteen:

«Jeg tror det hadde vært uhyre krevende, for ikke å si umulig, å skulle ha sittet som statsråd, med den tilliten man er nødt til å ha, i ukene og månedene som fulgte.»

Alvoret i den einskilde sak opp mot handteringa av dette politiske ansvaret ligg til grunn for dei vurderingane fleirtalet i komiteen har gjort når kritikken er fremja i innstillinga. Sjølv om tilrettelegginga med retningslinjer og opplæring kunne ha vore betre, har habilitetsregelverket i hovudsak vore det same sidan 1967. Ola Borten Moe tok det politiske ansvaret han hadde for feil han gjorde, uavhengig av nyansar i regelverk og rutinar.

Tidlegare kunnskapsminister Tonje Brenna har teke politisk ansvar ved sjølv å kontakta kontrollkomiteen om tre saker der ho har gjort feil og vore inhabil. Ho får kritikk av fleirtalet i komiteen for ikkje å ha vurdert habiliteten sin i desse sakene tidlegare.

Tidlegare utanriksminister Anniken Huitfeldt har teke politisk ansvar ved å vedgå at ho har brote undersøkingsplikta si då ho ikkje bad om å få veta alt om ektemannen sine aksjar mens ho sat som statsråd. Ho deltok som minister i ei rekkje med avgjerder som direkte eller indirekte påverka selskap som han eigde aksjar i. Ho får kritikk av fleirtalet i komiteen for dette.

Dette politiske ansvaret meiner eg at tidlegare statsminister Solberg ikkje har teke for dei meir enn 10 000 sakene som ho har hatt ansvar for som statsminister frå 2013 til 2021. Sjølv om Solberg har vedkjent seg å ha vore inhabil, er omfanget av inhabiliteten hennar ikkje mogleg å kartleggja. Sjølv når Solberg no aksepterer kritikken frå komiteen, viser ho til inhabilitet i «einskilde saker» ho var med på å handsama som statsminister.

Talet på saker tidlegare statsminister Erna Solberg har vore involvert i, og aksjeeigarskapet til ektefellen hennar er så omfattande at det har vore umogleg for komiteen å gå inn i. Ingen av habilitetsvurderingane ho har gjort, er dokumenterte. Difor har ikkje komiteen hatt høve til å vurdere realiteten i lovforståinga ho har lagt til grunn for vurderingane sine og for den munnlege avtalen med ektemannen. Komiteen veit ikkje kva statsministeren har lagt til grunn for oppfølging av si eiga undersøkings- og aktsemdsplikt.

Komiteen har hatt informasjon nok til å gå inn i éi habilitetsvurdering Solberg gjorde. Den gjeld Norsk Hydro i 2016 og 2021. Den vurderinga har openberre manglar, som Solberg har valt ikkje å kommentera i svara sine til komiteen. Solberg har ikkje svart på sentrale spørsmål frå komiteen om Hydro-saka og om innhaldet i handbok for politisk leiing i hennar tid som statsminister med ansvar for arbeidet ved Statsministerens kontor.

I handbok for politisk leiing frå Statsministerens kontor i perioden september 2013 til 25. august 2021 stod det:

«Handel med finansielle instrumenter eller inngåelse av kundeforhold foretatt av medarbeidernes ektefelle/registrerte partner/samboer, vil etter forholdene kunne likestilles med disposisjoner foretatt av medarbeideren selv.»

I svaret sitt til komiteen av 28. november 2023 vil ikkje tidlegare statsminister bekrefte om ho la denne tolkinga av habilitetsregelverket til grunn då det vart sett i verk tiltak etter møtet mellom påtroppande statsminister Solberg sin ektefelle og embetsverket på Statsministerens kontor i 2013. I dette brevet legg Solberg vekt på at habilitetsføresegnene i forvaltningslova ikkje vert endra ved nye utgåver av politisk handbok. Eg legg merke til at Høgre står åleine i innstillinga om å peika på at fleirtalet i komiteen legg vekt på at det ikkje ligg føre dokumentasjon på om Solberg la til grunn same tolkinga av habilitetsregelverket i 2013 som lovavdelinga og det eksterne ekspertutvalet har lagt til grunn for sine uttaler til sakene i 2023.

Å ta politisk ansvar er å vurdere grunnlaget for den tilliten ein som statsråd forvaltar på vegner av folket. Det er det motsette av å vri på nyansane i eit regelverk som har som føremål å skapa tillit. Det er denne ansvarskulturen fleirtalet i komiteen har understreka betydninga av. Forventninga om ein ansvarskultur i politikken er grunngevinga for Senterpartiet sin kritikk i innstillinga, både til dei to regjeringane og i dei einskilde sakene. Det store omfanget av habilitetsbrot og manglande vilje til å erkjenne eige ansvar gjer at tidlegare statsminister Solberg får den sterkaste kritikken. Det ligg ei forventning om å styrkja ansvarskulturen i politikken bak dei sam-einte framlegga om vegen vidare.

Eg merkar meg at Høgre står åleine om ikkje å støtta fleirtalet sitt syn på ansvarskultur i politikken. Eg er særse uenig i Høgre sin påstand om at det ikkje er naturleg at Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité kjem med synspunkt om ansvarskultur.

Eg var saksordførar for kontroll- og konstitusjonskomiteen si handsaming av Harberg-utvalet sin rapport om Stortinget si eiga kontrollverksemd. I innstillinga frå komiteen heiter det at kontroll- og konstitusjonskomiteen har ein omfattande kompetanse til å ta opp saker

av eige tiltak som gjeld «Stortingets kontroll med forvaltninga», så lenge rein partipolitisk verksemd vert lagd til sides. Harberg-utvalet slår fast at Stortinget har ein vid kompetanse til å føra kontroll med regjeringa. Om og når denne kompetansen vert nytta, er eit politisk spørsmål. Kjernen i kontrollen må vera statsrådets eller regjeringa sitt ansvar.

Det er den einskilde statsråd sitt ansvar å vurdere sin eigen habilitet for å sikra tillit til avgjerdene i regjeringa og i departementa. Det er regjeringa sitt ansvar å følgja lovene som gjeld for forvaltninga. Det er statsministeren sitt ansvar å sørgja for regelverk og rutinar som fungerer praktisk i regjeringsarbeidet.

Når eit stort fleirtal i komiteen grunnjev kritikken med at det er avgjerande at norsk politikk er prega av ein ansvarskultur, er det å understreka verdiane som ligg i botnen av Stortinget sin kontroll. Tilliten mellom regjeringa og folket byggjer på at statsrådar aksepterer ansvaret sitt for feil, og går av om feila rokkar ved denne tilliten. Det er kjernen i folkestyret og grunnlaget for Stortingets kontroll.

Fleirtalet i kontroll- og konstitusjonskomiteen har gjort ei politisk vurdering om å synleggjera betydninga av å halda fram med ein ansvarskultur i norsk politikk. Slik tek fleirtalet i kontroll- og konstitusjonskomiteen si rolle i demokratiet på alvor. Eg vonar arbeidet komiteen har gjort i innstillinga, bidreg til å byggja opp att tappt tillit, slik at me styrkjer verdiane i folkestyret i ei tid der demokratiet er under stadig større press.

Hans Andreas Limi (FrP) [10:56:17]: Tillit er noe ingen kan eller bør ta for gitt. Derfor er det stort alvor over saken vi i dag har til behandling, som omhandler en rekke brudd på habilitetsregelverket.

Det er alvorlig når folk blir i tvil om de kan stole på politikere og begynner å stille spørsmål ved om det fattes beslutninger for egen vinnings skyld, eller på grunn av nære bekjenskaper. Det er derfor reglene om habilitet er helt grunnleggende – et slags førstelinjeforsvar for at alle skal være like for loven. Fremskrittspartiet mener det er grunn til å rette sterk kritikk i habilitetssaken både mot tidligere statsminister Erna Solberg, mot tidligere utenriksminister Anniken Huitfeldt og mot nåværende statsråd Tonje Brenna.

Sakene til Solberg og Huitfeldt har mange likhetstrekk, selv om Solberg i større grad enn Huitfeldt har bidratt til å opplyse Stortinget. Huitfeldt har valgt ikke å vite og viser til lovbestemt taushetsplikt. Hun har videre understreket at det vil være «en nærmest umulig oppgave» å avgjøre om hun faktisk har vært inhabil, og at vurderingene er «sammensatte og ikke helt enkle». Fremskrittspartiet mener derfor at både Erna Solberg og Anniken Huitfeldt har opptrådt sterkt kritikkverdige.

I innstillingen varslet Fremskrittspartiet, sammen med Høyre, at det var grunn til å rette sterk kritikk mot statsråd Tonje Brenna, som i sin tid som kunnskapsminister var inhabil i håndteringen av støtte til Wergelandsenteret, som indirekte omfatter støtte til Utøya AS. Brenna burde vært den aller første til å innse at hun var inhabil i alle saker om både Wergelandsenteret og Utøya AS. I tillegg fikk hun varsel fra den hun ønsket å utnevne til styret, og klar informasjon om samrøret i budsjettokumenter.

På tross av statsråd Brennans selvstendige undersøkelses- og aktsomhetsplikt var det statssekretær Sindre Lysøs konklusjon våren 2023, i samråd med departementet, om at han var inhabil overfor Utøya AS, som gjorde Brenna bevisst på sin egen manglende vurdering av egen habilitet i saken. I innstillingen peker Fremskrittspartiet på at det er påfallende at Tonje Brenna ikke meldte seg inhabil overfor Utøya AS da hun tiltrådte som statsråd, og bemerker at det er uheldig at det tok to måneder fra statssekretær Sindre Lysø startet en prosess for å avklare sin habilitet overfor Utøya AS til statsråden gjorde det samme. Fremskrittspartiet mener at forholdene som var kjent for Stortinget da komiteen avga sin innstilling, ga grunnlag for å gi sterk kritikk til statsråd Tonje Brenna.

Omtrent samtidig med at komiteen avga innstilling i saken, kom det frem nye opplysninger gjennom Dagens Næringsliv om at Brenna allerede i mai 2022 fikk et internt budsjettnotat fra embetsverket i departementet hvor det fremgikk at Wergelandsenteret og Utøya AS samarbeidet om et skoleprosjekt det ble søkt om støtte til. Det fremkom også at det samme ble gjentatt i et annet internt notat samme vår.

I et brev til Stortinget etter at komiteens arbeid var avsluttet, bekrefter statsråd Brenna opplysningene og innrømmer at hun hele fem ganger i 2022 fikk informasjon om at den tette koblingen mellom Wergelandsenteret og Utøya AS ikke bare var et nært samarbeid, men også et økonomisk samarbeid. Her er det altså snakk om informasjon i forkant av statsbudsjettet for 2022, over ett år før statsråden fant grunnlag for å få sin habilitet vurdert. Dette var helt ny informasjon for Stortinget, som statsråden, til tross for at hun var bedt om å legge frem all relevant informasjon, ikke tidligere hadde valgt å meddele Stortinget.

I et intervju med TV 2 fredag i forrige uke bekreftet også statsråd Brenna opplysningene om at hun allerede i mai 2022, altså over ett år før hun erklærte seg inhabil overfor Utøya AS, forsto at pengene hun tildelte, også gikk til Utøya AS. Hun sa:

«Jeg skjønnte at det var et samarbeid. Jeg skjønnte at det var et samarbeid som handlet om de pengene som ble bevilget i statsbudsjettet.»

Dermed bekrefter statsråd Brenna, både i brev form til Stortinget og i intervjuer, at hun bevisst har valgt å holde tilbake opplysninger for Stortinget under behandlingen av denne saken. Kontroll med regjering og forvaltning er en av Stortingets viktigste oppgaver. I opplysningsplikten, som er nedfelt i Grunnloven § 82, heter det:

«Intet medlem av Statsrådet må fremlegge uriktige eller villedende opplysninger for Stortinget eller dets organer».

Jusprofessor Eirik Holmøyvik ved Universitetet i Bergen sier i dag til Dagens Næringsliv:

«Det vil være nærliggende for Stortinget å vurdere dette som et brudd på statsrådets opplysningsplikt.»

Holmøyvik mener en kontrollsak gir en statsråd et visst skjønn i hvilke dokumenter som kan opplyse saken, og hvilke dokumenter som ikke kan det, og sier videre:

«Det å ikke sende over de interne budsjettokumentene har trolig villedet komiteen, og med det også Stortinget.»

Fremskrittspartiet deler vurderingene til professor Holmøyvik og er av den oppfatning at statsråd Brenna har valgt å tilbakeholde vesentlig informasjon for Stortinget under arbeidet med denne kontrollsaken. Fremskrittspartiet fremsetter derved følgende forslag:

«Stortinget beklager at statsråd Tonje Brenna har fremlagt uriktige og villedende opplysninger for Stortingets organer. Statsråd Tonje Brenna har ikke Stortingets tillit.»

Presidenten [11:02:40]: Representanten Hans Andreas Limi har tatt opp det forslaget han refererte.

Audun Lysbakken (SV) [11:03:02]: La meg først få takke saksordføreren for et veldig godt stykke arbeid. Jeg vil også takke komiteen for samarbeidet om en innstilling som i det vesentligste er samlende, og som derfor bør være et bidrag til å gjenreise tilliten til norsk politikk. Jeg skal komme tilbake til det vi er uenige om.

Tilliten til det politiske systemet vårt er avhengig av at befolkningen kan stole på at de menneskene som har ledende politiske verv, ikke lar seg styre av noe annet enn sitt politiske syn og det de mener er til samfunnets beste. Habilitetsreglene er der for å beskytte den tilliten. Så viktig er disse reglene at dersom de blir brutt, er det ikke avgjørende for det politiske ansvarsforholdet om en statsråd selv har personlig skyld for det, ikke engang om hun eller han visste om det. En statsråd har uansett det politiske ansvaret for feil som måtte skje på det departementsområdet hun eller han bestyrer. Sånn må det være i vårt parlamentariske system. Statsråden har det politiske ansvaret. Det betyr også at når vi i denne

innstillingen går inn i enkeltsaker, er det ikke den enkelte politikers personlige moral eller dømmekraft vi tar stilling til. Det er ingen av de sakene komiteen har undersøkt, som handler om at noen bevisst har forsøkt å misbruke sine verv for å oppnå fordeler for seg selv eller noen som står dem nær. Det vi vurderer, er det politiske ansvaret.

Ansvarskultur innebærer at mennesker med ledende verv hele tiden er seg dette politiske ansvaret bevisst, og at man er tydelig på det når feil skjer. En ansvarskultur beskytter tilliten til demokratiet fordi den sørger for at feil får konsekvenser, også for dem på toppen. Den konsekvensen trenger selvfølgelig ikke alltid å være at en statsråd går av. Det kan også innebære ulike grader av kritikk. Noen ganger kan det holde at en statsråd beklager eller bare tar tydelig ansvar. Innhold og alvorsgrad i saken er avgjørende.

I forbindelse med komplekset av habilitetssaker som kontrollkomiteen har undersøkt, og som vår innstilling i dag handler om, har to statsråder gått av som direkte konsekvens av sine saker. Regjeringen og de avgåtte statsrådene har på den måten bidratt til å understreke betydningen av å opprettholde en ansvarskultur i norsk politikk.

Saken knyttet til habilitetsbrudd under Erna Solbergs tid som statsminister er den klart mest alvorlige av dem vi behandler i dag. Den skiller seg ut i både omfang og varighet. Det er unikt og dypt alvorlig at en statsminister etter alt å dømme har vært inhabil i en rekke saker i en årrekke – inhabil i en rekke saker i en årrekke. Det er dette som er kjernen. Dette har den tidligere statsministeren politisk ansvar for, uavhengig av omstendighetene, uavhengig av personlig skyld.

Det har vært så mange detaljer i denne saken og så mye vekt har blitt lagt på rollen til den tidligere statsministerens ektemann at det er lett å miste denne kjernen av syne. Erna Solberg har politisk ansvar for at Norge hadde en statsminister som i flere år var inhabil, etter alt å dømme i en lang rekke saker. Dette er i seg selv mer enn alvorlig nok til å berettiggje den sterkeste kritikken Stortinget kan komme med. Det er etter SVs syn ingen tvil om at Erna Solberg hadde måttet gå av som statsminister dersom denne saken hadde blitt kjent mens hun hadde rollen som regjeringssjef.

Et sentralt spørsmål for komiteen videre har vært om Solberg oppfylte sin undersøkelsesplikt – om hun gjorde det hun burde for å ha oversikt over sin manns handel med aksjer, og om hun kunne gjort mer for å oppdage omfanget av aksjehandel tidligere. I praksis kan det se ut som det blir opp til ektemannen å varsle om han gjorde aksjekjøp som kunne påvirke Solbergs habilitet. Et flertall, som SV er en del av, konkluderer i innstillingen med at hun ikke har overholdt undersøkelsesplikten sin. Det

er også sånn at henvendelser fra pressen som kunne, og kanskje burde, gitt grunnlag for å kreve å få se alle aksjeposisjoner, ikke førte til det. Skattemeldingen for 2020 viste en betydelig vekst i ligningsformue, og flertallet mener at den opplysningen hun fikk i sin egen skattemelding, burde gi grunnlag for å iverksette undersøkelser i tråd med undersøkelsesplikten.

Vi har også pekt på saken rundt konsesjonen til Lyse Kraft som kom opp i 2021, på et tidspunkt da Erna Solberg var klar over at ektemannen hadde økt sine investeringer i Norsk Hydro. Et flertall i komiteen mener at hun som del av sin aktsomhetsplikt var forpliktet til å foreta nødvendige vurderinger av egen habilitet i forbindelse med denne saken. Alt dette forsterker alvoret i saken. Når det i dag vedtas sterk kritikk, er det fordi det er den kraftigste reaksjonen Stortinget kan komme med mot en tidligere statsminister.

Anniken Huitfeldt har innrømmet at hun burde håndtert forholdet til sin manns aksjeportefølje på en langt bedre måte. Hun deltok i en rekke beslutninger som direkte eller indirekte påvirket selskaper hennes ektemann hadde aksjer i. Det er vanskelig å forstå at den tidligere utenriksministeren ikke mente det var nødvendig å etterspørre hva slags selskaper ektefellen eide eller handlet aksjer i. På bakgrunn av det er et forslag om kritikk på sin plass.

Sakene til Huitfeldt og Solberg er prinsipielt like, men de skiller seg i omfang og varighet. Jeg vil også berømme Anniken Huitfeldt for å ha vært krystallklar om sitt politiske ansvar fra første dag.

Statsråd Tonje Brenna burde vurdert habiliteten sin overfor Wergelandsenteret på et tidligere tidspunkt. Det er også statsrådets politiske ansvar at departementets rutiner ikke har vært gode nok, og at hun ikke tidligere konkluderte med at koblingen mellom Wergelandsenteret og Utøya AS var å anse som økonomisk støtte til Utøya AS. Brenna burde dessuten vurdert habiliteten sin overfor Frode Elgesem på et tidligere tidspunkt. Selv om økt støtte til Raftostiftelsen ikke kom etter initiativ fra statsråden, men etter initiativ fra SV i budsjettforhandlingene, burde hun likevel vurdert sin habilitet overfor Raftostiftelsen. Statsråden skal ha honnør for at hun selv oppdaget og offentliggjorde sine habilitetsbrudd, at hun var tydelig på sitt politiske ansvar, og at hun beklaget overfor komiteen. Det er likevel på sin plass med vedtak om kritikk i dag.

Dokumentene vi fikk fredag, burde etter SVs syn vært sendt til kontrollkomiteen tidligere. De er med på å belyse prosessen som endte med habilitetsbrudd, og derfor er de relevante for oss. De er likevel, etter vårt syn, ikke grunnlag for å endre komiteens vurderinger og konklusjoner. Forslaget om kritikk som SV med på å fremme, er altså en reaksjon som på en riktig måte un-

derstreker alvoret i saken. Det er de partier som nå endrer sin konklusjon, som må mene at de nye dokumentene tilfører noe substansielt utover den konklusjonen komiteen allerede har trukket. Jeg kan ikke se det, og derfor står SV fast på kritikkforslaget.

Jeg tror det er grunn til å minne om at når det nå fremmes mange forslag om både kritikk og sterk kritikk på en gang i Stortinget, kan det lett gå inflasjon i vår vurdering av hva sånne forslag innebærer. Et forslag om kritikk innebærer selvfølgelig at den aktuelle saken er mindre alvorlig enn en sak som fortjener konklusjonen sterk kritikk, men det innebærer jo ikke på noen måte at saken ikke er alvorlig. Et forslag om kritikk i Stortinget er ingen liten sak. Det er tvert imot sjeldent og alvorlig. Derfor står SV trygt på det forslaget vi er med på å fremme, og derfor er jeg også forbauset over mistillitsforslaget fra Fremskrittspartiet.

I behandlingen av denne saken har partiene lagt vekt på å stå sammen om så mye som mulig, og da synes jeg det er synd at det kommer et tynt begrunnet mistillitsforslag i siste sving. Fremskrittspartiet er ikke en del av det flertallet som slår fast at Erna Solbergs sak er så alvorlig at hun hadde måttet gå av dersom hun var statsminister da dette ble kjent. Det må forstås som at Fremskrittspartiet mener at Brennass sak er mer alvorlig enn Solbergs sak, og det er vanskelig å ta på alvor. I media har representanten Limi også begrunnet forslaget med at Brenna bevisst har holdt tilbake informasjon. Det er en svært kraftig beskyldning som jeg ikke kan se at det er holdepunkter for. La meg bare kort minne om at statsråden ikke har sagt til Stortinget at departementet ikke var klar over at Wergelandsenteret ga penger videre til Utøya AS. Det hun sa i høringen, var:

«På dette tidspunktet var verken jeg eller embetsverket i Kunnskapsdepartementet bevisst på at samarbeidet mellom Wergelandsenteret og Utøya AS er å anse som økonomisk støtte til Utøya AS, og at habilitet overfor Utøya AS var det relevant for meg å vurdere.»

Og videre, også fra høringen:

«Det er i arbeidet med de habilitetsvurderingene vi etter hvert får, at det blir klart også for embetsverket i Kunnskapsdepartementet at samarbeidet mellom Wergelandsenteret og Utøya AS er så tett at det er å anse som økonomisk støtte til Utøya AS.»

Jeg kan ikke se at de dokumentene vi nå har fått, svekker den forklaringen. Det står ikke i de nye dokumentene at Utøya AS måtte regnes som tilskuddsmottaker. At både Brenna og embetsverket burde forstått, er noe annet, men det har altså komiteen allerede lagt til grunn, og det er i kjernen av vår kritikk.

Komiteens undersøkelser har avdekket en oppsiktsvekkende mangel på bevissthet og felles rutiner rundt

habilitetsreglene i departementene. Det er ingenting som tyder på at dette har vært spesielt for den sittende regjering. Det har preget regjeringsapparatet over tid. Å vurdere sin habilitet er den enkelte politikers ansvar, men det må ikke bli en sovepute for embetsverket i departementene. Departementene har en soleklar og viktig rolle i å tilrettelegge for at mulige habilitetskonflikter oppdages tidlig nok og å veilede politisk ledelse i forståelsen og bruken av reglene. Det har ikke vært tydelig nok definert som oppgave for departementene.

Organisering av regjeringen og departementene er i utgangspunktet regjeringens egen sak. I denne innstillingen legger Stortinget klare føringer for hvordan dette må gjøres når det gjelder habilitetsregelverket, og det kommer vi også til å gjøre i dag gjennom vedtak. Det er uvanlig, men det er nødvendig. Vi har et felles ansvar for å unngå at det kommer nye sånne saker, og jeg tror de endringene kontrollkomiteen nå peker på, sammen med de endringene regjeringen allerede har gjennomført, vil bidra helt avgjørende til det.

Komiteen har gått gjennom samtlige departementers praksis. Vi ber nå regjeringen utarbeide en mønsterpraksis som skal skape felles kjøreregler og rutiner. Komiteen mener det vil være hensiktsmessig for regjeringen å vurdere f.eks. å innføre en rutine i samtlige departementer hvor politisk ledelse foreligger en oversikt over mottakere i departementets budsjettproposisjon og bekrefter sin habilitet overfor disse. Det går an å innføre en liknende rutine med en skriftlig bekreftelse i forbindelse med utnevning. Dette er råd som komiteen har bygget på praksis som allerede finnes i noen departementer. Det er også fordi rutiner og praksis over tid har vært for dårlig det er på sin plass at Stortinget i dag vedtar kritikk mot både regjeringen Støre og den forhenværende regjeringen Solberg.

La meg til slutt komme inn på de mindretallsforslagene SV er med på å fremme. Vi mener enkle og firkantede regler er den beste måten for å sikre at det ikke oppstår gråsoner av tvil rundt hvordan habilitetsregelverket skal forstås. Vi mener at sakene som nå er avdekket, viser at rommet for skjønn, og dermed også for å gjøre feil, er for stort når det gjelder eierskap og aksjer og andre finansielle instrumenter. Derfor bør hovedregelen være at handel i aksjer og andre finansielle instrumenter er forbudt for statsråder, statssekretærer og regjeringens politiske rådgivere. Vi har understreket i merknad at det skal kunne gis visse unntak etter søknad, men de skal da være konkret begrunnet.

Det har en rekke ganger kommet opp problemstillinger rundt skjulte bindinger mellom politikere som tidligere har jobbet i PR-byrå, og deres tidligere oppdragsgivere. Manglende åpenhet rundt dette gir grunn til å stille spørsmål. Det blir en utfordring for habilitet og

tillit. Allerede i 2018 ble det vedtatt i Stortinget å be regjeringen utrede og sende på høring forslag om opplysningsplikt for statsråder og statssekretærer til å registrere sine tidligere oppdragsgivere og oppdragenes innhold. To regjeringer har somlet med dette. I dag fremmer vi et forslag som går lenger i å kreve åpenhet enn det forrige anmodningsvedtaket, men det viktigste nå er at regjeringen setter opp tempoet og følger opp dette stortingsvedtaket, som har blitt liggende i årevis.

Med det vil jeg ta opp mindretallsforslagene nr. 2 og 3 samt 5.

Presidenten [11:17:55]: Representanten Audun Lysbakken har tatt opp de forslagene han refererte til.

Seher Aydar (R) [11:18:07]: Jeg vil også starte med å takke saksordføreren for godt arbeid, komiteen for samarbeidet og alle ansatte i departementene for et omfattende arbeid som har gjort det mulig for oss å gjøre vår jobb.

Gjennom sommeren og høsten i fjor kom skandalene som perler på en snor. Aksjehandler og utnevning av venner til styreverv preget året som har gått. Før valget hadde to statsråder allerede gått av på bakgrunn av habilitetsbrudd. Noen dager etter valget kom den største skandalen vi har sett i norsk politikk i nyere tid. Det gjør inntrykk at vi har hatt en statsminister som har vært notorisk inhabil.

Tilliten til regjering og storting er dalende. Det er en skremmende utvikling. Uten den tilliten er vi folkevalgte ingenting.

Da jeg var ung, slet jeg selv med tillit til politikere. Jeg vokste opp med at man slet for hver krone som kom inn på kontoen, og jeg følte enormt på den urettferdigheten vi har i samfunnet vårt. Jeg kunne høre om rike folk, men min virkelighet var en helt annen. Politikere var slipskledde mennesker som var langt unna, men beslutningene og avgjørelsene de tok, var nær på oss, fordi de påvirket livet vårt direkte. Menneskene bak var bilder i aviser og stemmer på tv. Det var lite ved dem som styrte, jeg kunne relatere meg til. «De» var noe annet enn «oss». Min oppvekst er på ingen måte unik, og nå som flere i samfunnet vårt har det trangt økonomisk, er det enda flere som lurer på om politikere er for dem, om vi jobber for dem. Jeg har lært at politikere ikke trenger å være bare én type folk, slik jeg trodde da jeg var yngre.

Vi har en lang vei å gå, men vi er flere som går den sammen. Da kan kanskje avstanden mellom folk og folkevalgte bli mindre. Det er mitt mål hver dag. Slik gikk jeg også inn i denne saken, for følelsen av urettferdighet er sterk, og for hver gang urettferdighet blir bekreftet, skaper det enda større avstand mellom folkevalgte og folk vi skal representere.

Habilitetssakene handler ikke kun om enkeltpolitikere. Dette er en ildprøve for hele demokratiet vårt. Rødt

har vært opptatt av tydelige konklusjoner og at vi sikrer et bedre og åpnere regelverk. Kun da vil det være mulig å gjenreise tilliten til demokratiet i befolkningen.

Avsløringene avdekket gråsoner og hull i regelverket for aksjekjøp og habilitet som fikk oss alle til å våkne. Alle partier, ett etter ett, sa tydelig at vi ville rette opp i habilitetskrisen og gjenopprette folks tillit til demokratiet. Nå er det på tide å vise at vi fortsatt står for lovnaden vi ga til folk.

En forutsetning for et fungerende demokrati er at Stortinget – oss folkevalgte – har kontroll over regjeringen, i dette tilfellet gjennom de sentrale rammene for habilitet. Det at Stortinget avklarer disse spørsmålene, er også viktig for å fastholde et tydelig og transparent regelverk på tvers av skiftende regjeringer med nødvendig demokratisk forankring. Det vil også ansvarliggjøre regjeringen og dens medlemmer overfor Stortinget i større grad enn i dag. Dette er viktig for Rødt, og det har også en samlet komité stilt seg bak.

Maktpersoners forbindelser og habilitet er grunnleggende, prinsipielle spørsmål, så da komiteen opprettet kontrollsak i juli, tok Rødt initiativ til en helhetlig og prinsipiell tilnærming. Komiteen så på regjeringens håndtering av habilitet og gikk gjennom det bakover i tid, gjennom skiftende regjeringer og i de ulike departementene. Alt som har kommet fram underveis etter at vi startet arbeidet, har vist at det mildt sagt var helt nødvendig.

Gjennomgangen handlet bl.a. om å undersøke de ulike departementene og Statsministerens kontors praktisering av og kontroll med habilitetsreglene, inkludert om rutinene er like fra departement til departement og hvorvidt rutinene har endret seg over tid. Komiteens undersøkelser viste raskt at det i for liten grad er felles rutiner i departementene, og at det har vært slik i hele den undersøkte perioden, selv om bevisstheten ser ut til å ha økt.

Dette pekte videre på behovet for endringer. Vi må få på plass et regelverk som er vanskelig å misforstå eller misbruke. Det er et politisk ansvar å forbedre reglene, og både Stortinget og regjeringen har et ansvar for å bidra til dette.

Det er behov for å trekke lærdommer av de sakene og problemstillingene komiteen har behandlet. Habilitet og aksjehandel er allerede omfattet av et eksisterende lov- og regelverk, men komiteens undersøkelser og behandling har avdekket gråsoner og mangler.

I fjor sommer la Rødt fram en tiltakspakke for å gjenreise tilliten til demokratiet. I dag blir tiltakene imøtekommet på de fleste punkter.

Vi er glade for at hele komiteen står samlet om

- bedre og felles rutiner for habilitet i departementene
- økt skriftliggjøring av og åpenhet om habilitetsvurderinger

- at vi i løpet av stortingsperioden skal følge opp forslagene om habilitet fra Forvaltningslovutvalget, som sidestilling av samboerskap med ekteskap og at vesentlig økonomisk interesse leder til inhabilitet

Det var manglende felles praksis og rutiner i departementene, enkelttilfeller av at departementenes rutiner ikke ble fulgt opp og manglende samlet oversikt over departementenes praksis. Den oversikten har komiteen nå laget, og en samlet komité ber om bedre og felles rutiner.

Barne- og familiedepartementet og Kommunal- og distriktsdepartementet skiller seg ut ved at de har skriftlige rutiner i forbindelse med budsjettarbeidet der politisk ledelse må dokumentere sin habilitet ovenfor navngitte tilskuddsmottakere. Landbruks- og matdepartementet har nylig innført en rutine hvor habilitetsvurderinger dokumenteres i saker om oppnevnelser og tildelinger. Slike rutiner trengs i alle departementene. Større grad av felles rutiner og kontroll vil ansvarliggjøre hele regjeringen og sikre best mulige ordninger.

Komiteens undersøkelser har avdekket utfordringer grunnet manglende skriftliggjøring av habilitetsvurderinger. Det kan svekke både habilitetsvurderingene, saksbehandlingen, parlamentarisk kontroll og at mediene og offentligheten skal kunne ettergå opplysninger.

Det er også blitt gjort noen relevante vedtak tidligere. Jeg har lyst til å nevne dem, selv om de ikke er en del av akkurat denne saken. Etter forslag fra Rødt har Stortinget vedtatt at kravene til registrering av regjeringsmedlemmers verv og økonomiske interesser til enhver tid er minimum like strenge som kravene for stortingsrepresentanter, slik at de folkevalgte fortsatt beholder kontrollen over regjeringen. Stortinget vedtok også å be regjeringen utrede forslag til registrering av verv og økonomiske interesser for regjeringsspolitikeres medlemmer av husholdningen, inkludert ektefeller og samboere, og komme tilbake til Stortinget med det.

Flere har nevnt det, og det er et faktum at vi alle har vært opptatt av å finne sammen om så mye som mulig. Samtidig er det noe vi rett og slett vurderer ulikt og er uenige om. Høyre er gjennomgående opptatt av de formildende omstendighetene i saker om inhabilitet og aksjehandel, mens Rødt foreslår å forby kjøp og salg av aksjer for regjeringsmedlemmer, ektefeller og samboere. Slik kan vi eliminere risikoen for nye tilfeller som dem vi har sett.

Statsministerens kontor skjerpet i august retningslinjene for kjøp og salg av aksjer for politikere i regjeringsapparatet i Håndbok for politisk ledelse. Det var et steg i riktig retning.

Etter endringene er spørsmålet om aksjesalg for politikere i regjeringsapparatet fortsatt ikke regulert i lovverk, og det er fortsatt mangler i hvordan retningslinje-

ne er formulert for ektefelle og samboer. Skal et forbud mot aksjehandel ha nødvendig effekt, må det derfor også gjelde for statsrådenes ektefeller.

Jeg vil minne salen om det en samlet komité omtaler i innstillingen: at det uavhengige ekspertutvalget som var oppnevnt av komiteen, legger til grunn at

«en ektefelles eierinteresser langt på vei vil ha samme betydning for habilitetsvurderingen som statsrådets eget aksjeinnehav eller andre eierinteresser».

Ekspertutvalget påpeker at hovedgrunnen til at en ektefelles eller samboers eierinteresser kan være relevant for habilitetsvurderingen, ligger i det livsfellesskapet som ekteskap og fast samboerskap innebærer.

Reglene i dag åpner altså fortsatt for at statsråders ektefeller kan kjøpe og selge så mange aksjer de vil, selv om dette utløser problemer med habilitet og kontroll, slik komiteens undersøkelser har avdekket. Derfor vil Rødt løse dette ved å slå fast at aksjespekulasjon ikke har noen plass i regjeringskorridorene, heller ikke via regjeringsmedlemmers familieøkonomi.

Selv om jeg startet med å si at habilitets sakene ikke handler kun om enkeltpersoner, så gjør de også det. Inhabilitet hos maktpersoner er en alvorlig feil. Jeg skal derfor redegjøre for hvorfor og hvordan vi retter kritikk.

Habilitetsfeil er alvorlig uansett hvem som står bak. Derfor får skiftende regjeringer siden 2013 systemkritikk. Rødt går inn for kritikk av Anniken Huitfeldt og Tonje Brennas tilfeller av inhabilitet, og siden Erna Solbergs sak er ekstraordinær, går vi inn for den sterkeste formen for kritikk, sterk kritikk, av Erna Solberg.

De siste dagene har mange spurt meg om Rødt endrer konklusjonen sin om Tonje Brennas sak. Det gjør vi ikke. Vi mener det er kritikkverdige at Brenna ikke meldte seg inhabil ved tildelingene av støtte til Raftostiftelsen og Wergelandsenteret og ved utnevnelsen av Frode Elgesem som styremedlem i Wergelandsenteret.

Når komiteen ber om alle relevante dokumenter i en sak, mener vi selvfølgelig alle. Det er et viktig prinsipp og en påminnelse til alle som skal svare oss framover. Sakens kjerne, som vi har kritisert, ligger fast.

I tillegg vil jeg nevne tilfellet Anniken Huitfeldt. Det er uforståelig at hun var av den oppfatning at det ikke var nødvendig å etterspørre hvilke selskaper ektefellen eide eller handlet aksjer i. Regjeringsmedlemmer har en plikt til å undersøke hvorvidt nærstående handler med aksjer. Dette framgikk hele veien av Håndbok for politisk ledelse. Hennes ektefelles aksjeeierskap førte til inhabilitet. Det er den daværende utenriksministerens ansvar. Dette mener vi er kritikkverdige.

Manglende rutiner og opplæring i departementet og manglende undersøkelser forandrer verken på undersøkelsesplikten eller på faktisk inhabilitet. Saken er

samtidig med på å belyse et større problem, på tvers av skiftende regjeringer, med aksjehandel i regjeringsmedlemmers husstand. Huitfeldt sa i høringen at «handel med aksjer ikke har vært godt nok håndtert i hele vårt politiske system». I tillegg ytret hun synspunkter om at verken medlemmer av regjeringen eller ektefeller bør handle enkeltaksjer etter tiltredelse, og om hvordan dette må underlegges rapportering og offentliggjøring. Det er vurderinger Rødt i stor grad deler.

Noen av sakene har fellestrekk, men ingen av dem er like. Saken om tidligere statsminister Erna Solberg er i en særklasse i både omfang, varighet og alvor. Den tidligere statsministerens ektemann bedrev omfattende handel og spekulasjon i aksjemarkedet for millioner av kroner gjennom alle de åtte årene hun var statsminister. Vi har hatt en statsminister som har vært notorisk inhabil. Det totale omfanget har vært så omfattende at det har vært umulig å komme til bunns i.

Solberg har ikke hatt kontroll på sin egen habilitet og har heller ikke gjort jobben med å sørge for å ha orden. Høringen i kontrollkomiteen var i stor grad preget av vi har hatt en statsminister som ikke bare har vært inhabil, men som heller ikke tar tilstrekkelig ansvar for det hun burde ha gjort for å hindre denne skandalen. Det er ikke akkurat tillitvekkende.

Hvorfor Erna Solberg ikke meldte seg inhabil eller ba om bistand fra lovavdelingen i forbindelse med Norsk Hydro, er fortsatt helt uforståelig. Eierskapet i Norsk Hydro var kjent. Solberg bekreftet selv at hun i 2020 visste om aksjeeierskap i Hydro for 150 000–200 000 kr. Ifølge Statsministerens kontor handlet den daværende statsministerens ektefelle aksjer i Hydro to ganger mens statsministeren satt på innsideinformasjon og 19 ganger mens hun hadde forretningssensitiv informasjon.

Solberg var øverst ansvarlig for å gi Hydro en gullkantet konsesjon i 2021, noe som fritok kraftverkene deres fra normalt hjemfall, slik at grunneiere og vertskommunene i Røldal-Suldal ikke skulle bli kompensert for miljødeleggelsene der og Hydro ikke måtte søke ny konsesjon og betale for moderne miljøkrav. Det er og var enormt omstridt – et ran av lokalbefolkningen som har gitt enorme ekstrainntekter til Hydro.

Dette er den saken det er kjent at Erna Solberg visste om. Det er en av mange saker vi kan legge til grunn at Solberg var inhabil i. Det totale antallet er så stort at vi ikke på noe tidspunkt engang har kunnet forestille oss å få noen fullstendig oversikt, men vi vet at det er snakk om til sammen over 3 000 aksjehandler. Det er uten sidestykke. Det er derfor vi går inn for den sterkeste kritikken mot Erna Solberg.

Denne saken er også skadelig fordi den viser hvordan noen i maktposisjoner tror de bare kan beklage seg

ut av feil de har gjort, slik Solberg har prøvd på. Dette kan folk bare drømme om i møte med Nav eller andre offentlige institusjoner. Det håper jeg at de det angår, tenker grundig over.

Folk som sliter aller mest, møtes ofte av statens jernhånd. Opplevelsen av at maktpersoner tas i med silkehansker og slipper unna med en fattig beklagelse, kan bidra til tillitskrise. Vi skal ikke ha et samfunn der vanlige folk, syke, trygdede og fattige blir møtt med mistillit, mens rike og mektige blir møtt med blind tillit og stor forståelse. Nettopp derfor var det viktig både å gå grundig inn i enkeltsakene, som komiteen har gjort, og ikke minst å følge opp vår lovnad til folket om at gråsoner og mangler i regelverket skal farges og tettes.

Tillit er ikke noe noen skal ta for gitt. Tillit er noe man gjør seg fortjent til hver dag. Tillit kan svekkes og slå sprekker, men den kan også repareres. Mange har hatt og har fremdeles høye forventninger til oss når det gjelder både å rydde opp og å vise at vi ikke tar lett på inhabilitet hos makthavere.

Arbeidet for å gjenreise tilliten til demokratiet er med dette forhåpentligvis i gang, men det har bare så vidt begynt, og vi har fremdeles en veldig stor jobb å gjøre.

Jeg tar med det opp de resterende forslagene Rødt er med på.

Morten Wold hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten [11:32:56]: Representanten Seher Aydar har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Lan Marie Nguyen Berg (MDG) [11:33:16]: Da Opinions samfunnsmonitor i begynnelsen av februar kom med en måling som viste at tilliten til politikerne nærmer seg et bunnivå i Norge, ble jeg dessverre verken overrasket eller forundret. Mellom rot med reiseregninger og pendlerboliger og disse habilitetssakene synes jeg ikke det er noe rart at tilliten til politikere og demokratiet vårt synker.

Et sterkt demokrati er avhengig av at makthaverne kan ettergå og stilles til ansvar. Norge er et velfungerende demokrati med høy tillit mellom folk, men demokratiet må hele tiden fornyes og utvikles for å sikre legitimitet og bred deltakelse.

På reise rundt i Norge i lokalvalgkampen møtte jeg på overraskende mange som mente at det ikke var noen vits i å stemme. Politikerne er jo helt like og passer bare på hverandre, mente de. Det er disse menneskene jeg er særlig bekymret for. Tilliten til politikerne faller mest blant dem som har minst tillit fra før, og dem som ikke stemmer. Hva gjør det med et samfunn om det blir et

stadig større mindretall som føler at politikerne ikke er til å stole på?

Tillit er ikke noe vi i Norge kan ta for gitt. Tillit krever åpenhet, årvåkenhet, tydelige regelverk og gode kontrollmekanismer. Vi må dessverre konstatere at både regjeringen Solberg og regjeringen Støre har manglet dette. Det er grunn til å spørre om de store styringspartiene har tatt tilliten for gitt.

I høst gikk jeg og Miljøpartiet De Grønne inn i kontroll- og konstitusjonskomiteen – ikke fordi jeg tror noen av oss her på Stortinget egentlig er i politikken for å bruke tid på å rydde opp etter våre politikerkolleger, men fordi habilitetssakene har gjort meg oppriktig bekymret for demokratiet vårt. Den bekymringen tror jeg vi deler på tvers av partier. Jeg vil takke mine kolleger i kontroll- og konstitusjonskomiteen for et godt samarbeid de siste månedene. Vi har kommet et stykke videre i å avdekke hvor svakhetene ligger, og peke på hva som bør gjøres framover, selv om vi ikke er kommet helt i mål.

Miljøpartiet De Grønne er et blokkuavhengig parti, og det har vært viktig for meg ikke å feste meg til en politisk blokk i behandlingen av habilitetssakene, men vurdere hver enkelt sak uavhengig av side i politikken og mulige samarbeidsspørsmål. Kontrollkomiteen er avhengig av det.

Sakene vi har behandlet, har handlet om habilitet, men de er svært forskjellige i karakter og omfang. Tre av sakene handler om økonomiske bindinger. Tidligere statsminister Erna Solberg og Anniken Huitfeldt har ikke hatt god nok oversikt, eller vilje til å ha oversikt, over egne økonomiske bindinger. Sakene deres dreier seg om at de har hatt nærstående som har handlet aksjer mens de kan ha hatt tilgang til sensitiv informasjon gjennom sine tillitsverv. Ola Borten Moe handlet selv i aksjer i Kongsberg Gruppen, til tross for at han ved to anledninger deltok i regjeringens behandling av kjøp fra Nammo. Sakene til Trettebergstuen og Brenna handler om utdeling av verv og penger til venner og kjente. Som statsråd spilte Trettebergstuen inn sin egen forlover til styreverv, og Brenna delte ut penger til en stiftelse der hennes ekssamboer og flere gode venner satt i styret. Brenna utnevnte også en person hun definerer som en god venn, til et styreverv.

Når sakene behandles samtidig, har det til en viss grad vært naturlig å se dem opp mot hverandre. Samtidig har det vært viktig for oss i Miljøpartiet De Grønne også å se sakene hver for seg og vurdere dem individuelt.

Erna Solbergs sak er den klart mest alvorlige både i omfang og fordi den strekker seg over to regjeringsperioder. Hun var statsminister med beslutningsmyndighet over regjeringens beslutninger og eksepsjonelt stor tilgang til informasjon. En rangering i forhold til hennes

sak vil kunne bidra til å senke terskelen for hva vi forventer av våre fremste tillitsvalgte. Det vil i tilfelle være det motsatte av det vi har sagt at vi ønsker å oppnå.

Erna Solbergs sak står i særklasse som den mest omfattende og mest alvorlige både av sakene vi behandler i dag, og når det gjelder politiske skandaler i nyere tid. I alle sine åtte år som statsminister viste hun en total mangel på interesse for å få oversikt over sine økonomiske interesser. Ektemannens aksjehandler var svært omfattende og foregikk i en tid da Norge og norsk økonomi var i stor omveltning. Mangelen på handling for å avdekke og unngå inhabilitet i perioden Solberg satt som statsminister, er svært kritikkverdig. Hvis Solberg fortsatt hadde vært statsminister, mener jeg det hadde vært grunnlag for mistillit. Derfor er Miljøpartiet De Grønne også med på en merknad som langt på vei påpeker det.

Informasjonen som offentligheten og Stortinget har fått i saken til Erna Solberg, har vært preget av tilbakeholdelse. Ingen har sammenstilt informasjon om hvilke avgjørelser Solberg tok i regjering, hvilken informasjon hun satt på, og tidspunktene for ektemannens aksjehandler. Når Statsministerens kontor ikke kunne bidra til at dette ble sammenstilt, burde partiet Høyre, med sine økonomiske muskler, sørget for at en uavhengig tredjepart gjorde det, og at rapporten ble tilgjengelig for offentligheten.

I tillegg har ikke Solberg tatt ansvar for situasjonen ved å gå av som Høyre-leder, men velger derimot å stille som statsministerkandidat igjen til stortingsvalget i 2025. Vi og velgerne blir altså bedt om å ha blind tillit til at det ikke har skjedd noe ulovlig. Det holder ikke. Samfunnet kan ikke være basert på blind tillit, men er avhengig av åpenhet og kontroll.

Hvis Solberg og Høyre virkelig mener det de har sagt denne høsten om at tilliten må gjenopprettes, bør et minimum være at de tar ansvar for å få avdekket hvor store habilitetsbrudd det kan være snakk om. Det er viktig, for dersom Erna Solberg blir statsminister igjen, skal hun ikke bare være statsminister for dem som stemmer på partiet Høyre, men for alle – for hele Norges befolkning. Derfor er det helt avgjørende at omfanget av disse tillitsbruddene blir oppklart.

Når det gjelder habilitet, er det viktig for meg å påpeke at også i de tilfeller der Erna Solberg eventuelt ikke visste om ektemannens aksjer, kan hun ha blitt påvirket av sin ektemann med utgangspunkt i hans egeninteresser. Her har jeg lyst til å trekke fram lovavdelingens tolkning av forvaltningsloven § 41, som mener at dersom man ikke var kjent med sin families eierinteresser i et bestemt selskap, vil «inhabiliteten ikke kunne ha virket inn på vedtakets innhold». De mener altså at vedtakene

i tilfelle derfor fortsatt vil være gyldige på tross av hennes inhabilitet.

Det er selvfølgelig beleilig ettersom omfanget av tidligere statsministers inhabilitet kan ha vært veldig omfattende, og fordi vi ikke har fått klarhet i omfanget, men lovverket bør ikke tolkes sånn. Det er jeg redd for at åpner for villet uvitenhet – altså at man bevisst lar være å få informasjon om en sak for å la være å være inhabil i den. Det er problematisk, for det er ikke sånn i lovverket vårt generelt. Det ikke å vite gjør en ikke nødvendigvis uskyldig i et lovbrudd.

Derfor har Miljøpartiet De Grønne foreslått at regjeringen skal stille et eksplisitt krav om at statsråder skal ha et selvstendig ansvar for å ha kjennskap til sin og sin families økonomiske interesser. Vi mener også at regjeringen bør vurdere å revidere forvaltningsloven § 41, slik at lovteksten i mindre grad kan åpne for villet uvitenhet.

Sakene som best kan sammenlignes med Solberg-saken, er sakene til Huitfeldt og Borten Moe. Borten Moes sak er alvorlig fordi han selv sto for aksjekjøpene. Det er bra at regjeringen nå har strammet inn for aksjekjøp i regjeringen, og at det legges vekt på å utvise «stor aktsomhet ved investeringer og privatøkonomiske disposisjoner». Disse nye reglene sørger for at en statsråd ved tiltredelse nå enten må selge sine aksjer, samtykke til en frys av aksjene eller overlate forvaltningen til en uavhengig tredjepart.

Huitfeldts sak ligner på Solbergs, men er mye mindre omfattende når det gjelder både antall aksjehandler og tidsrom. Selv om Huitfeldt har gått av som utenriksminister, hevder hun og statsministeren at det ikke er på grunn av denne saken. Derfor har komiteen valgt å konkludere med et kritikkvedtak.

Trettebergstuen sak er alvorlig fordi hun ser ut til å ha hatt et svært lite bevisst forhold til egen habilitet. Kulturdepartementet har ansvar for svært mange utnevnelser, og det er også derfor uforståelig for meg at rutinene i departementet ser ut til å ha vært veldig svake.

Brennas sak ligner på Trettebergstuen i den forstand at hun også selv tok initiativ til å foreslå og utnevne det hun definerer som en god venn til et styreverv. Likevel handler hennes sak i mine øyne først og fremst om at hun gjennom flere år som kunnskapsminister delte ut penger til Utøya AS – en stiftelse hun har vært inhabil overfor.

Denne saken er egentlig litt trist. Wergelandsenteret og Utøya AS er viktige institusjoner i Norge. De gjør et fantastisk arbeid og fortjener ikke å bli dratt inn i en habilitetssak. Når det er sagt, har ikke Brenna økt bevilgningene til Utøya AS i forhold til tidligere regjeringer. Det er ingen som har tjent seg rike på at Utøya AS gjennomfører demokratiopplæring. Derfor vurderer Miljøpartiet De Grønne det ikke slik at Brennas sak i ut-

gangspunktet er så alvorlig at det er grunnlag for mer enn et kritikkvedtak.

Som kjent kom imidlertid Dagens Næringsliv med nye opplysninger knyttet til arbeids- og inkluderingsminister Tonje Brennass sak rett før avgivelsen av sakene i kontroll- og konstitusjonskomiteen forrige uke. Mens Tonje Brenna tidligere har sagt at hun og embetsverket i Kunnskapsdepartementet ikke var bevisst koblingen mellom Wergelandsenteret og Utøya AS, har hun nå gått tilbake på det. Forklaringen hennes har hele tiden skurret litt for oss fordi det er offentlig kjent at Utøya AS er sentralt for Wergelandsenterets virksomhet, og fordi Tonje Brenna åpenbart er inhabil overfor Utøya AS, noe hun selv også sa i høringen.

Det er ikke habilitetsbruddet i seg selv som gjør at Miljøpartiet De Grønne nå endrer posisjon knyttet til denne saken. Grunnen er at Stortinget er helt avhengig av god og korrekt informasjon i arbeidet for å kunne utføre vår kontrollfunksjon. Vi må kunne forvente at statsrådene snakker sant overfor Stortinget og kommer med all relevant informasjon når Stortinget ber om det. Det at det nå kan stilles spørsmål ved om Tonje Brenna har gjort det, gjør saken hennes mer alvorlig og må få konsekvenser. Derfor kommer Miljøpartiet De Grønne til å stemme for sterk kritikk av Tonje Brenna i dag.

Når vi ikke stemmer for mistillitsforslaget fra Fremskrittspartiet, er det fordi vi mener det er nødvendig å gå grundigere inn i saken for å se i hvilken grad opplysningsplikten er brutt. Det at saken i så måte vil fortsette også etter i dag, understreker hvor utfordrende det er for komiteen at den nye informasjonen kom så tett opp mot vår behandling.

Jeg vil legge til at kontroll- og konstitusjonskomiteen fortsatt er nektet innsyn i habilitetsvurderingen departementet gjorde av statssekretær Sindre Lysø 10. april 2023. Jeg forventer at Tonje Brenna også offentliggjør disse vurderingene.

Når disse sakene ble avslørt, er det i stor grad på grunn av godt journalistisk arbeid. Det viser hvor viktig åpenhet er for den demokratiske kontrollen. Habilitetssakene har allerede bidratt til en betimelig opprydning i praksis og rutiner i departementene og på Stortinget. Komiteen peker i dag i riktig retning når det gjelder bedre og mer enhetlige rutiner i embetsverket.

I løpet av denne høsten har alle partier vært tydelige på at det er avgjørende at vi nå gjenoppretter tilliten til politikere i Norge. Det henger dårlig sammen med at de store partiene i Stortinget de siste månedene konsekvent har stemt ned viktige forslag om mer åpenhet – som lobbyregister og antikorrupsjonsetat – uten å komme med egne forslag til hvordan dette kan sikres. De vil i dag også stemme ned forslag om at ektefeller av statsråder ikke bør kunne handle i aksjer.

Tillit er ikke noe vi politikere har krav på, men noe vi må gjøre oss fortjent til hver eneste dag. Det er ikke folket som må endre mening når tilliten til politikerne har blitt kraftig svekket de siste årene, det er vi politikere som må endre oss.

I dag har det vært mange både flotte og viktige ord fra denne talerstolen, men når Erna Solberg stiller som statsministerkandidat i 2025, når Høyre ikke viser vilje til å komme til bunns i hennes habilitetsproblematikk, og når folk kan få følelsen av at Støre bruker viktige ambassadørstillinger til å rydde opp i egne partiinterne problemer – ja, da lurer jeg egentlig på hva de store partiene har lært, og om folks inntrykk av oss er blitt så mye bedre.

Det er ødeleggende for demokratiet om folk flest får følelsen av at det finnes en politisk elite i Norge som det gjelder andre regler for. Både små og store feil har konsekvenser i vanlige folks liv, men politikere kan visst bare gå videre som før. Her er det fortsatt mye jobb å gjøre framover. Arbeidet med å bygge opp igjen tilliten til demokratiet slutter ikke i dag; det har så vidt begynt.

Med det tar jeg opp Miljøpartiet De Grønnes forslag.

Presidenten [11:46:46]: Representanten Lan Marie Nguyen Berg har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Dag-Inge Ulstein (KrF) [11:47:10]: Jeg vil også først takke komiteen og saksordfører Grunde Almeland for et viktig, godt og grundig arbeid som er helt nødvendig for å kunne gjenvinne tilliten etter det som har vært flere alvorlige habilitetssaker. De er forskjellige, men de har dessverre det til felles at de nettopp er med og bidrar til å rive ned tilliten til norske politikere.

Kristelig Folkeparti stiller seg bak den sterke kritikken av Anniken Huitfeldt og Erna Solberg. Det er alvorlig. De har tatt ansvar gjennom å bidra til komiteens arbeid, opplyse og gi relevant informasjon som er etterspurt. Når det gjelder statsråd Brenna, ble vi overrasket – som vi også sa i forrige uke – siden det bare minutter før komiteen la fram sin innstilling, kom det som så ut til å være ny informasjon som ikke hadde vært en del av komitébehandlingen. Det er krevende når slikt kommer på direkten over bordet på overtid.

Vi i Kristelig Folkeparti sitter ikke i komiteen og har dermed ikke hatt dag-til-dag- eller uke-til-uke-utviklingen, men det at det kommer nye opplysninger om saken etter at kontrollkomiteens behandling nærmest er over, forsterker alvorlighetsgraden i saken til Tonje Brenna. Den informasjonen burde vært gitt til Stortinget fra starten. Kristelig Folkeparti mener det er sterkt kritikkverdigg og kommer derfor til å stemme for sterk kritikk av Tonje Brenna. Jeg vil også si at det i debatten her i dag virker litt uklart om komiteen fullt ut har hatt mulighe-

ten til å gå igjennom de ulike elementene som er knyttet til spørsmål om opplysningsplikten.

Kristelig Folkeparti kommer ikke med noe mistilitsforslag i dag. Vi mener likevel at det er opp til statsministeren å vurdere om han har tillit til sin statsråd etter dette, og Kristelig Folkeparti forventer at alle er med på jobben som skal gjøres for å gjenoppbygge tillit og rydde opp der det trengs.

Det står fortsatt en viktig jobb foran oss. Det er nødvendig med bedre rutiner, opplæring, oppfølging av rutiner og samordnet praksis av regelverket i departementene. Skiftende regjeringer har håndtert det for dårlig. Gjenreisningsarbeidet – om vi kan kalle det det – er et ansvar vi alle har.

Samtidig må jeg si at det er noe av informasjonen som har kommet gjennom de siste rundene her, som virker noe overraskende, bl.a. at statsminister Støre ser ut til å ha endret praksis som ser ut til å ha vært godt innarbeidet tidligere. Jeg må kunne si det når jeg vet hvor viktige noen av disse elementene har vært i den forrige regjeringen og for statsminister Erna Solberg. Det gikk ikke en uke uten at det var gjennomganger der statsrådene ble minnet på både habilitet, geografi og kjønn. Fra siden virker det iallfall uklokt å fjerne slike sikkerhetsventiler. Vi kjenner ikke til all annen kontakt som kan ha vært knyttet til disse spørsmålene, men det er iallfall ett av punktene som har vært overraskende, og som heller ikke har vært nevnt i debatten i dag.

Så litt om de enkelte sakene og oppsummering fra Kristelig Folkepartis side, og gjerne en stemmeforklaring, siden vi ikke sitter i komiteen: For Kristelig Folkeparti er det viktig at kritikk blir gitt der kritikk skal gis. Vi støtter derfor som nevnt kritikkvedtak mot Erna Solberg, Anniken Huitfeldt og Tonje Brenna. Statsråder som selv har tatt ansvar ved å gå av, er det, som også nevnt, ikke naturlig å fremme vedtak mot, men det gjør ikke sakene mindre alvorlige. Derfor mener Kristelig Folkeparti også at det er riktig at de avgåtte statsrådene Trettebergstuen og Borten Moe får tydelig kritikk av komiteen, men siden de tok ansvar for sakene sine, har den ytterste politiske konsekvensen allerede skjedd.

Sakene til Solberg og Huitfeldt gjelder også politikkere som ikke er en del av regjeringen nå, men ingen av de to gikk av selv, og det er derfor riktig av komiteen å fremme kritikk også i vedtaksform mot dem. I begge de sakene burde statsrådene og statsministeren tatt ytterligere grep for å sikre at de hadde nok informasjon om ektefelles aksjehandel til å vurdere egen habilitet. Det har ikke blitt gjort, og det er derfor riktig at begge får sterk kritikk.

Tonje Brenna har jeg allerede redegjort for. Jeg vil bare si at uavhengig av de siste dagers utvikling, er det gjort alvorlige feil i vurderingene rundt habilitet, og hun

burde forstått dette på et tidligere tidspunkt. Det er også sterkt kritikkverdigg.

Avslutningsvis: Jeg vil igjen takke for et godt og viktig arbeid fra komiteens side. Det arbeidet må føre til bedre rutiner, bedre koordinering og tydeligere praksis. Kristelig Folkeparti håper at folk legger merke til at det i all hovedsak er en samlet komité som står bak det meste i innstillingen, at folk får med seg den åpenheten som ligger nettopp i de linjene som står her, og at det er tydelig kritikk av egne partikolleger og egne ledere. Jeg håper det bidrar til å kunne være med og gjenvinne tilliten også i fortsettelsen, for det arbeidet er ikke over når arbeidet i salen her i dag er slutt. Nei, det er et arbeid som fortsetter, og som vi må være observante på. Vi må kjenne det ansvaret også i de dagene, ukene og månedene som ligger foran.

Statsminister Jonas Gahr Støre [11:53:12]: Jeg vil også takke komiteen for et godt og grundig arbeid med denne saken og for å ha lagt fram en innstilling med bred politisk tilslutning.

Som det er sagt flere ganger, av samtlige talere, er det norske samfunnet et tillitssamfunn. Det er høy tillit mellom folk, og det er høy tillit mellom folk og institusjonene i samfunnet. Jeg vil si at dette er trolig noe av det beste ved Norge. Det er bl.a. fordi høy tillit er avgjørende for et velfungerende demokrati.

Sakene om feil knyttet til habilitet har bidratt til å svekke tilliten mellom folk og oss politikere. Vi skal sørge for at regler overholdes og praktiseres riktig, og vi skal sørge for at rutinene er oppdaterte og enkle å følge. Når det gjøres feil, må det ryddes opp. Som statsminister har jeg i kraft av min rolle et særlig stort ansvar for å forvalte en ansvarskultur. Jeg har vært opptatt av å ta dette ansvaret på tre måter.

For det første har jeg lagt vekt på at vi skal vise åpenhet for å få fram all informasjon om de ulike sakene. Komiteens undersøkelser og åpne høring har bidratt til at sakene har blitt enda bedre belyst for Stortinget og for allmennheten. Kunnskap om feilene og åpenhet om faktiske forhold er et premiss for at vi kan gå videre sammen.

For det andre innebærer en ansvarskultur at alvorlige feil får konsekvenser. Enkelte statsråder har måttet ta ansvar for sine feil ved å gå av. Andre får i dag begrunnet kritikk av Stortinget. Det får også denne og forrige regjering som helhet. Dette er vedtak som ingen statsråd eller regjering tar lett på. Det signaliserer en felles holdning fra våre folkevalgte om hva som er greit og ikke, og dermed også et bidrag til å styrke tilliten til systemene våre. Den parlamentariske kontrollen med regjeringen er og skal være reell.

Jeg registrerer at ett parti har fremmet mistillit to timer før denne debatten. Det mener jeg det ikke er grunnlag for. Tonje Brenna har min fulle tillit som statsråd. Jeg er tilfreds med at representanter for stortingsflertallet i denne debatten har gjort det klart at hun også har Stortingets tillit.

For det tredje må vi lære av feilene. Min regjering har gjennom høsten styrket rutiner og retningslinjer for å redusere sjansen for nye feil. La meg nevne disse igjen. I fjor sommer sendte Finansdepartementet ut en rutinemal for hvordan departementene skal føre oversikt over hvem som får innsideinformasjon i enkeltsaker, og veiledning i innsideregulene. I august oppdaterte vi håndboken for politisk ledelse. Retningslinjene for kjøp og salg av aksjer ble da innskjerpet. Politikere som har aksjer eller andre finansielle instrumenter, må velge mellom salg, frys eller at en uavhengig forvalter tar hånd om porteføljen. Vi tydeliggjorde plikten politikerne har til å skaffe seg kunnskap om ektefelle eller samboers eierinteresser. I oktober fastsatte vi nye felles føringer for opplæringen av ny politisk ledelse som skal skje i alle departementer. Disse sikrer en mer enhetlig opplæring på tvers av departementene. I oktober oppdaterte vi også rutinene for å vurdere habilitet i regjeringskonferanser og i Kongen i statsråd. Dette gjøres nå skriftlig og sikrer en bedre notoritet ved slike spørsmål.

Det er slik at alle i politisk ledelse og departementene fra første dag og på Statsministerens kontor fikk en grundig opplæring i habilitetsregulene ved tiltredelse. De har nå fått en repetisjon av disse. Framover vil vi også gi jevnlig påminnelser og oppdateringer om regelverksutviklingen. Vi vil f.eks. benytte anledningen til en felles seanse i forbindelse med budsjettkonferansen nå i mars. Vi følger opp anbefalingene fra GRECO, Europarådets antikorrupsjonsorgan. Ny lovbestemmelse om registreringsplikt for statssekretærer og politiske rådgivere er nå trådt i kraft, og de har frist i disse dager til å registrere sine interesser. Departementene har også styrket sitt interne arbeid med opplæring og veiledning. Komiteen har i sin innstilling pekt på ytterligere tiltak. Vi vil gjennomgå dem og se hvordan de best kan følges opp, og så rapportere tilbake til Stortinget på egnet måte.

Til slutt: Vi har et omfattende regelverk som er klargjørende og støttende for den enkelte, men la meg understreke habilitetsregelverkets kjerne. Det er den enkelte som har ansvar for å vurdere og ivareta egen habilitet. Det betyr at man selv har ansvar for å kjenne reglene og ansvar for å kjenne til egne bindinger, slik at man ikke gir fordeler til seg selv eller noen som står en nær. Dette er et ansvar som ikke kan delegeres eller på noen annen måte fraskrives. Det er av særlig stor viktighet at komiteen slår fast at ivaretagelse av habilitet alltid vil

være den enkeltes ansvar. Regler, rutiner, veiledninger og opplæring er bra, men kan aldri oppheve dette.

Regjeringen tar habilitet på stort alvor. Daglig gjøres en rekke vurderinger rundt habilitet i de ulike departementene og når regjeringen er trådt sammen. Nå har vi skjerpet rutiner og retningslinjer. Det er et løpende arbeid, og jeg tror vi kan si at vi aldri blir helt ferdig med det. Vi kan ikke garantere mot feil i framtiden. Det vi kan garantere, er at vi skal gjøre det vi kan for å unngå dem.

Stortingets behandling av komiteens innstilling er en viktig milepæl. Jeg vil berømme komiteens medlemmer, særlig der hvor det er bred tilslutning til konklusjonene. Jeg kan forsikre om at denne regjeringen vil følge opp vedtakene som gjøres i dag.

Statsråd Tonje Brenna [11:59:41]: Etter at komiteens innstilling i denne saken ble lagt fram, har det kommet spørsmål rettet mot meg. Jeg har fra første stund vært opptatt av å være åpen, og har redegjort grundig for saken, bl.a. i flere svarbrev til komiteen. Kritikken komiteen kommer med, er den samme kritikken jeg rettet mot meg selv da jeg på eget initiativ la fram saken i fjor sommer.

Spørsmålene som kom forrige uke, er de samme jeg har redegjort for, de samme jeg har besvart, men på grunn av spørsmålene som ble stilt, snakket jeg med saksordføreren i kontrollkomiteen, Grunde Almeland, og vi ble enige om at jeg skulle sende et eget brev til kontrollkomiteen. Jeg ba også Kunnskapsdepartementet sende brev til kontroll- og konstitusjonskomiteen om de organinterne notatene det har blitt stilt spørsmål rundt. Her klargjør jeg at opplysningene som er omtalt i pressen, ikke er ny informasjon i saken, men er gjort rede for av meg i tidligere brev og redegjørelser til kontrollkomiteen.

Kjernen i feilen jeg har gjort, er at jeg ikke var bevisst på at samarbeidet mellom Wergelandsenteret og Utøya AS var så tett at det utløste et behov for å vurdere min habilitet overfor Utøya AS. Det er mitt ansvar. Det tette samarbeidet mellom Wergelandsenteret og Utøya AS har vært kjent i mange år og er omtalt i statsbudsjettet siden 2018. Dette samarbeidet er bl.a. omtalt i mitt brev til komiteen fra 27. juni og i et vedlegg fra 2022, som i den samme redegjørelsen er forklart. Dette ble sendt til Stortinget og er tilgjengelig for allmennheten.

La meg gjengi fra min redegjørelse til komiteen av 27. juni 2023, hvor jeg omtaler samarbeidet mellom Wergelandsenteret og Utøya AS:

«Wergelandsenteret mottar tilskuddet, og Utøya AS fakturerer Wergelandsenteret basert på faktisk aktivitet på øya i forbindelse med prosjektet. Prosjektet har stor betydning for Utøya AS fordi det

bidrar til oppnåelse av formålet med virksomheten på øya. På grunn av denne nære forbindelsen blir tilskuddet til Wergelandsenteret i habilitetssammenheng derfor også sett på som økonomisk støtte til Utøya AS. Ettersom tilskuddet er av såpass stor betydning for Utøya AS, er det etter min vurdering slik at dette likevel innebærer en «særlig fordel» for styremedlemmene personlig selv om de økonomisk ikke tjener på tilskuddet.»

Jeg har gjort feil ved håndtering av spørsmål om min habilitet. Jeg har vurdert habilitet for sent og for dårlig. Jeg oppdaget selv feilene jeg har gjort, og har hele tiden vært åpen og ærlig om feilene. Jeg har fra første stund hatt et ønske om å rydde opp. Nå har Stortinget gjort sin del av jobben. Det er jeg glad for, for det skal vi lære av for å unngå at vi gjør slike feil og får slike saker i framtiden.

Peter Frølich (H) [12:03:29]: Jeg ønsker å si noen ord om den debatten vi har hatt.

Jeg vil starte med å takke statsråd Brenna og statsminister Støre for de innleggene de har holdt. Jeg synes det statsministeren har gjort av rutineendringer og kursendringer etter at disse sakene kom opp, er betryggende, og jeg synes det er betryggende å høre her i dag hvordan statsministeren også stiller seg til de forslagene komiteen har kommet med. Det lover veldig godt.

Dette med den rettslige undersøkelsesplikten har blitt problematisert mye i innstillingen. Dette blir muligens litt nerdete, men når flertallet bruker så mye tid på å bygge sin kritikk på tanker om en rettslig undersøkelsesplikt, må vi forklare litt nærmere hvorfor Høyre har vært så motvillige til å følge det sporet.

Undersøkelsesplikten i forvaltningsretten er veldig ukjent terreng. Lovavdelingen var veldig tydelig på at de ikke hadde hatt dette oppe til vurdering eller problematisert det tidligere. Det uavhengige ekspertutvalget komiteen hentet inn uttalelser fra, var også veldig tydelig og sa at rekkevidden av undersøkelsesplikten kan variere og by på tvil. Det er altså uklare grenser, og det burde jo da indikere for komiteen at man kanskje ikke bør være skråsikker i måten man anvender jussen på, men det er ikke så veldig mye tvil og nyanser å spore i det flertallet skriver om undersøkelsesplikten, i alle fall ikke for Erna Solbergs vedkommende. De biter seg fast i én setning i ekspertutvalgets utredning, nemlig en henvisning til ekteskapsloven § 39, om muligheten til å kreve opplysninger om ektefelle fra skattemyndighetene og fra finansforetak.

Utvalget skrev at statsråder i nødvendig utstrekning skal benytte seg av dette. Dermed tar flertallet den setningen og legger til grunn – uten noe særlig diskusjon eller problematisering – at Erna Solberg ikke gjorde det,

og dermed brøt sin rettslige undersøkelsesplikt. Det er ganske sterk kost. Er det saksbehandling? Er det en slags dom? Jeg kan ikke huske noen lignende tilfeller av at et komitéflertall går så grundig til verks at det sås tvil om hva vi egentlig har med å gjøre. Det er også en høyst diskutabel konklusjon, vil jeg understreke. Er det f.eks. – i et rettslig perspektiv – nødvendig å hente ut de opplysningene fra ektefelle hvis man allerede har fått opplysningene fra ektefellen eller fra skattemyndighetene via en skattemelding? Det går det an å problematisere.

Jeg tror vi kan være sikre på at hvis man faktisk hadde overprøvd ektefelle og krevd ut banktransaksjoner, kunne handlene det her var snakk om, vært avdekket, men jeg tror ingen statsråd tidligere har overprøvd den typen opplysninger man har fått. Jeg vil tørre å tippe på det, og jeg er ganske sikker på at det heller ikke bør være normen for framtiden, så jeg mener at komiteen ikke burde gitt uttrykk for en så skråsikker konklusjon, kan man si, som det som har skjedd her.

Det er også viktig å huske at det vi mener om undersøkelsesplikten, fort blir en norm generelt. Da er det viktig å vite at det ikke finnes én forvaltningslov for statsministeren og én forvaltningslov for andre. Det man mener om undersøkelsesplikten her, blir gjeldende for alle offentlige tjenestemenn. Jeg har bare lyst til å understreke at jeg tror at det sporet komiteen har lagt seg på når det gjelder den rettslige undersøkelsesplikten, er et blindspor. Jeg tror at det man burde gjort, var å forholde seg til den tradisjonelle parlamentariske kontrollen og – helt uavhengig av hva man mener om jussen i det – sagt at det som har skjedd, er kritikkverdig. Det er iallfall det sporet Høyre har valgt. Det er sterkt kritikkverdig at en statsminister har vært inhabil i flere saker, at systemet for å sjekke ektefeller ikke har fungert godt nok, med den signaleffekten det sender, men det er på det grunnlaget det må gjøres, ikke gjennom juss som ikke er treffsikker.

Helt til slutt en liten formalitet: Vi får ikke flertall for våre primære forslag, men vi ønsker å støtte flertallsforslagene mot Brenna og Huitfeldt subsidiært.

Carl I. Hagen (FrP) [12:08:57]: Habilitet dreier seg om vårt førstelinjeforsvar for at alle skal være like for loven, slik det står i Grunnloven § 98, og slik Hans Andreas Limi nevnte i sitt innlegg. Hvis det kan sås tvil om at beslutninger tas for egen vinnings skyld, har vi et troverdighetsproblem. Det er ingen tvil om at saken dreier seg om et meget alvorlig tema.

Kontrollkomiteen har gjort seg mange refleksjoner om hvordan habilitet kan håndteres bedre i fremtiden. Derfor vil jeg gjerne si noe om veien videre.

Fremskrittspartiet mener at sakene og alle de innspill som har kommet, klart viser behov for en oppryd-

ning. Selv om prinsippet om habilitet er klart og er et individuelt ansvar, må reglene og rutinene bedres. Jeg er glad for at en samlet komité går inn for vedtaksforslagene VI–X, som gjelder fremtiden. Statsminister Støre har allerede gjennomført noen endringer i rutiner og håndbok, slik han selv nå redegjorde for i sitt innlegg. I tillegg vil de vedtakene vi gjør i dag, peke på hva som kan og bør gjøres videre.

Kontrollkomiteen innstiller på at regjeringen må legge frem en sak i denne stortingsperioden med forslag om fornyelse av habilitetsreguleringene i forvaltningsloven. Grunnen er at dette må på plass snarest, slik at folks tillit til det politiske system kan gjenopprettes. Slik jeg ser det, bør et bredt sammensatt utvalg se på alle sider av hvordan habiliteten håndteres. Mulig lovfesting, forskrifter, regelverk, rutiner, håndbøker, notoritet, åpenhet og mye mer bør vurderes. Jeg mener at en solid offentlig utredning bør på plass, slik at alle sider ved håndtering av habilitet gjennomdrøftes.

Sporbarhet og transparens om habilitet mangler for en stor del av regjeringens saksbehandling. Det bør innføres enkle og lite arbeidskrevende rutiner for å sikre sporbarhet og transparens. Slike rutiner vil i tillegg ha den positive funksjon at de vil øke bevissthetsnivået til de som er involvert i saksbehandling rundt vurderinger av habilitet.

I dag er mye av habilitetsregelverket rundskrivstyrt. Denne måten å beskrive og regulere habilitet på er uoversiktlig. Samtidig er det uklart hvilke konsekvenser som gjelder for brudd på habilitetsreglene. Derfor bør lovfesting og medfølgende forskrifter vurderes.

I behandlingen har det blitt godt dokumentert at ulike departementer har håndtert habilitetssakene forskjellig. Det har blitt fremmet argumenter for at det er riktig med ulik håndtering, f.eks. fordi noen departementer har mange eller få saker om utnevnelser, mange eller få saker som kan ha økonomiske fordeler for enkeltpersoner, eller mange eller få saker som er børssensitive.

Fremskrittspartiet mener det er langt sterkere argumenter for at slike saker behandles likt, uavhengig av hvor de er til behandling. Derfor bør forskrifter, regler og rutiner gjøres like for alle som behandler sakene i det offentlige. Det politiske Norge trenger ikke flere skandaler nå. Tillit er noe ingen kan eller bør ta for gitt, det er noe man til enhver tid må gjøre seg fortjent til.

Som jeg nevnte, er jeg veldig glad for at det er en samlet komité som står sammen om de fleste merknader. Komiteen har hele tiden forsøkt å legge partipolitikk til side for å gjøre den jobben kontrollkomiteen skal gjøre. Jeg synes komiteen har greid det ganske bra, og jeg vil også takke saksordføreren for et godt utført arbeid. Jeg tror at Stortinget i dag i hvert fall tar et viktig steg i

retning av å gjenopprette tilliten, og at vi tar den kritikken som er kommet utenifra og andre steder fra, på alvor. Nå har også Stortinget gjort den jobben vi forventet at skulle gjøres.

Presidenten [12:13:46]: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Erna Solberg (H) [12:14:02]: I september i fjor ble jeg kjent med at min ektemann, Sindre, hadde handlet aksjer i strid med avtalen vi hadde med hverandre. Denne handelen førte til at jeg uten å være klar over det var inhabil i saker jeg behandlet da jeg var statsminister. Det har jeg sterkt beklaget. Jeg har tatt ansvar for dette og gjort det klart at jeg burde spurt og gravd mer, slik at jeg kunne ha oppdaget handelen på et tidligere tidspunkt.

I saken vi nå behandler, vil det bli vedtatt kritikk mot meg på grunn av dette. Jeg tar til meg kritikken fra Stortinget. Jeg mener det er viktig at vi alle, meg selv inkludert, må sikre oss enda mer i tiden fremover for å etterleve habilitetsreglene. Det store antallet habilitetssaker det siste året understreker viktigheten av det.

Det er sagt en del i denne debatten som jeg normalt ville ha kommentert eller eventuelt korrigert, men i dag er det viktigere å understreke at jeg mener det er berettiget at jeg får kritikk. Jeg skulle ha sikret meg bedre mot brudd på habilitetsreglene enn det jeg gjorde.

Det rettes også mer generell kritikk mot regjeringen jeg ledet. Komiteen mener at det etter 2012 burde vært felles retningslinjer og en mønsterpraksis for departementenes opplæring og bistand til nye politikere. Jeg slutter meg til at det er rom for forbedringer av hvordan departementene følger opp dette arbeidet. Jeg slutter meg også til komiteens merknad om at det ikke er sikkert at bedre rutiner og praksis kunne avverget alle sakene vi har sett det siste året. Til sist hviler ansvaret uansett på den enkelte statsråd eller statsminister.

Til slutt vil jeg få lov til å føye til noe jeg har vært opptatt av å få frem under komiteens høring. Alle habilitetssakene det siste året kan gi inntrykk av at politikere flest forsøker å tøyne regelverket. Det er ikke mitt inntrykk etter fire år som statsråd, åtte år som statsminister og veldig mange år på Stortinget. Tvert imot er min opplevelse – på tross av enkelte feil – at politikere generelt er svært opptatt av å følge regelverket, og at bevisstheten i de fleste tilfeller er svært høy. Det er egentlig det beste utgangspunktet for en bedre praksis i fremtiden.

Marie Sneve Martinussen (R) [12:17:01]: Jobb nummer én er å gjenreise tilliten til demokratiet, for uten den tilliten blir alt vi gjør her inne, veldig vanskelig. I dag behandler vi spørsmål om habilitet. Det er viktig. Vi må rydde opp. Misbruk av privilegier må stoppe

opp, og folkestyret må åpnes opp. Elitene må ses i kortene.

Vi må også gå mer grunnleggende til verks. Mange opplever at stemmeseddelsens verdi svekkes, at dem man stemmer på, ikke gjør seg fortjent til tilliten, eller at det ikke er noen vits i å stemme. Avgjørelser flyttes fra folkevalgte til direktører og foretaksstyrer. Stortingets kontroll utfordres. Folkestyret uthules.

Rødt vil forsterke og fornye demokratiet. Vi som er folkevalgte, må ta på alvor at vi skal være folkets representanter. Heldigvis kan vi gjøre noe med dette, og den jobben starter i dag.

I august i fjor la Rødt fram sin tiltakspakke for å styrke habilitetsreglene og gjenreise tilliten til demokratiet. Pakken ble lagt fram på den første dagen med møter i høst, og det er veldig gledelig at Stortinget i dag ser ut til å imøtekomme våre forslag på de fleste punkter – og det enstemmig. Det gjelder

- at departementene trenger bedre og felles minimumsrutiner for habilitet
- at regjeringen må komme tilbake til Stortinget, sånn at vi i løpet av denne stortingsperioden følger opp forvaltningsutvalgets forslag fra 2019 om habilitet, om bl.a. likestilling av samboerskap med ekteskap, og at vesentlige økonomiske interesser automatisk fører til inhabilitet
- at habilitetsvurderinger skal skriftliggjøres i større grad
- større grad av åpenhet om habilitetsvurderinger, sånn at også journalister og offentligheten skal kunne ettergå opplysningene, og at både saksbehandlingen og den parlamentariske kontrollen dermed kan bedres

Dette gir tydelige føringer for veien videre. I dag er bare starten på jobben som ligger foran oss med å gjenreise tilliten til demokratiet. Vi kan ikke ha det sånn at toppolitikere misbruker makt og privilegier og slipper unna uten konsekvenser. Vi må sikre at Stortinget, de folkevalgte, har kontroll med regjeringen. Det må også flyttes makt fra ikke-valgte til folkevalgte. Maktkonsentrasjon og markedstenkning må erstattes med demokratisk kontroll. Det må bli lavere terskel for at folk selv deltar. Det er sånn vi kan fornye og styrke demokratiet.

Jeg er glad for gjennomslag i dag for Rødts initiativ til å stramme opp regler og rutiner. Det er bare en start, men ett sted må man starte, og det skjer i dag.

Grunde Almeland (V) [12:20:01]: Jeg vil som saksordfører starte med å understreke én ting, som har blitt omtalt litt ulikt, særlig i offentligheten. Det er at komiteen i dag retter kritikk i samtlige saker bortsett fra én, og det er i statsråd Vestres sak. Det er riktig at det er ulike nivåer vi legger oss på, og det er ulikt om vi gjør det i

merknads form eller i kritikks form, men jeg vil understreke innledningsvis at komiteen har sett veldig alvorlig på samtlige av de bruddene på regelverket som er kommet fram.

Så er det på tide at jeg sier noe ene og alene på vegne av Venstre. For Venstres del har det i saken vært viktig å legge noen prinsipper til grunn. Mye av det er behørig omtalt i flertallets deler av innstillingen, men fra Venstre står vi gjennomgående utenfor merknader som etter vårt syn er basert på antakelser. Det har vært viktig for Venstre at antakelser ikke legges til grunn for vurderinger som gjøres her. Derfor ser man, når man går gjennom innstillingen, at vi er inne i og ute av nettopp slike merknader.

Det har for Venstre også vært viktig å legge til grunn at vi ikke automatisk kan sammenligne sakene og vurdere dem opp mot hverandre for å avstemme vedtakene etter en rangering av alvorlighetsgrad. For Venstre er det viktig å vurdere hver enkelt sak individuelt, og så havne på det kritikknivået vi mener er riktig ut fra faktum i den enkelte saken.

Vi har heller ikke tatt stilling til en hypotetisk virkelighet. Derfor har Venstre ikke gjort en vurdering av hvorvidt vi hadde hatt tillit eller ikke til Solberg dersom dette hadde vært avdekket i den tiden hun var statsminister.

I Brennass sak er det viktig for oss å understreke at vi mener at disse dokumentene kom for sent. De burde vært sendt over langt tidligere. For Venstres del synes det også underlig at det når det gjelder flere forhold i denne saken, er sendt over ganske detaljerte dokumenter, mens det når det gjelder de forholdene som har kommet på spissen mot slutten av saken, er enkelte sentrale opplysninger som det ser ut til ikke har kommet oss i hende i tide. Jeg er glad for at disse ble sendt over til slutt, og at statsråden erkjenner at det burde vært gjort tidligere.

Det har også kommet opp en diskusjon om opplysningsplikten og hvorvidt den er brutt. Komiteen har ikke vurdert dette forholdet. Vi har heller ikke hatt tid til å vurdere dette forholdet. Samtidig merker jeg meg at det er flere i komiteen som allerede har konkludert, enten det er Fremskrittspartiet, som konkluderer med at den er brutt, eller Arbeiderpartiet, som konkluderer med at den ikke er det. For Venstre er dette en såpass alvorlig anklage at vi ikke kan stemme for et mistillitsforslag over bordet i stortingsalen.

Rigmor Aasrud (A) [12:23:24]: Jeg har tenkt å kommentere mistillitsforslaget som er fremmet, og grunnlaget som oppgis for å fremme det.

En styrke ved Stortingets behandling av disse sakene til nå har vært at vi har hatt en bred politisk enighet,

og at partiene har klart å legge partipolitikken til side. Jeg mener derfor forslaget drar oppmerksomheten bort fra det grundige arbeidet kontroll- og konstitusjonskomiteen har lagt ned i denne saken, et arbeid som handler om å gjenoppbygge tillit og rydde opp.

Kjernen i feilen Brenna har gjort, er at hun ikke var bevisst på at samarbeidet mellom Wergelandsenteret og Utøya var så tett og omfattende at tilskuddet til Wergelandsenteret utløste et behov for å vurdere habiliteten overfor Utøya. Saken er ikke at hun ikke visste at Wergelandsenteret og Utøya samarbeider. Det samarbeidet har vært omtalt i hver budsjettproposisjon siden 2018, og også i Brennass redegjørelse i juni. Brenna sto selv fram med saken, og kontrollkomiteen har vært kjent med dette gjennom hele sin undersøkelse.

Derfor kan jeg ikke se at opplysningene som nå har kommet fram i mediene, stiller saken i et annet lys eller bryter med det Tonje Brenna har sagt og beklaget hele veien. Jeg mener dette ikke er et brudd på opplysningsplikten hun har etter Grunnloven. Når en statsråd skal gi informasjon i en kontrollsak, har statsråden et visst skjønn i hvilke dokumenter som kan opplyse saken, og hvilke dokumenter som ikke kan det. Kravet er at informasjonen ikke skal være uriktig eller villedende.

Det kan være lett å være etterpåklod. Tonje Brenna har selv skrevet til Stortinget at kontrollkomiteen burde ha mottatt mer informasjon om de interne prosessene i departementet, og hun har i ettertid sett at dette kunne ha vært gjort tidligere.

Jeg mener likevel at Tonje Brenna i denne saken har lagt kortene på bordet, og jeg kan ikke se at det som senere er kommet fram, stiller saken i et nytt lys eller bryter med det Tonje Brenna har sagt tidligere.

Fremskrittspartiets mistillitsforslag framstår som helt urimelig og er noe Arbeiderpartiet avviser. Vår tillit til Tonje Brenna står fast.

Marit Arnstad (Sp) [12:26:27]: La meg begynne på en litt utradisjonell måte. Vi politikere er også mennesker, og vi kan gjøre feil. Jeg vil advare mot at noen representanter i denne salen prøver å gjøre seg litt moralsk høyverdige overfor andre representanter. Det er ikke slik at noen i salen er elitepolitikere og noen ikke, som representanten Sneve Martinussen nevnte, og som Miljøpartiet De Grønne også ga uttrykk for. Mange av oss som sitter her i salen, har gjort feil. Hvem vet – kanskje de som føler seg feilfrie i dag, også kommer til å gjøre noen feil en dag? Hvem vet? Vi er bare mennesker. Slik er livet. Jeg har lyst å si det fordi det er et eller annet med retorikken omkring dette, særlig fra Rødt og Miljøpartiet De Grønne, som jeg reagerer ganske kraftig på.

De sakene vi behandler, er alvorlige. De er alvorlige på hver sin måte, og de er ikke uten videre sammenlign-

bare. Jeg synes kontrollkomiteen har gjort en veldig god og grundig jobb med å gå igjennom sakene, med å rette nødvendig kritikk og også med å gå igjennom rutinene for habilitet i regjeringen.

Det er riktig at komiteen har valgt å rette kritikk mot både sittende statsråder og tidligere statsråder, og det gjelder også tidligere statsminister Erna Solberg. Jeg er enig i det hun i dag sjøl sier til NRK om at hun fortjener kritikk. Hennes sak er langt mer omfattende enn noen av de andre sakene, og det er åpenbart at hadde dette blitt avdekket mens Erna Solberg var statsminister, hadde ikke Erna Solberg kunnet bli sittende som statsminister.

Habilitetsvurderinger er både vanskelig og enkelt. Derfor er det også viktig at komiteen så tydelig peker på behovet for å ta habilitet mer alvorlig, mer strukturert, og også å ha klare retningslinjer. Her gjøres det et viktig arbeid nå som jeg tror vil bli forpliktende, klargjørende og viktig for både sittende og framtidige regjeringer.

Statsråd Tonje Brenna har brutt inhabilitetsregelverket i tre saker. Hun gikk sjøl ut og klargjorde saken og tok initiativ til å rydde opp. Det gjorde hun på tross av at departementet mente det ikke var grunnlag for det. Hun fortjener sjølsagt kritikk, men hun fortjener også ros for å ha gått åpent ut med sin sak. I omfang og fakta er det intet mindre enn merkelig at en slik sak kan sammenlignes med Erna Solbergs sak.

Fremskrittspartiet er ikke med på å stadfeste at Erna Solberg, med kanskje over tusen mulige habilitetsbrudd, ikke kunne ha sittet som statsminister dersom dette hadde blitt kjent under hennes periode, men de har altså nå – hastig, i siste liten – funnet det opportunt å fremme mistillit mot statsråd Tonje Brenna, som da har brutt regelverket i tre tilfeller. Det er det all grunn til å la seg forbause over. Sjøl om disse dokumentene burde ha vært oversendt tidligere, tilfører det ikke saken noe substansielt nytt, og det burde heller ikke gi grunnlag for å endre noen konklusjon. Dokumentene tilfører heller ikke noe nytt sammenlignet med det statsråden sjøl ga uttrykk for under høringen i Stortinget. Senterpartiet har sjølsagt full tillit til statsråd Tonje Brenna.

Sveinung Rotevatn (V) [12:29:52]: Eg skal ikkje seie så mykje om det som har skjedd, for eg synest komiteen både skriftleg og gjennom debatten i dag har både avdekt og gjort greie for dei ulike sakene på ein veldig god måte. Det vert også dratt alvorlege og tunge konklusjonar ut av det.

Eg tenkte eg skulle prøve å sjå litt framover, for der synest eg også at komiteen har gjort ein god jobb ved å peike på forbetringar som no trengst for å unngå at ein hamnar i denne typen problemsaker igjen. Eg trur at rutinar, og felles rutinar, er viktige når ein skal unngå at ein

hamnar i bl.a. habilitetsfeil. Eg trur f.eks. det at den regjeringa eg sjølv var ein del av, hadde oppe til felles drøfting så godt som alle utnemningar, var eit ganske viktig tiltak – sjølsagt for å førebyggje bevisst omgåing av regelverket, men først og fremst for å førebyggje tankeløyse, for det er ofte det som kan skje.

Komiteen har peika på nokre nye rutinar dei ønskjer at ein vurderer, bl.a. å innføre rutinar for skriftlege habilitetsvurderingar gjorde av politisk leing i departementa, og i større grad å utvise openheit om slike habilitetsvurderingar. Det synest eg er gode forslag, og eg håpar at regjeringa legg minst mogleg vekt på ordet «vurdere» i dei forslaga, og gjer det.

Så er det eit anna forslag som handlar om å utarbeide ein felles mønsterpraksis rundt bl.a. opplæring i habilitetsregelverk, praktisering av det og korleis embetsverket skal hjelpe politisk leing. Dette er også noko Stortinget og komiteen no ber regjeringa vurdere, og eg håpar også det vert gjort. Eg understrekar det, for det er mi erfaring at det er ein ganske sterk motvilje – som eg ikkje trur er så politisk, men som meir er noko som sit i veggane – mot å ha felles retningslinjer.

I den anledning vil eg nytte høvet til å sitere det brevet stortingsrepresentant Ola Borten Moe har sendt til komiteen under behandlinga. Eg syntest det var interessant. Der skriv han bl.a.:

«Jeg tror noe av årsaken kan ligge i et norsk styringssystem, og i en forvaltningskultur, der det aller meste handler om å ha mest mulig makt, med så lite ansvar som mulig, på toppen.»

Han legg til at det alltid er eit anna forvaltningsorgan å peike på om noko går galt, og vidare skriv han:

«Eksempelvis ville meldeplikt for politisk ledelse og nærstående ved kjøp av verdipapirer betydd at de som ble underrettet også måtte forholde seg til det og i noen grad være med å ta ansvar for det.»

Det er ganske harde ord, men eg trur det ligg ein kjerne av sanning der, som er at det nok litt for ofte er slik at kvart departement er overlate til seg sjølv. Eg trur det er klokt med meir felles praksis – mønsterpraksis, som komiteen kallar det – og det må leiast frå Statsministerens kontor.

Hans Andreas Limi (FrP) [12:33:09]: Jeg må bare presisere at flere har vært opptatt av at de opplysningene som kom etter at komiteen hadde avgitt sin innstilling, ikke endrer sakens faktum. Det er vi enige om. Sakens faktum er at statsråd Brenna har vært inhabil, men det er ikke det spørsmålet som henger igjen å få avklart. Det er nettopp hvorfor hun ikke bidro til å avklare sin habilitet allerede i 2022, når hun bekrefter at hun på det tidspunkt fikk informasjon om det økonomiske samarbeidet mellom Wergelandsenteret og Utøya AS. Det ansvaret kan man

ikke legge på departementet ved embetsverket, for de hadde ikke noe grunnlag for å vurdere statsrådets habilitet. Det var det kun statsråden selv som hadde.

Faktum i saken er ikke endret, men det er altså ny informasjon som er tilkommet, og som er oversendt til Stortinget ved kontrollkomiteen etter at saken i realiteten var ferdigbehandlet i komiteen. Den informasjonen – konkret, med henvisning til budsjettinformasjon og budsjettnotater – burde vært sendt over til komiteen på et langt tidligere tidspunkt.

Det er grunn til å minne om at det fortsatt er dokumenter som gjenstår å få overlevert, og som det bare er referert til i brev form, bl.a. budsjettnotatene. De er ikke oversendt til Stortinget. Habilitetsvurderingen av statssekretær Sindre Lysø er ikke oversendt til Stortinget.

Det er fortsatt grunnlag for å stille noen spørsmål i saken, men det er viktig å understreke at det som gjør at vi har endret fra sterk kritikk til å fremme et mistillitsforslag, rett og slett er at vi mener at statsråden burde kommet med den informasjonen som nå er fremkommet, til Stortinget på et langt tidligere tidspunkt.

Kari Henriksen (A) [12:35:35]: I dag hviler det et ganske stort alvor over denne salen. Vi behandler en sak som krysser de partipolitiske skillelinjene, som handler om kjernen i vårt demokrati, og vi viser en vei framover. Det handler om enkeltpersoner og enkeltpersoners politiske troverdighet. Det handler også om tilliten vi kan få til å styre et land.

La meg først slutte meg til dem som har pekt på saksordførers gode jobb med å få en samlet komité i denne saken. Den jobben har vært formidabel.

Vi er valgt av og blant folket. I tillegg tar vi på oss et ekstra ansvar når vi får dette vervet. Det er et ansvar som ikke kan overlates til andre, men som det påhviler hver enkelt av oss å forvalte. Vi skal styrke demokratiet. Vi skal representere velgerne, ingen andre. Vi skal sørge for at vi følger de konstitusjonelle lover og regler.

Denne saken har vist at noen ikke har vært dette ansvaret bevisst. Sakene er forskjellige, og hele komiteen står bak at Erna Solbergs sak er den mest alvorlige. Hun er blant de mest erfarne politikerne på Stortinget – om ikke den mest erfarne – med flere runder i regjering og åtte år som statsminister. Hennes mangeårige blindhet for betydningen mannens aksjehandel hadde for hennes habilitet, har hun tatt ansvar for, men det fratrar henne ikke at det er hennes selvstendige ansvar å sørge for å utrede den saken. Hun har erkjent at hun i mange år har gjort en feilvurdering. Hun fikk selv de første varslene fra media rundt 2014. Ulikt de andre sakene overlot hun ansvaret for habilitet til sin mann i samfulle åtte år, og hun holdt sin pressekonferanse etter valget i 2021 senest av alle i rekka.

Anette Trettebergstuen og Ola Borten Moe har tatt ansvar og gått av. Det var riktige beslutninger.

Tonje Brenna ble selv oppmerksom på en kopling hun ikke hadde reflektert over når det gjaldt forholdet mellom Wergelandsenteret og Utøya. Med en gang hun ble klar over dette, vurderte hun sin habilitet og tok selv initiativ til at saken ble belyst.

Det er viktig at vi ser at sakene er forskjellige, og det har komiteen vært tydelig på. Å behandle hver enkelt sak på selvstendig grunnlag handler også om å legge til rette for å gjenopprette tilliten til dette huset og til politikere. Mister vi nyansene, gjør vi demokratiet urett.

Frode Jacobsen (A) [12:38:50]: Det er et par ting fra debatten jeg føler behov for å kommentere. For det første brukte representanten Frølich mye tid på å problematisere flertallets begrunnelse for å komme med kritikk mot Erna Solberg. Siden vi driver med parlamentarisk kontroll og vurderer tiltak, hvilke krav vi skal stille til politikerne, og hva vi kan forvente, var det en del av jobben vår da vi laget denne innstillingen. Saken handler om habilitetsregelverket, og da må man nødvendigvis si noe om hvilke krav habilitetsregelverket oppstiller.

I Erna Solbergs tilfelle kan verken hun eller vi si når hun var inhabil. Til det er sakene for mange, med over 3 000 handler og over 12 000 saker behandlet i regjeringen. Vi hørte nettopp representanten Solberg selv si på talerstolen at hun burde gjort mer, burde undersøkt mer. Det er jeg helt enig med Solberg i, og det er det vår innstilling bygger på. Vi har sett på hvordan hun som statsminister gikk fram for å sikre at hun var habil, og hvordan hun ikke gjorde det, og vurdert det opp mot hva vi kan forvente av regjeringens øverste leder. I etterkant er det åpenbart at hun burde gjort mer, og det gjen tok Solberg selv fra talerstolen i dag. Det er det vi bygger våre merknader på – at undersøkelsesplikten ikke er oppfylt. Lovavdelingens uttalelse og det uavhengige ekspertutvalgets uttalelse bygger også opp under dette.

Både representanten Frølich og Kristelig Folkepartis representant har snakket varmt om den praksisen forrige regjering hadde på regjeringslunsjene, hvor man leste opp navn, og at det skulle forhindre habilitetsproblemer. Så vidt vi har brakt i erfaring, og som det også framgår av innstillingen, er det ingen ting i de regler, rutiner og regelverk som var utformet og ble brukt under forrige regjering, som dokumenterer noe av dette. På høringen ble det også vist til at man ikke først og fremst gjorde dette for å undersøke habiliteten, og det var ingen nedfelt skriftlighet rundt akkurat det spørsmålet i forbindelse med de lunsjene. Litt av hovedessensen i hele saken er at det må være nedfelte rutiner, regler og praksis. Det må finnes skriftlighet rundt det, slik at de

som er der, vet hvorfor man gjør det, og hvordan man gjør det. Det bærer hele saken preg av – at det ikke har vært nok av det.

Jeg skulle ønske at representanten fra Miljøpartiet De Grønne kunne vært litt mer nøyaktig i sin beskrivelse av hvordan Tonje Brennans habilitet ble håndtert, og hvordan pengene til Wergelandsenteret ble utbetalt – ikke slik som det framgikk på talerstolen i dag.

Grunde Almeland (V) [12:42:10]: Jeg velger å fortsette litt der jeg slapp i mitt forrige innlegg, og vil understreke at til tross for at dokumentene fra Brenna kom etter at komiteen hadde avgitt sin innstilling, inneholder de, som flere har vært inne på, ikke vesentlig nye opplysninger som endrer Venstres konklusjon i selve habilitetssaken til Brenna. Venstre står derfor trygt i den konklusjonen vi også gir uttrykk for i vår innstilling, som er å rette kritikk mot statsråd Brenna.

Representanten Frølich har invitert til en diskusjon om undersøkelsesplikten. Venstre er uenig med Høyre i at det er unaturlig for komiteen å diskutere også rekkevidden av undersøkelsesplikten. På samme måte som komiteen diskuterer en rekke ulike forhold i denne saken som har et klart juridisk grunnlag, er det helt naturlig for komiteen også å gå inn og si noe om hva vi mener om hvor langt undersøkelsesplikten bør strekke seg, og også kommentere noe om hva vi mener den enkelte statsråd har gjort for å overholde den plikten som helt klart ligger til grunn.

Det er riktig som representanten Frølich sier, at alle nyansene av hvor langt en sann undersøkelsesplikt går rent juridisk, ikke er tilstrekkelig avdekket. Det mener jeg heller ikke nødvendigvis er komiteens oppgave å avdekke den fulle bredde av. Likevel mener vi det er helt naturlig at vi også kommenterer undersøkelsesplikten. Det er bl.a. også derfor Venstre lander på den konklusjonen vi gjør i Anniken Huitfeldts sak, om nettopp å rette sterk kritikk, fordi vi ut fra de undersøkelsene vi har gjort, mener at Anniken Huitfeldt som statsråd ikke overholdt sin undersøkelsesplikt og ikke gjorde tilstrekkelige undersøkelser, faktisk omtrent ingen undersøkelser. Det er nettopp en viktig del for at Venstre har landet på sterk kritikk i hennes sak. For ordens skyld vil jeg bare si at vi også kommer til å stemme subsidiært for vedtaksforslag IV, som er kritikkvedtaket mot Anniken Huitfeldt.

Venstre har ikke vært med på hele begrunnelsen til flertallet når de omtaler undersøkelsesplikt, nettopp fordi vi mener det er å gå noe for langt å etablere, som flertallet gjør, at bruken av ekteskapsloven i det omfanget som beskrives, burde vært gjort i Erna Solbergs sak. Akkurat den delen har vært vanskelig for Venstre å være med på fordi vi mener det er å strekke undersøkelses-

plikten betydelig langt, og hvis vi faktisk mener det, bør det være en bredere diskusjon om omfanget av undersøkelsesplikten.

Til slutt vil jeg bare si at det er en rekke av mindretallsforslagene Venstre ikke nødvendigvis er uenig i, men som vi likevel ikke stemmer for, fordi vi regner dem som en del av de brede oppdragene komiteen i fellesskap gir til regjeringen.

Seher Aydar (R) [12:45:29]: Jeg hadde egentlig tenkt å bruke litt mer tid på den største habilitetssaken, men jeg blir nødt til å svare på det litt merkelige angrepet fra representanten Marit Arnstad.

Jeg vil understreke at det som ble omtalt som Rødts retorikk, er synspunkter en samlet komité slutter seg til i innstillingen.

Vi har først og fremst en systemkritikk, og det tror jeg kommer tydelig fram når man både leser innstillingen og går gjennom innlegget jeg holdt for å redegjøre for Rødts standpunkt. Vi tror ikke at noen er ufeilbarlig. Det er rom for å gjøre feil, og det er rom for å rette opp. Vi snakker om løsninger på systemnivå for å gjenreise tilliten til demokratiet. Det er det vi har brukt mest tid på, og det er det vi har jobbet med også med de andre partiene i komiteen.

Som det framgår av saken, har Rødt – i likhet med alle andre partier – en vurdering av omfang og alvor i de ulike sakene, noe som også gjør at Rødt ikke sidestiller de ulike sakene. Det vil Arnstad se hvis hun leser innstillingen. Jeg har som sagt også redegjort for det i mitt innlegg.

Så refererte representanten til Marie Sneve Martiussen. Hun kalte ikke noen elitepolitikere i motsetning til andre, slik Arnstad gjenga det. Alle i denne sal er toppolitikere. Det må vi faktisk erkjenne for ikke å bli blinde for våre egne privilegier, og vi må forhindre misbruk av makt og privilegier og få ned avstanden mellom folk og folkevalgte. Det er det som er Rødts poeng. Hvis vi ikke erkjenner det, hvis vi ikke sørger for å se på det på systemnivå og ikke hører hverandre, tror jeg ikke vi kommer så langt.

Helt avslutningsvis vil jeg understreke at heller ikke Rødt kommer til å støtte mistillitsforslaget fra Fremskrittspartiet. Vi mener at kritikkvedtaket flertallet i komiteen går inn for, er det som er passende for alvorlighetsgraden i saken.

Audun Lysbakken (SV) [12:48:01]: Representanten Frølich antydte at flertallet hadde opptrådt litt som en slags domstol i Erna Solbergs sak. Nei, det vi har vært opptatt av, er ansvarskultur – og i lys av det hvordan Erna Solberg har fulgt opp sine plikter. Det er helt innenfor komiteens mandat å vurdere det. Vi mener vi er på trygg grunn i de konklusjonene vi har trukket, og

vi har vist det som har kommet fram i undersøkelsene, nemlig at Erna Solberg ikke tok ansvar for å undersøke godt nok.

Det er likevel viktig å minne om at kjernen og den viktigste grunnen til at det er grunnlag for sterk kritikk, er det politiske ansvaret for omfanget i denne saken i seg selv. Det hadde vært interessant om Høyre i større grad enn de gjør, hadde begrunnet i innstillingen at de er med på sterk kritikk, for det er litt vanskelig å lese seg til hva som er Høyres grunnlag for dette.

Komiteen har heller ikke opptrådt som domstol på noe moralsk grunnlag. Tvert imot har komiteen understreket at det ikke er utdeling av personlig skyld komiteen driver med. Folk gjør feil, akkurat som representanten Marit Arnstad sa, uten at jeg dermed deler kritikken som hun delte ut til enkeltpartier her. Folk gjør feil. Statsråder gjør feil og har politisk ansvar for feil. Det vet jeg veldig godt, for jeg har vært i den situasjonen selv. Feil må få konsekvenser. Da er spørsmålet: Hva slags konsekvenser?

Jeg legger merke til at representanten Limi nå mot slutten av debatten har blitt langt mer defensiv i begrunnelsen for sitt eget mistillitsforslag. Nå i det siste innlegget fikk vi høre at noe henger igjen å få avklart, det er grunnlag for spørsmål. Det er jo fair, men det er ikke grunnlag for et mistillitsforslag, det er i så fall et grunnlag for å spørre mer.

Igjen: Spørsmålet er ikke om statsråd Brenna og departementet visste at Utøya AS fikk penger. Spørsmålet er om de visste at det gjorde at Utøya AS burde regnes som tilskuddsmottaker. Så vidt jeg har kunnet se, sier de nye dokumentene ikke det, og de endrer dermed ikke substansielt på grunnlaget for de konklusjonene komiteen har trukket.

Kirsti Leirtrø (A) [12:51:08]: Først og fremst takk til saksordføreren for godt og jeg vil vel si også mye arbeid.

Samfunnet vårt er i rask endring, og vi opplever på mange områder en polarisering og dalende tillit, både her i Norge og i resten av verden. Vi trenger større åpenhet, og vi har heldigvis en mediebransje som krever, og får, stadig mer innsyn. Et samfunn med høy tillit mellom folk og små forskjeller mellom folk er en stor styrke for et land. Vi kan aldri ta fra hver enkelt av oss politikere ansvaret for å holde oss til lover og gjøre oss kjent med dem.

Nå har det vært noe spill rundt saken til Tonje Brenna, og det uten at det i det hele tatt har kommet noe nytt i saken. Det synes å være glemt at hun har gjort nettopp det vi forventer av en statsråd. Både hun og departementet vurderte hennes sak til at hun var habil. Selv om hun var på Utøya 22. juli 2011, blir hun ikke automatisk inhabil i behandlingen av de sakene hennes departement

har håndtert, eller folk hun kjenner gjennom et felles traume. Det var hun selv som endret oppfatning av egen habilitet, og det var hun selv som varslet. Hun har altså vært seg sitt eget ansvar bevisst og har vist oss at det å ta eget ansvar, sammen med habilitetsreglene, har fungert.

Denne saken har kostet Brenna mye støy, som hun helt sikkert kunne ha tenkt seg å være foruten. Det står i stor kontrast til de faktiske forholdene rundt saken til Erna Solberg. Hun ble ikke forledet, hun var seg tvert imot ikke sitt politiske ansvar bevisst, og inhabiliteten foregikk i hele hennes regjeringsperiode.

I behandlingen av denne saken har det vært en styrke at vi har klart å legge partipolitikk til side. Det er brukt mye tid i komiteen på de overordnede rutinene og det å gjenreise tillit. Det er altså den enkelte politikers ansvar, og vi har en tro på at de rutinene vi nå har beskrevet, vil gjøre at hver politiker blir seg det ansvaret bevisst.

Lan Marie Nguyen Berg (MDG) [12:54:22]: Jeg vil gjerne kommentere representanten Marit Arnstads påstand om at noen partier, deriblant Miljøpartiet De Grønne, har moralisert fra talerstolen og ikke tar høyde for at politikere er folk som kan gjøre feil. Jeg lurer på hva nøyaktig Marit Arnstad mener med dette, og vil bemerke at denne typen kommentarer har falt i flere saker den siste tiden her på Stortinget, at vi som er uenig i eller vil gå lenger politisk enn regjeringen, bruker feil retorikk. For ikke lenge siden ble vi som ønsker å gå lenger enn regjeringen når det gjelder sanksjoner mot Israel, omtalt som trumpister av utenriksministeren. Jeg har også opplevd denne typen retorikk fra representanter for Arbeiderpartiet her i stortingssalen. Dette oppfatter jeg som hersketeknikk, og ber representantene for regjeringspartiene framover om å begrunne denne typen anklager litt mer nøyaktig.

For å kommentere representanten fra Arbeiderpartiets oppfordring knyttet til Tonje Brenna: Jeg synes ikke at det at pengene til Utøya AS gikk gjennom Wergelandsenteret, endrer saken nevneverdig fordi det tydelig framkommer i tildelingsbrev at departementet forventer at Wergelandsenteret bruker pengene på prosjektene til Utøya AS.

Når vi nå skal se videre på Brennans opplysningsplikt og hvorvidt den er fulgt i denne saken, håper jeg at regjeringen kan gjøre en revurdering av spørsmålet fra komiteen om å offentliggjøre Sindre Lysøs habilitetsvurdering av 10. april. Grunnen til det er at tidslinjen til Tonje Brenna er litt uklar for meg. Sakene til Tonje Brenna henger på et vis sammen. Frode Elgesem ble utnevnt til styremedlem i Wergelandsenteret, og Wergelandsenteret og Utøya AS samarbeider. Tidlig i mars får Tonje Brenna denne SMS-en fra Frode Elgesem, der han ber henne om å se på sin habilitet. Bare ni dager senere ber

politisk ledelse om at Frode Elgesems navn kommer inn i vurderingene knyttet til styret i Wergelandsenteret.

Samtidig som dette skjer, i mars 2023, ber Sindre Lysø om en habilitetsvurdering, men det tar to måneder fra han ber om den, til Tonje Brenna får vite om det. Det er derfor jeg ønsker å få tilgang til den habilitetsvurderingen, sånn at vi har alle kortene på bordet i denne saken.

Miljøpartiet De Grønne kommer også til å stemme subsidiært for kritikk av Tonje Brenna.

Ingrid Fiskaa hadde her teke over presidentplassen.

Peter Frølich (H) [12:57:03]: Jeg skal bare veldig kort kommentere de rundene vi hadde om undersøkelsesplikten. Det er absolutt ikke – som Frode Jacobsen antydte – noe problem at vi driver parlamentarisk kontroll. Det har vi gjort i ni måneder og over 200 sider. Problemet er når det vipper over i en form for domsavsigelse eller saksbehandling.

Jeg er ikke veldig uenig i det Grunde Almeland sier: Å utforske rekkevidden av undersøkelsesplikten kunne vært givende hvis man bare hadde hatt balanse, men det er den balansen som dessverre ikke finnes akkurat når vi kommer til dette spørsmålet. Det er to-tre sider om Brenna totalt, det er to-tre sider om Trettebergstuen, det er to-tre sider om Borten Moe, det er to-tre sider om Huitfeldt, og det er rundt 30 sider om Erna Solberg. Det er kun for Erna Solbergs del man har brukt denne veldig juridiske tilnærmingen til å undersøke om hun har brutt plikten eller ikke.

Merk også at vi i Høyre var prinsipielle – vi avsto fra å gjøre dette i Huitfeldts sak og i Brennass sak.

Grunde Almeland (V) [12:58:23]: Jeg forsøker meg på noen avsluttende ord, selv om jeg ser at det er en ekstra representant som har tegnet seg.

Jeg vil si at i en debatt slik som i dag er det naturlig at det som får mye oppmerksomhet, er de punktene hvor komiteen skiller lag. Jeg vil minne Stortinget om at de punktene stort sett og for det aller meste er for detaljer å regne. Komiteen har tross alt klart å samle seg om de virkelige store linjene i denne saken. Vi har hatt en omfattende gjennomgang av praksisen i samtlige av departementene, vi har felles påpekt de uryddighetene som fortsatt eksisterer i regjeringsapparatet, og vi er samlet og enstemmig om både kritikken mot at det har manglet rutiner og oppfordringen om hva som må skje framover.

For meg som saksordfører og medlem av komiteen og Stortinget er det viktig nettopp å si at det etterlatte inntrykket fra denne saken tross alt bør være at både komiteen og Stortinget er samlet om de store linjene. Vi er

klare på at det er behov for en større opprydning i norsk politikk, og vi har sagt tydelig hva vi mener at regjeringen bør sette i gang av tiltak, og hva regjeringen bør levere til Stortinget.

Derfor er jeg også glad for de signalene som kom fra statsministeren selv i dag, når han er tydelig på at dette er vedtak han har alle intensjoner om å følge opp. Jeg forventer og ser fram til at vi får saker tilbake til Stortinget til behandling, slik at vi framover kan få enda bedre og tydeligere regler for å hindre at vi kommer i en slik situasjon igjen. Jeg tror ikke det er noen av oss som har jobbet med denne saken de siste ni månedene, som har lyst til å ha en runde til – en slik vi har hatt nå.

Med det vil jeg igjen takke komiteen for det gode samarbeidet og for at vi tross alt er enige om de store linjene.

Nils T. Bjørke (Sp) [13:01:00]: Eg har berre ein kort kommentar til det Frølich var oppe og sa i stad. Ja, det er mange sider ved Solberg-saka, og det seier vel litt om omfanget i saka, og om måten ho er handtert på. Eg kan ikkje sjå at det frå komiteen si side vert lagt opp til noka domstolaktig behandling. Det me peikar på, er ein del svakheiter, både at ting ikkje er skriftleggjorde gjennom rutinar i regjeringa, og ikkje minst at Solberg frå regjeringa fekk tydeleg signal om at ho burde ta kontakt med justisavdelinga for å få sjekka ut korleis ho kunne fungera dersom ektemannen ikkje skulle slutta å selja aksjar. Det valde ein då ikkje å gjera, fordi han skulle slutta å drive med aksjar – noko ein absolutt skulle ha gjort. Ho har hatt mange moglegheiter til å gjera dette utan å gå inn i noko domstolaktig. Det må det vera naturleg å påpeika. Om det vart for lite på nokre av dei andre kandidatane her, burde jo Høyre sine representantar vore med og lagt inn det som trongst.

Presidenten [13:01:47]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [13:02:15]

Utenriksministerens utenrikspolitiske redegjørelse

Utenriksminister Espen Barth Eide [13:02:34]: Det er elleve år siden sist jeg holdt en utenrikspolitisk redegjørelse for Stortinget. Den gang, i 2013, så verden ganske annerledes ut enn i dag. Vi visste det ikke da, men 2013 var kanskje det siste året i post kaldkrigsæraen, det vi kan kalle «det lange nittitallet». Året etter ble Krym okkupert av Russland, og russiske soldater gikk inn i Øst-Ukraina.

Under den kalde krigen var det høyspent mellom øst og vest, men det var ikke krig i Europa. Da muren falt i 1989 og forholdet mellom de gamle supermaktene ble

preget av samarbeid, handel og globalisering, sluttet vi langt på vei å bekymre oss for tradisjonelle, mellomstatlige kriger. Vi konsentrerte oss i stedet om de mange andre konfliktene som dukket opp. Mange av disse konfliktene, ikke minst i sør og øst i Europa, hadde lange historiske røtter, men de var blitt holdt i ro av den kalde krigens dynamikk.

En grunnleggende forskjell fra da jeg holdt min redegjørelse i 2013, er at vi nå er tilbake til et spenningsnivå mellom Russland og Vesten som i hvert fall minner om den kalde krigen, men denne gangen er ikke krigen lenger kald. Vi må igjen forholde oss til en klassisk invasjonskrig i Europa. Vi har ikke opplevd noe liknende på vårt kontinent siden annen verdenskrig.

Russlands folkerettsstridige angrepskrig mot Ukraina er og forblir Norges største sikkerhetspolitiske trussel. Ingen andre kriser eller konflikter har potensial til å påvirke Norges og Europas sikkerhet i samme grad. Samtidig har ikke alle de andre konfliktene forsvunnet av den grunn. Borgerkriger og væpnede konflikter, ofte fulgt av humanitære katastrofer, bidrar fortsatt til en mer ustabil og uforutsigbar verden. Ikke minst ser vi det når vi ser hvordan katastrofen i Gaza bidrar til spredning av konflikter også ut av regionen.

Formålet med norsk utenrikspolitikk er å fremme norske interesser og å bidra til stabilitet og forutsigbarhet i verden. Dette betyr, kort sagt, at fred er i norsk egeninteresse – en interesse vi deler med de fleste andre stater.

Feltet «utenrikspolitikk» kan egentlig deles i to. Det ene dreier seg om lands forhold til hverandre, det andre om verdenssamfunnets forhold til globale utfordringer. Klima- og naturkrisen kan f.eks. bare løses om landene samarbeider på bred front. Det samme gjelder spørsmål om global helse, matsikkerhet og fattigdomsbekjempelse.

Når vi stadig må håndtere kriser, krig og konflikter, tar det oksygenet bort fra arbeidet med menneskehetens felles utfordringer.

Fra denne talerstol har det ofte blitt utbasunert at «norsk utenrikspolitikk ligger fast», men den deisen fungerer best når verden der ute blir ved sin lest. Når verden er i rask endring, må vi forstå hva endringene i verden betyr for oss, og utvikle vår politikk deretter. Det krever at vi er bevisst hvem Norge er i verden, og hvilke fotavtrykk vi setter. Noen ganger er de fotavtrykkene større enn vår rene størrelse skulle tilsi. Vi er fem og en halv millioner mennesker her i landet – 7 promille av verdens befolkning. Mer enn 115 av verdens stater har en større befolkning. For hver nordmann som går på denne kloden, er det 259 kinesere og 261 indere.

Vi er geografisk plassert langt mot nord i en ytterkant av verden. Fra en satellitt i verdensrommet vil Nor-

ge ved første øyekast fortone seg som en liten stripe land like under Nordpolen. Legger vi derimot til havområdene, vil vårt geografiske avtrykk fortone seg helt annerledes. Etter noen målestokker er vi da den 13. største nasjonen i verden. Vi er på 20-tallet et sted på listen over verdens største økonomier. Vi er også nå Europas største eksportør av energi.

Vi eier et av verdens største statlige investeringsfond med investeringer i nær 9 000 selskaper i over 70 land. Verken energiekspert eller Statens pensjonsfond utland er eller skal være utenrikspolitiske instrumenter som sådanne, men det gir oss likevel internasjonal tyngde og internasjonal oppmerksomhet og med det utenrikspolitisk gjennomslagskraft. Det bidrar også våre havområder med.

Vi har også noen av de mest utviklede kompetansemiljøene i verden innenfor spørsmål om grønn teknologi, som bidrar til omstilling og det grønne skiftet langt utenfor egne grenser.

Med vår åpne og utadrettede økonomi setter Norge derfor fotavtrykk kloden rundt. Samtidig er det åpent slik at Norge blir mer påvirket av verden enn verden blir påvirket av Norge. Vi har ikke en tyngde eller innflytelse som tillater oss å diktere løsninger, verdisyn eller regelverk. Det betyr likevel at Norge har større innflytelse enn hva mange tror. Vi utgjør en forskjell. Det er en del av bildet vi må forholde oss til når vi utvikler vår politikk. Vi har det den amerikanske forskeren Joseph Nye for mange år siden kalte «smart makt», som betyr at vi, når vi ønsker det og bruker den riktig, kan ha innflytelse og påvirkning uten å være en stormakt. Regjeringen skal bruke denne smarte makten til å tjene norske interesser best mulig.

Veldig mye av det som er i Norges interesse, er også i resten av verdens interesse, som f.eks. en fredelig og forutsigbar verden basert på folkerett og felles spilleregler. Norge er et foregangsland i å investere i tiltak som bidrar til en mer stabil verden. Klimaendringer, kampen mot fattigdom og bidrag til vekst og bedre styresett ses i sammenheng med vår egen sikkerhet.

Utviklingspolitikken og utenrikspolitikken henger tettere sammen enn noen gang, og jeg er glad for at det fortsatt er politisk enighet om et høyt norsk bistandsbudsjett. Det styrker også vår troverdighet globalt og ikke minst overfor utviklingslandene.

Utfallet av Norges største sikkerhetspolitiske trussel, krigen mot Ukraina, vil påvirke Europa i generasjoner. Hvordan og når krigen vil ende, er fortsatt høyst uvisst. Det vi vet, er at krigen har endret rammevilkårene for både norsk og europeisk sikkerhet. Derfor har det vært avgjørende for oss å håndtere denne krigen i tett samarbeid med allierte og med våre europeiske partnere.

NATO er vårt sikkerhetspolitiske ankerfeste og har vært det i 75 år. Etter flere tiår der operasjoner under fjerne himmelstrøk dominerte, har NATOs oppgaver hjemme i det euroatlantiske området igjen kommet i sentrum. NATO har blitt enda viktigere for norsk sikkerhet og norsk situasjonsforståelse i nord, og enda viktigere for NATO.

NATO har nok en gang klart å omstille seg. Den kollektive forsvarsforpliktelsen er igjen alliansens hovedoppgave. Finsk og endelig også svensk medlemskap i NATO betyr svært mye for forsvaret av Norden og Norge. Mange år med stadig nærmere praktisk, nordisk forsvarspolitisk samarbeid har båret frukter. Det har bidratt til at både Sverige og Finland har kommet nærmere oss, og at de er langt mer forberedt på hva som følger av NATO-samarbeidet. Nå, når alle også formelt blir allierte, vil mulighetene for forsvarspolitisk integrasjon i Norden bli enda større. Dette er svært gode nyheter for Norge og norsk sikkerhet. Den økte satsingen på forsvar i europeiske land er viktig i seg selv og kan i tillegg bidra til å holde USA engasjert i europeisk sikkerhet også i framtiden.

For president Putin er ikke krigen mot Ukraina et spørsmål om territorium. Han ønsker politisk kontroll over hele Ukraina og anser europeisk sikkerhet som et nullsumspill. Russland driver nå en utmattelseskrig, og ukrainerne forsvarer daglig en frontlinje på over 1 000 kilometer.

Ukraina er kritisk avhengig av fortsatt sterk støtte. Flere land har nå sett til Norge og Nansen-programmet og lansert flerårige støtteprogrammer. Nansen-programmet er langsiktig, fleksibelt og basert på politisk konsensus. Den sivile delen av Nansen-programmet omfatter også Ukrainas naboland Moldova, som er hardt rammet av krigen, og utsatt for stort press fra Russland. Vi støtter Moldovas krisehåndtering og Moldovas europeiske veivalg. Vi åpner nå for første gang et norsk ambassadekontor i hovedstaden Chisinau.

Over 14 millioner ukrainere trenger livsviktig humanitær hjelp og beskyttelse. Vår betydelige humanitære støtte går via FN, Røde Kors-bevegelsen, norske humanitære organisasjoner og EUs ordning for sivil beredskap. Den bidrar til at millioner av ukrainere får beskyttelse og tilgang til mat, vann, medisiner og helsehjelp, varme klær og tak over hodet, samt at barn og ungdom får skolegang.

Gjennom Verdensbanken og Den europeiske banken for gjenoppbygging og utvikling, EBRD, støtter vi grunnleggende tjenester, kritisk infrastruktur og understøtting av den ukrainske realøkonomien.

Ukraina er nå det mest minelagte landet i verden. Sammen med Norsk Folkehjelp øker vi innsatsen for effektiv minerydding i Ukraina gjennom bruk av avansert

teknologi og opplæring av minehunder. Vår militære og sivile støtte styrker Ukrainas evne til å stå imot Russlands angrep. NASAMS-luftvern skyter ned russiske missiler, ukrainske soldater har fått trening på Værnes, en norsk-britisk koalisjon styrker Ukrainas sjøforsvar og deres evne til å operere langs egen kyst. Ukrainske sykehus, skoler og utbetaling av pensjoner drives videre mye takket være vår støtte. Jeg er svært glad for at et samlet storting fortsatt står bak en sterk og bred støtte til Ukraina.

Også i EU er det bred støtte. EUs beslutning om å åpne medlemskapsforhandlinger med Ukraina og Moldova gjenspeiler dette. De, som vi, mener at Ukraina har en framtid i Europa. Flere av våre europeiske allierte har de siste ukene inngått egne avtaler om sikkerhets-samarbeid med Ukraina. Forhandlingene er i gang om en egen sikkerhets- og samarbeidsavtale mellom Norge og Ukraina.

Det er ikke bare Ukraina som ødelegges av krigen. Også Russland ødelegges som følge av regimets politiske valg. Russlands befolkning vil måtte leve med konsekvensene i generasjoner. Det inkluderer russiske sivilsamfunnsorganisasjoner, forskningsmiljøer og menneskerettighetsaktivister vi gjerne skulle ha støttet opp om.

Det russiske regimet forfekter et verdensbilde der konfrontasjon med Vesten står sentralt. Russlands angrepskrig mot Ukraina er en del av denne konfrontasjonen, men også vi og våre nordiske naboer er stemplet som uvennlige land av Moskva. Militær seier i Ukraina er en altoverskyggende politisk prioritering for president Putin.

Det russiske samfunnet blir stadig mer totalitært. Tenåringer kastes på glattcelle for å ha hengt opp plakater mot krigen, familiene deres trues, opposisjonspolitikere og journalister fengsles og dør. Økonomien og samfunnet militariseres og føres med falsk propaganda om krigen og om oss. Frie medier finnes ikke lenger. Det ferskeste offeret for regimets brutalitet var Aleksej Navalnyj, symboltungt nok rett før det såkalte valget.

Den brede fordømmelsen og samholdet blant våre allierte og partnere har tvunget Russland til å foreta en drastisk omdreining i sin utenrikspolitikk og i sin handelspolitikk. Nord-Korea og Iran forsyner nå Russland med våpen til bruk mot Ukraina. Det er urovekkende, og noe vi, våre allierte og våre partnere har kritisert i sterke ordelag.

Den katastrofale situasjonen vi har vært vitne til i Midtøsten de siste fem månedene, berører oss alle. La meg si det med en gang: Dette engasjementet er sunt. Alvorlige brudd på humanitærretten kan ikke møtes med likegyldighet. To millioner mennesker er fordrevet. Nesten hele Gazas befolkning mangler mat. En million

mennesker sultet. Nesten alle barn under to år er klinisk underernærte. Helsevesenet har langt på vei brutt sammen. Svært mange har mistet alt.

Terrorangrepet, krigen og den humanitære katastrofen bekrefter at det ikke er noe alternativ til en egen palestinsk stat, under en samlet palestinsk ledelse. Dette vil kreve modige politiske ledere på begge sider. En våpenhvile må på plass, og Israel må igjen vise vilje til å finne kompromisser og forhandle. Det palestinske lederskapet må komme i en posisjon der de kan forhandle på vegne av hele befolkningen, både på Vestbredden og på Gazastripen.

Det brutale angrepet fra Hamas den 7. oktober i fjor, hvor over 1 100 mennesker ble drept og hundrevis ble tatt som gisler, har vi fordømt på det aller sterkeste. Det kan nesten ikke overvurderes hvilket sjokk dette var og fortsatt er for hele det israelske samfunnet.

Konflikten i Midøsten har lange røtter. Skal vi forstå den, må vi i hvert fall tilbake til oppløsningen av Det osmanske riket for godt over 100 år siden, til historien om en drøm om et jødisk hjemland, som først ble realisert etter et folkemord uten sidestykke i verdenshistorien. Dette er også historien om en palestinsk drøm om staten de ble lovet for så lenge siden, en drøm som har blitt knust gang på gang av brutte løfter, løfter gitt av både arabiske og vestlige ledere. Dette er en viktig del av bakteppet for det dramaet som utspiller seg i våre dager.

Jeg møter dette bakteppet når jeg treffer kolleger rundt i verden. Bildet av krigen i Gaza framstår genuint forskjellig mellom mye av Vesten på den ene siden og store deler av resten av verden på den andre. Krigen bidrar uten tvil til å forsterke forestillingen om Vestens doble standarder. Dette skaper polarisering.

Som alle andre land har Israel selvsagt rett til å forsvare seg mot terror. Norge var likevel blant landene som tidlig advarte Israel mot å gå for langt. Vi ga klart uttrykk for at selvforsvarstiltak må være nødvendige og forholdsmessige, og at alle militæroperasjoner må gjennomføres i tråd med krigens folkerett. I dag er det få som mener at Israels tilsvarende har vært proporsjonalt. Krigføringen i Gaza går langt ut over det som er akseptabelt. Dette gjelder selve den militære framferden på bakken, men også hvordan Israel har hindret sivilbefolkningen tilstrekkelig adgang til livsnødvendigheter. Dette representerer et klart brudd på krigens folkerett. Grove brudd på humanitærretten kan også utgjøre krigsforbrytelser.

Regjeringen arbeider aktivt for at de ufattelige lidelsene må ta slutt, og for at denne krisen blir første skritt på den endelige veien mot en tostatsløsning. Kun en tostatsløsning vil kunne sikre en langsiktig og bærekraftig fred. Kun en tostatsløsning kan skape trygghet for både israelere og palestinere. For å kunne bidra mot dette viktige målet, altså en slutt på lidelsene og etableringen av

en samlet palestinsk stat, jobber vi langs flere spor. Vi har tett dialog med partene i konflikten, med sentrale land i regionen og med internasjonale aktører. Denne kontakten er avgjørende for målsettingen om våpenhvile, humanitær hjelp og frigivelse av gisler og fanger.

Fordi vi har denne kontakten med partene, har vi kunnet legge til rette for en løpende ordning som sikrer at skatte- og tollinntekter som Israel krever inn på vegne av palestinerne, igjen kan overføres til de palestinske selvstyremyndighetene. Foreløpig har denne ordningen sikret at 1,2 mrd. kr er overført fra Israel til de palestinske selvstyremyndighetene. Dette er avgjørende for at den palestinske befolkningen i de områdene hvor selvstyremyndighetene har kontroll, får livsviktige tjenester, og at f.eks. lærere og helsearbeidere kan få lønn. Vi har parallelt økt vår egen støtte til palestinerne med 800 mill. kr.

Det inkluderer støtte til FNs hjelpeorganisasjon for palestinske flyktninger, UNRWA, som er kritisk viktig. Flere vestlige land trakk sin støtte til UNRWA etter anklagene fra Israel om at tolv ansatte i organisasjonen hadde deltatt i angrepet den 7. oktober. Om undersøkelsene skulle vise at dette stemmer, er det selvsagt svært alvorlig, men det er uansett urimelig at millioner av mennesker skal utsettes for kollektiv straff. Vi har derfor styrket vår egen støtte til UNRWA, og vi har tatt en ledende rolle i arbeidet med å få andre donorer til å snu, noe jeg tror vi er i gang med å få til.

Regjeringen vil gjøre mer. Sammen med Egypt er Norge nå godt i gang med å planlegge en humanitær konferanse for den umiddelbare tiden etter en våpenhvile. Vi er også tydelige i de internasjonale domstolene. I vårt innlegg i Den internasjonale domstolen i Haag den 23. februar slo vi klart fast at ulovlige israelske bosettinger er det største hinderet for en tostatsløsning. Vi pekte på at bosettingenes omfang og varighet tyder på at disse nå representerer en annekasjon av palestinsk territorium, noe som er svært alvorlig med hensyn til folkeretten. Vi er også positive til at domstolene vurderer spørsmål knyttet til Gaza. Det er svært viktig at alle potensielle internasjonale forbrytelser etterforskes, og at de som står bak, holdes ansvarlig.

Parallelt med arbeidet for en våpenhvile og humanitær tilgang fortsetter vi arbeidet med å legge grunnlaget for en framtidig samlet palestinsk stat. Giverlandsgruppen, AHLC, som Norge leder, er som kjent det eneste forumet hvor Israel og de palestinske selvstyremyndighetene snakker direkte sammen rundt samme bord. Tillit og kontakt er avgjørende for om vi lykkes, og vi får bekreftet fra de palestinske myndighetene at vårt engasjement er både riktig og svært viktig.

Vi ser klare tegn på at konflikten er i ferd med å spre seg i regionen. Dette rammer også norske interesser, noe

houthienes angrep på norske skip i Rødehavet er et alvorlig eksempel på. En regional storkrig vil få alvorlige konsekvenser for oss alle. Regjeringen vurderer fortløpende nye tiltak som vil kunne redusere spenningen i regionen. Vi trekker på våre tette bånd til partene i den pågående konflikten, inkludert kontakten med opprørsgrupper, som på ulikt vis er del av konflikten. Isolasjon av disse gruppene har vist seg å ha dårlig effekt.

Utviklingen i Midtøsten har dessverre ikke gått slik vi og mange andre hadde håpet etter Oslo-avtalen for over 30 år siden, men vårt engasjement i regionen er fortsatt omfattende. Målet med summen av våre tiltak er å bidra best mulig både til det umiddelbare behovet for våpenhvile og humanitær hjelp og til det langsiktige målet om en samlet, selvstendig palestinsk stat som kan leve i fred med Israel.

Selv om krigene i Ukraina og i Gaza rettmessig får mye oppmerksomhet, er det ikke slik at andre konflikter har forsvunnet. Tvert imot har vi det siste året sett en bekymringsfull økning i væpnede konflikter i verden.

I vår humanitære innsats i væpnede konflikter legger vi særlig vekt på beskyttelse av sivile og barn. Barn har krav på særskilt beskyttelse i krig og konflikt, og vår humanitære respons må tilpasses deres behov. For mange barn er skolegang noe som skaper trygghet og gir håp om en bedre framtid, særlig i konfliktområder. Derfor investerer Norge betydelige midler for å sikre utdanning i kriser.

Ifølge FNs flyktningkommissær var over 110 millioner mennesker fordrevne i midten av 2023, en økning på nesten 300 pst. på fem år – i all hovedsak på grunn av væpnede konflikter. Likevel synes mange av disse konfliktene å være tilnærmet glemt av det internasjonale samfunnet.

Vi i regjeringen vil fortsatt engasjere oss i mange av disse glemte konfliktene. Krig, ustabilitet og traumer får konsekvenser også for oss, bl.a. gjennom sikkerhetstrusler som kan ramme oss, migrasjon eller terrortrusler mot Europa. Vi gjør det fordi det er i vår interesse å løse konflikter, og vi gjør det i solidarisk interesse med dem det angår.

Norge har lang tradisjon som brobygger. Vi har bidratt med fredsdiplomati i mange konflikter både i det stille og i offentligheten.

I Colombia er vi en sentral partner i landets fredsprosesser. I Venezuela bidro norsk tilrettelegging til at regjeringen og opposisjonen i fjor ble enige om vilkårene for årets presidentvalg. På Filippinene tilrettela Norge for at regjeringen og kommunistbevegelsen undertegnet en intensjonsavtale om oppstart av formelle fredsforhandlinger i Oslo nå i vinter. I Myanmar arbeider vi for å styrke dialogen med sentrale aktører i demo-

kratibevegelsen. I Jemen jobber vi med ulike aktører for å bidra til å sikre en fredsløsning.

I Afrikas Horn og Sahel, som er preget av økt spenning og en rekke konflikter, ser vi ikke minst en eskalering mellom Etiopia og Somalia som bidrar til skiftende allianser og uforutsigbarhet. Også her søker Norge å bidra til å løse konflikter gjennom å tilrettelegge for dialog.

I Sudan, akkurat nå en av verdens mest dramatiske konflikter, engasjerer Norge seg politisk og humanitært for å få slutt på kamphandlingene og for å insistere på at krigens regler må overholdes. Vi er bekymret for at konflikten skal spre seg til naboland i en allerede svært urolig region. I Sør-Sudan arbeider vi for at fredsavtalen videreføres, og for at demokratiske valg kan avholdes i løpet av året.

I Afghanistan fortsetter vi vår langvarige innsats. Det gjør vi av humanitære hensyn, men også for å motvirke ekstremisme og hindre ukontrollert migrasjon. Vi arbeider for langsiktige politiske endringer i Afghanistan. Over to år med Taliban-styre har medført uakseptable tilbakeslag når gjelder inkluderende styresett og menneskerettigheter, særlig for jenter og kvinner.

Vårt engasjement for å løse konflikter skaper tidvis debatt her hjemme fordi arbeidet innebærer å samhandle med aktører vi egentlig er dypt uenige med – aktører som ikke deler våre verdier og står svært langt fra oss politisk og ideologisk, som f.eks. Taliban, Hamas, eller houthiene. Alternativet til å snakke med disse aktørene er ofte mye verre. Å isolere dem skaper sjelden framgang. For å skape fred må vi akseptere å snakke med stort sett alle, uavhengig av ståsted. Det er en kvalitet ved norsk fredsdiplomati.

Krigene i Europa og i Midtøsten forsterker de allerede økende geopolitiske og handelspolitiske spenningene i verden. Dette skaper en stadig mer krevende sikkerhetssituasjon. Som nevnt bidrar det ytterligere til en allerede ganske framskreden global polarisering. Dette er komplekst, farlig og tiltagende.

Når det internasjonale samarbeidet forvitrer, svekkes også mulighetene for å skape en bedre organisert verden, mulighetene for å løse våre store, felles utfordringer, som klima- og naturkrisen, pandemibekjempelse, nedrustning og ikke-spredning, fattigdomsbekjempelse og mye mer.

Vi vet at det er fullt mulig med et velfungerende internasjonalt samarbeid. Vi har vært der før, og vi kan komme dit igjen. Det handler om å være tydelig, langsiktig og strategisk samt å evne å lytte til hverandre. Det kan tjene oss alle.

Det er ikke slik at alt multilateralt samarbeid har stanset opp. På noen områder går det faktisk ganske bra. I løpet av bare to år har vi også fra norsk side bidratt ak-

tivt til arbeidet med en rekke viktige avtaler, som arbeidet med en global avtale mot plastforsøpling på FNs miljøforsamling, den svært viktige naturavtalen fra Montreal, og ikke minst det historiske utfallet fra klimatoppmøtet i Dubai i desember. Der sluttet alle verdens land seg til et klart budskap om å akselerere omstillingen fra fossil til fornybar energi. Vedtaket er både ambisiøst og realistisk – ambisiøst fordi vi endelig har klart å sette ord på hovedårsaken til de menneskeskapte klimaendringene, nemlig de fossile utslippene, og realistisk fordi vi for alvor har begynt å ta inn over oss hva omstillingen egentlig krever.

I fjor fikk vi til en bindende avtale under havretten om biodiversitet i havområder utenfor nasjonal jurisdiksjon, den såkalte BBNJ-avtalen. Alt dette er faktisk skikkelig gode nyheter, for det viser at det finnes felt der globalt samarbeid fortsatt leverer.

Jeg tror forklaringen på at disse delene av det multilaterale samarbeidet fungerer bedre enn andre, er at det her ikke er så mye spørsmål om ideologi eller å tilegne seg fordeler på bekostning av andre. Dette handler rett og slett om menneskehetens forhold til den fysiske verden der ute. På disse områdene er forskere – og stadig flere politikere – fra Europa, USA, Kina og resten av verden stadig mer enige. Vi må finne løsninger på klima- og naturkrisen, og det er vi som har ansvar nå, som må gjøre det.

Dessverre går det ikke fullt så bra i en del andre multilaterale sammenhenger.

I FN har stormaktenes vetorett gjort Sikkerhetsrådet handlingslammet når det gjelder både Ukraina og Palestina, men FN er altså mer enn Sikkerhetsrådet. I andre deler av FN-systemet fortsetter land å møtes, forhandle og finne felles løsninger på globale problemer, også i en tid preget av rivalisering og konflikt.

Samtidig er det ingen tvil om at FN må styrkes og reformeres. FNs generalsekretær har invitert til et såkalt framtidstoppmøte under FNs generalforsamling til høsten. Det bør bli en milepæl i arbeidet for å sikre et mer representativt, relevant og effektivt FN.

I tillegg er FN en pådriver for at kvinners deltakelse og rettigheter skal stå sentralt i all innsats for fred og sikkerhet, både regionalt og globalt. Nå er behovet for å styrke denne innsatsen blitt enda tydeligere, som svar på det tiltakende presset mot kvinners rettigheter mange steder i verden.

Retten til å bestemme over egen kropp er en av regjeringens satsingsområder i utviklingspolitikken og utenrikspolitikken. I april skal Norge arrangere en internasjonal parlamentarikerkonferanse om denne tematikken, og jeg er glad for at Stortinget legger til rette for denne konferansen her i Oslo.

Det er nå en stor grad av dynamikk og omstilling i den globale handelspolitikken. Det skyldes bl.a. en tettere kobling mellom sikkerhetspolitikk og handelspolitikk, men også konsekvensene av at verden omstiller seg fra fossil til fornybar energi.

Ministerkonferansen i Verdens handelsorganisasjon, WTO, i forrige uke, der jeg selv deltok, var en solid realitetsorientering. Selv om det finnes noen lyspunkter, ble det mindre framgang enn flertallet av deltakerne nok ønsket seg. Landet som tidligere var selve «systembæreren», USA, prioriterer ikke behovet for å sikre en internasjonal handelspolitisk rettsorden like høyt som før. Andre store land, som India, har klare ambisjoner om å sette agendaen og nøler ikke med å stille ultimatum.

At WTOs medlemmer ikke finner sammen, er dårlig nytt for en verden der det multilaterale samarbeidet allerede er under press, og det er dårlig nytt for Norge. Vår åpne økonomi er ikke tjent med proteksjonisme, rivalisering og økonomiske blokker. Vår velferd er avhengig av åpne markeder.

I dag krever det sikkerhetspolitiske landskapet vi befinner oss i, like fullt det vi kaller risikoreduksjon. Vi må redusere avhengigheten av land som på sikt kanskje ikke ønsker oss vel. Det gjelder primært kritiske og sensitive varer, innsatsfaktorer og tjenester vi må være sikre på å ha tilgang til også om den globale sikkerhetssituasjonen skulle tilspisse seg ytterligere.

Vi er tjent med å opptre troverdig og ansvarlig når vi gjennomfører politikken, for vi ser at også tiltak som er begrunnet med å gjøre økonomien og våre samfunn mindre sårbare eller bidra til grønn omstilling, for noen kan framstå som en ny form for proteksjonisme. Utfordringen blir da å finne den rette balansen mellom å bevare åpne og regelbaserte markeder samtidig som sikkerheten ivaretas og sårbarheten reduseres.

Selv om det globale handelspolitiske landskapet er i endring, forblir Norges handelspolitiske kompass det samme. Når det regelbaserte handelssystemet blir utfordret, skal Norge være blant systemets fremste forsvarere. Det er også viktig for vår sikkerhet i det lange løp.

Klimapolitikken strammes til, og den grønne omstillingen akselererer. Dette påvirker også handelspolitikken, og det påvirker geopolitikken.

Det grønne skiftet representerer imidlertid også store muligheter fordi Norge sitter på store forekomster av de ressursene og mye av den kompetansen verden nå etterspør. Det er ressurser vi må forvalte vel. Norges kompetanse og erfaring med en kunnskapsbasert forvaltning vil kunne spille en viktig rolle i å sørge for at ressursene verden etterspør, utvinnes på en mest mulig bærekraftig måte.

Det igjen krever at vi balanserer og ivaretar våre interesser i et nytt landskap hvor handelspolitikk, klimapolitikk og sikkerhetspolitikk i økende grad krysser hverandre. Dette var også et sentralt tema i gode samtaler under Verdens handelsorganisasjons ministermøte, uten at det ledet til noen konkrete beslutninger i denne omgang.

Dette er spor som også krysser hverandre i G20, et viktig forum hvor vi i år deltar som gjesteland etter invitasjon fra Brasil, som har formannskapet i år.

G20 er en arena for dialog og består av de viktigste økonomiene i verden – i praksis 19 land pluss EU, og fra i år også Den afrikanske union. Formannskapet har anledning til å invitere et lite knippe gjester, og en av dem er altså oss.

G20 representerer to tredjedeler av verdens befolkning og over 80 pst. av verdens bruttonasjonalprodukt. Over 80 pst. av verdens klimagassutslipp kommer også fra denne gruppen. Det er ingen tvil om at det G20 blir enige om, har stor betydning for verden. G20 er i dag verdens viktigste uformelle forum for samarbeid om internasjonal økonomi, klima, fattigdomsbekjempelse, matsikkerhet, global helse og andre store globale spørsmål. G20 er opptatt av global stabilitet, velfungerende finansmarkeder, åpen handel og investeringsmuligheter. Alt dette er kjerneinteresser for Norge.

Også G20-arbeidet er preget av geopolitiske spenninger. Da jeg deltok på utenriksministermøtet i G20 for to uker siden, kom disse geopolitiske spenningene tydelig til uttrykk. Vesten gjentar sin fordømmelse av Russlands invasjon av Ukraina, mens landene i det globale sør primært fokuserer på krigen i Gaza.

Samtidig er G20 en unik arena for å jobbe fram kompromisser og løsninger som kan fores inn og vedtas formelt i multilaterale organisasjoner som FN, Verdensbanken, Det internasjonale pengefondet og Verdens handelsorganisasjon. Det er nettopp dette vi ønsker å bidra til i vårt eget G20-arbeid.

La meg også si noen ord om det internasjonale arbeidet for nedrustning og ikke-spredning.

Verden står nå uten fungerende rustningskontrollavtaler for atomvåpen. Arbeidet for kjernefysisk nedrustning og ikke-spredning har langt på vei stanset opp. Det er svært alvorlig. I denne situasjonen er det viktig å ta vare på de avtalene vi tross alt faktisk har. Ikkespredningsavtalen for atomvåpen, NPT, forblir sentral. Norge leder prosesser i FN for å støtte opp om nedrustningsforpliktelsene under NPT.

Fra russisk hold har vi hørt uansvarlig ordbruk og dulgte trusler de siste månedene og årene, men det er fremdeles grunn til å legge vekt på fellesuttalelsen fra Sikkerhetsrådets fem vetomakter fra januar 2022: «en atomkrig kan ikke vinnes og må aldri bli utkjempet».

Enhver bruk av kjernevåpen vil ha katastrofale konsekvenser for mennesker og miljø på tvers av landegrensene.

I et krevende sikkerhetspolitisk landskap er det ikke enkelt å få framgang for nedrustning, rustningskontroll og ikke-spredning, men det betyr ikke at Norge ikke skal prøve. Det er tross alt slik at de viktigste avtalene vi hadde, ble til i en minst like kald tid som den vi har nå.

Norge skal være en trofast alliert og samtidig virke som en brobygger og bidra til å skape bevegelse og framgang. Det er i Norges interesse å være til stede på de relevante internasjonale arenaer hvor nedrustning diskuteres, for å lytte, for å framføre våre synspunkter og for å bidra til å unngå unødvendige motsetninger og splittelse. Dette inkluderer vår observatørstatus i statspartsmøtene under Forbudsstraktaten, TPNW.

Prøvestansavtalen fra 1996 forbyr atomprøvesprengninger. Ikke mindre enn 187 land har signert. Selv om avtalen ikke formelt har trådt i kraft, har verdenssamfunnet – med Nord-Korea som det alvorlige unntaket – lyktes med å etablere et tabu mot atomprøvesprengninger. At Russland nå har trukket sin ratifisering av avtalen, endrer foreløpig ikke dette bildet i praksis.

Konsekvensene av kunstig intelligens har nå for alvor inntatt samfunnsdebatten. Utviklingen av autonome våpen, helt eller delvis selvstyrte våpen, stiller oss overfor dilemmaer.

Regjeringen arbeider for fungerende internasjonal regulering av selvstyrte våpen. Sammen med nærstående land arbeider vi videre med en tosporstilnærming: et målrettet forbud kombinert med et internasjonalt regelverk.

Krigen mot Ukraina har også fått store konsekvenser for folk i nord og for samarbeidet i Arktisk råd. Norge overtok rådets toårige lederskap i mai i fjor. Det har blitt et annet lederskap enn vi hadde forestilt oss, men samtidig uten tvil det viktigste i rådets historie.

Arbeidet kan ikke gå videre som vanlig. Møter på politisk nivå med Russland er verken ønskelig eller mulig. Samtidig må vi gjøre det vi kan for å sørge for at denne unike organisasjonen overlever. Det er krevende fordi rådets natur bygger på at alle arktiske stater må være inkludert og omforent om hvordan man skal samarbeide i rådet.

Vi har nå blitt enige om å gjenoppta digitale møter i rådets arbeidsgrupper. Det er viktig for å kunne sikre full inkludering av urfolk som observatører, og for at vi skal kunne fokusere på rådets faglige leveranser og våre lederskapsprioriteringer innen klima, hav, folk i nord og bærekraftig økonomisk utvikling i nord.

I andre regionale organisasjoner har vi måttet tenke nytt. Vi ser nå på hvordan Barentsrådet best kan bidra

etter at Russland forlot samarbeidet. Barentsrådet kan spille en viktig rolle som forum for styrket regional innsats for livskraftige samfunn, miljø og grønn næringsutvikling mellom Norge, Sverige og Finland. Vårt fremste mål for nordområdene skal være at folk skal leve gode liv i en region som fortsatt er preget av fred og stabilitet. For å få til dette mener vi det er behov for nytenkning om nordisk samarbeid i nord.

At hele Norden nå blir samlet i NATO, gir nye muligheter, ikke bare for forsvarssektoren, som tidligere nevnt, men også innen næringsliv, infrastruktur, forskning og utdanning. De nordiske landene har komplementære naturressurser, kunnskapsmiljøer og industriell kompetanse, og vi har et felles verdigrunnlag.

Vi har en lang og god tradisjon for pragmatisk nordisk samarbeid som vi skal bygge videre på, og dette er vi godt i gang med.

Norge er tjent med et velfungerende internasjonalt samarbeid. Derfor vil vi intensivere vår innsats for å styrke det multilaterale systemet. Det er viktig av så mange årsaker, men det er også viktig fordi felles arenaer bidrar til å skape felles virkelighetsforståelser.

Det foregår i dag en kamp om narrativene, altså om fortellingene om hvordan verden egentlig ser ut, hvor stater med ulike verdensanskuelser og agendaer konkurrerer om makt og innflytelse. Denne kampen er høyst reell og pågår på mange arenaer og fronter samtidig – og kanskje primært blant land i sør.

Utviklingen blant land i sør påvirker i økende grad norske interesser. Politisk, økonomisk og demografisk utvikling gjør at store land i sør blir stadig mer framoverlente i globale spørsmål, og i økende grad velger sin egen vei, uavhengig av stormaktene. Vi ser en geopolitisk trend der det globale sør styrker seg. Vesten kan ikke som før sette dagsordenen eller diktere løsninger, i hvert fall ikke alene. I denne endringen ligger det både utfordringer og muligheter.

I 2050 vil en fjerdedel av jordens befolkning bo i Afrika. Over 50 pst. vil være ungdom under 25 år. Økonomiene og markedene vokser. Mange land øker sitt engasjement på kontinentet. Spenningsforholdet mellom stormaktene bidrar til dette. Samtidig ser flere mindre land muligheter for bedre å fremme sine interesser gjennom bredere internasjonalt samarbeid hvor afrikanske land er attraktive partnere.

Når land i sør opplever at vestlige land opererer med doble standarder, svekker det vår innflytelse. Det påfører Vesten et omdømmetap som er svært uheldig. Også derfor er det viktig at vi er konsekvente, at vi påpeker folkerettsbrudd uansett hvem som begår bruddene, og hvor de skjer.

Afrika er, for å si det mildt, et sammensatt kontinent. Her finner vi både noen av vår tids mest alvorlige

kriser og noen av de landene med aller størst potensial for vekst og framgang.

Sett under ett er Afrika ikke lenger primært en motaker av bistand. Vårt forhold til mange afrikanske land handler i dag først og fremst om næringsliv, handel, investeringer, teknologi og samarbeid om globale utfordringer. Lykkes afrikanske land med økonomisk integrasjon og ambisjonene om frihandelsområder for varer, arbeidskraft og kapital, vil Afrika på sikt få en betydelig kraft i verdensøkonomien.

Regjeringen er i ferd med å ferdigstille en ny strategi for Norges engasjement med afrikanske land og organisasjoner, som skal være klar før sommeren. Den vil rette seg mot et Afrika med raskt voksende befolkning, markeder, rik tilgang på kritiske naturressurser og stadig økende innflytelse i internasjonal politikk. Stikkord er gjensidige interesser, strategiske partnerskap, investeringer, likeverd og langsiktighet.

Også i Latin-Amerika er det tendenser til økende polarisering mot vestlige land, samtidig som folkeretten står sterkt i regionen. Det gjør at landene ofte er gode allierte med prinsipielle syn, også i en mer polarisert verden. Brasil er en særlig viktig samarbeidspartner for Norge. Det er en viktig handelspartner og det største investeringsmarkedet for norsk næringsliv etter EU og USA. Med gjenåpningen av Amazonasfondet i 2023 gjenopptok vi også dialogen innen klima og skog. Brasils politikk gir viktige resultater, og avskogingen i Amazonas ble halvert i 2023.

Flere andre latinamerikanske land er også nære samarbeidspartnere, f.eks. i spørsmål om menneskerettigheter, fredsarbeid, hav, klima og bevaring av skog.

Vi samarbeider også nært med India, hvis økonomiske vekst har vært blant verdens høyeste i flere år. Veksten har også gitt India økt internasjonal innflytelse. Fra å være en regional stormakt har India i dag en naturlig ambisjon om global innflytelse. India ser seg som en ledende representant for utviklingsland. Samtidig ser vi at f.eks. USAs økende vektlegging av Kina og Indo-Stillehavsområdet styrker Indias geopolitiske betydning. Det er i Norges interesse å styrke vår kontaktflate med land som India.

La meg vende blikket mot hjemlige trakter igjen. Europa er vårt verdifelleskap, vårt viktigste marked og den delen av utenrikspolitikken som i det daglige virker mest inn på innenrikspolitikken. Norsk utenrikspolitikk henger uløselig sammen med det som skjer i vår egen region.

Vår utenrikspolitikk starter i Europa. Våre bidrag og investeringer i Europas framtid er avgjørende for å nå våre egne nasjonale målsettinger, enten det handler om klimapolitikk, næringspolitikk, helse eller sikkerhet.

I turbulente tider som nå er det viktigere enn noen gang før at vi styrker det europeiske samarbeidet, at vi ikke stiller oss på utsiden, men bidrar konstruktivt der hvor vi har særlige forutsetninger og klare interesser innenfor energi, karbonfangst og -lagring, havforvaltning, mineraler og mye mer, så kan andre være pådrivere på områder hvor de har bedre forutsetninger. Sammen løfter vi hverandre. Det er det europeisk samarbeid dreier seg om.

EØS-avtalen er 30 år i år. Gjennom den er vi koblet til et solid indre marked og er en del av et større fellesskap som er tuftet på demokratiske verdier og rettsstatsprinsipper. Norge bidrar til å fremme nettopp demokrati og rettsstat i Europa, bl.a. gjennom EØS-midlene. De bidrar til Europas grønne omstilling, gjennom støtte bl.a. til sivilsamfunn, og de styrker det bilaterale forholdet til mange EU-land. EØS-midlene bidrar til samarbeid på tvers av Europa. Det handler om solidaritet, men også om at Europa står sammen når det virkelig gjelder – og nå gjelder det virkelig.

Regjeringen har derfor høye ambisjoner for et europeisk samarbeid innenfor vår nåværende tilknytning til EU, der vi leverer på helt konkrete norske interesser:

- som krisehåndtering, hvor vi nå er invitert til å delta i EUs helseberedskapssamarbeid
- som sikkerhet og forsvar, hvor vi har intensivert samarbeidet med EU for å hjelpe Ukraina militært og utvide produksjonskapasiteten i den europeiske forsvarsindustrien
- som i vår bistand til Ukraina, hvor det gis varebistand og medisinsk evakuering av ukrainske pasienter gjennom EUs sivile beredskapsmekanisme, UCPM
- som å verne og utvikle det indre marked, gjennom EØS og en lang rekke programmer hvor vi deltar
- som å fremme norsk eksport og norsk grønn teknologi ved å bidra til Europas grønne omstilling gjennom f.eks. Grønn Alliansen

Samarbeidet med Europa styrker vår motstandskraft og reduserer vår sårbarhet, og i en tid med bredere internasjonale utfordringer ønsker vi ikke å stå alene.

Mot slutten vil jeg si noen ord om vårt forhold til verdens to supermakter, Kina og USA.

Jeg besøkte Beijing og Washington den samme uken for noen uker siden. Bildet som ofte tegnes av forholdet mellom USA og Kina, handler om økende politisk, økonomisk og militær rivalisering, men bildet er egentlig adskillig mer nyansert.

Det handler også om samarbeid og felles interesser for å løse store globale utfordringer. Handelen mellom supermaktene er økende, selv om den er nedadgående for visse sensitive varer og tjenester.

USAs og Kinas økonomi og handel er så integrert i hverandre at den ene vanskelig kan klare seg uten den andre. Det er som et apparat de fleste av oss har, en iPhone. Den er halvt kinesisk og halvt amerikansk. Brekker man den i to eller tar bort en av halvdelene, virker den ikke. Slik er det også langt på vei med dagens verdensøkonomi.

Under besøket til Beijing diskuterte jeg og min kinesiske kollega bl.a. det grønne skiftet, handel og krigen i Ukraina. Vi snakket også om menneskerettighetssituasjonen i Tibet, Xinjiang og Hongkong, hvor jeg hadde klare budskap, og hvor vi åpenbart har ulike syn.

Norsk politikk overfor Kina skal være tuftet på våre interesser og våre verdier. Våre interesser og verdier er i denne sammenheng oftest sammenfallende med europeiske interesser og verdier. Derfor lykkes vi best i vår Kina-politikk ved å konsultere tett med våre partnere i Europa og å holde oss på en nordisk-europeisk linje.

EU definerer Kina som både partner, konkurrent og systemisk rival på samme tid, med økende vekt på de to siste. Slik er det. Kina er en partner bl.a. fordi vi trenger å engasjere Kina for å løse de store globale utfordringene vi står overfor, som å gjennomføre det grønne skiftet. Det klarer vi ikke uten Kina.

Det er gledelig å se at Kina tar denne oppgaven på stort alvor i sin egen økonomiske utvikling. Det bygges f.eks. ut mer fornybar energi på ett år i Kina enn i alle verdens øvrige land til sammen det samme året. Mye av teknologien vi trenger for en fornybar framtid, utvikles nå i Kina.

Som en raskt framvoksende supermakt er Kina samtidig en konkurrent fordi de stadig tar større globale markedsandeler på områder hvor vestlige land tidligere har vært dominerende. Kina er en systemisk rival med en ideologi som utfordrer de liberale, demokratiske standarder Norge og våre nærmeste er tuftet på. Kina har en viktig rolle å spille i det multilaterale systemet, men vi må samtidig møte og motvirke initiativer som undergraver våre grunnleggende verdier. Kinas strategiske partnerskap med Russland og økende påvirknings- og etterretningsoperasjoner mot vestlige interesser krever økt årvåkenhet og tydelige budskap overfor Kina.

Vi vil samarbeide med Kina, men vi må ikke være naive. I vårt samarbeid med Kina må vi ta høyde for risiko og mulige konsekvenser for vår nasjonale sikkerhet så vel som våre langsiktige økonomiske interesser.

I Washington er det tverrpolitisk enighet om at forholdet til Kina blir dimensjonerende og strategisk retningssnivende for USAs utenriks- og sikkerhetspolitikk i uoverskuelig framtid. Dette vil igjen kunne få konsekvenser for amerikanske strategiske prioriteringer og økende forventninger til europeiske allierte. Noen gan-

ger vil vi også se nyanseforskjeller mellom europeiske og amerikanske perspektiver på Kina. Fra norsk side støtter vi den europeiske grunntanken om risikoreduksjon framfor såkalt frakopling.

Kinas framvekst endrer imidlertid ikke USAs geopolitiske posisjon som atlantehavsmakt, med en grunnleggende interesse av et stabilt Europa og sterkt transatlantisk alliansefellesskap. Krigen i Ukraina er et tydelig eksempel. Vi er fortsatt avhengige av amerikansk lederskap i transatlantisk sikkerhetspolitikk.

Samtidig må vi i Europa være forberedt på å ta større ansvar for europeisk sikkerhet. Det krever også at Norge samarbeider tettere med våre nordiske og europeiske allierte og partnere.

Amerikansk politikk har grunnleggende betydning for vår egen utenriks- og sikkerhetspolitikk, for norsk økonomi og for vår evne til å løse globale utfordringer i felleskap. Våre nære transatlantiske bånd er tuftet på felles historie, solide langsiktige fellesinteresser og et særlig tett sikkerhetspolitisk samarbeid. Det kreves likevel kontinuerlig arbeid, dialog og tilpasninger for å opprettholde en felles forståelse mellom våre to land og å finne løsninger vi alle er enige om.

Vi har gjort tydelige prioriteringer av viktige saksområder i det bilaterale samarbeidet med USA. Sikkerhets- og forsvarspolitikken er viktigst. Det er både republikanere og demokrater i USA også enige om.

Når amerikanske velgere stemmer fram sin neste president i november, vil utfallet merkes langt utover USAs grenser. Det amerikanske samfunnet preges av sterk partipolitisk polarisering, og presidentkandidatens visjoner for landets framtid er svært ulike. Det påvirker også utenrikspolitikken.

Vi må være forberedt på at samarbeidet på områder som er viktige for oss, kan bli endret og påvirket. På noen områder vil det kunne kreve nye samarbeidsformer for å ivareta norske interesser på en god måte. På andre områder kan mulighetsrommet bli mer begrenset. Det er en naturlig konsekvens av demokratiske valg, men det grunnleggende ligger fast: Det er i norsk interesse å opprettholde en god relasjon til USA.

Avslutningsvis vil jeg takke Stortinget, og særlig de interparlamentariske delegasjonene, for å bidra til å fremme en del av norsk utenrikspolitikk som jeg tror alle i denne sal er enige om: å forsvare demokratiet mot autoritære krefter og autoritære regimers frammarsj. Autoritære krefter er på frammarsj mange steder i verden. Presset mot demokratiet og menneskerettighetene er større enn på svært lenge. Forsiktig anslått lever mer enn to tredjedeler av verdens befolkning i demokratier i tilbakegang eller i autoritære regimer.

I flere land øker entusiasmen for én sterk leder – ledere som bruker polarisering og propaganda som virke-

midler, og som ofte framstiller legitime ytringer som en trussel mot nasjonale eller tradisjonelle verdier. I slike tider er det spesielt viktig å stå opp for ytringsfriheten.

Også i Europa registrerer vi denne trenden. Selv om demokratiet fremdeles er den klart viktigste styreform på vårt kontinent, opplever nesten halvparten av demokratiene i Europa en tilbakegang. Europarådet – som er 75 år i år – har tatt tak i dette. Under toppmøtet i Reykjavik i fjor ble man enige om «de 10 bud for godt demokrati», og det er ti gode bud.

Noe av det som utfordrer demokratiet, er knyttet til ny teknologi som i autoritære stater brukes til masseovervåking og undertrykkelse. KI-generert innhold gjør desinformasjon enkelt, billig og ofte mer overbevisende.

Samtidig brukes ny teknologi og sosiale medier effektivt av menneskerettighets- og demokratiforkjemper, bl.a. til organisering av pro-demokratiske sosiale bevegelser – slik som i Hongkong eller i Iran. Det minner oss om at vi må sikre beskyttelse av ytringsfriheten, pressefriheten og personvernet også på digitale flater og plattformer.

Demokratiet utfordres kontinuerlig, og i 2024 vil demokratiet virkelig bli testet i svært mange land, for i år vil flere mennesker i verden stemme enn i noe tidligere år i historien. Omtrent halvparten av verdens befolkning skal velge nye ledere, inkludert i noen av verdens største demokratier, som USA og Indonesia, og store land i sør, som Mexico, India og Sør-Afrika.

For å konkludere: Jeg har i dag redegjort for mange av de utfordringene vi står overfor i utenrikspolitikken. Listen er naturligvis ikke uttømmende, men hovedtrekket er at vi står i en brytningstid med krig i Europa, krig i Midtøsten, en global grønn omstilling, kombinert med et demokrati under sterkt press i store deler av verden. Samlet tegner dette hovedtrekkene i det utenrikspolitiske landskapet vi står overfor i dag, og vi må tilpasse oss dette landskapet. Utenrikspolitikken kan ikke ligge fast når verden er i bevegelse.

Mye er krevende, men ikke alt er mørkt. Noe går riktig vei, bl.a. samarbeidet om å bekjempe klima- og naturkrisen. I akkurat det ligger det håp, og det håpet skal vi bygge videre på, men jeg tror ikke jeg overdriver når jeg sier at verden kommer til å kreve mye av oss i årene som kommer.

Presidenten [13:54:21]: Presidenten vil føreslå at utanriksministeren si utanrikspolitiske utgreiing blir ført opp til behandling i eit seinare møte. – Det er vedteke.

Sak nr. 6 [13:54:34]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Forelegg for Stortinget av overenskomster inngått med

fremmede stater eller internasjonale organisasjoner i 2020 (Innst. 182 S (2023–2024))

Presidenten [13:54:53]: Ingen har bedt om ordet.

Sak nr. 7 [13:54:57]

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sofie Marhaug, Marie Sneve Martinussen og Geir Jørgensen om en rettferdig og planmessig omstilling til lavutslippssamfunnet (Innst. 203 S (2023–2024), jf. Dokument 8:37 S (2023–2024))

Presidenten [13:55:18]: Etter ønske frå energi- og miljøkomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmar av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – bli gjeve høve til replikkar med svar etter innlegg frå medlemmar av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Lars Haltbrekken (SV) [13:55:52] (ordfører for saken): Jeg vil starte med å takke komiteen for arbeidet med saken. De mange diskusjonene klimaomstillingsutvalget reiser, fortjener stor oppmerksomhet, og selv om det ikke blir flertall for noen av forslagene her i dag, håper vi at regjeringen kommer tilbake til dem i forbindelse med de kommende klimameldingene. Jeg regner med at de ulike partiene selv tar ordet for å begrunne sine standpunkt i saken, og jeg vil derfor gå videre på å snakke om de forslagene SV står bak – i alle fall noen av dem.

To av de viktigste forslagene i klimaomstillingsutvalget går på olje- og gassproduksjon. Utvalget ber om en permanent stans i leting etter olje og gass i områder hvor vi ikke har infrastruktur i dag, samt en midlertidig stans i alle andre områder inntil vi har en strategi på plass for utfasing av norsk petroleumsvirksomhet. Dessverre ble begge disse forslagene umiddelbart skutt ned av både energiministeren og klima- og miljøministeren rett etter at utvalget kom med sin rapport. Jeg vil oppfordre regjeringen på det sterkeste til å se realitetene i øynene. Verden har funnet mer fossil energi enn det som kan brennes om vi skal unngå de verste konsekvensene av klimakrisen.

Dette kommer også til å ha stor betydning for norsk arbeidsliv i årene framover. Når verden skal frigjøre seg fra fossil energi, betyr det at etterspørselen også etter norsk olje og gass kommer til å gå ned. Da er det viktig å begynne omstillingen så tidlig som mulig, sånn at vi ikke får et bratt fall i både økonomi og sysselsetting. Ti-

den for å lukke øynene for den virkelige verden er forbi. Det samme er tiden for å drive grønnvasking av norsk olje- og gassproduksjon, som vi ser enkelte partier bedriver.

Regjeringen skal om noen uker legge fram Nasjonal transportplan. Dette er en plan som også vil danne grunnlaget for hvor store utslipp vi skal ha fra transportsektoren i årene framover. Jeg er glad for de signalene samferdselsministeren har kommet med, om at man nå skal prioritere å ta vare på det man har, framfor først og fremst å bygge nytt. Det håper jeg betyr slutten på den vanvittige motorveigigantomani som har preget de siste årenes samferdselsdebatt.

Jeg tar med det opp de forslagene SV står bak.

Presidenten [13:58:38]: Representanten Lars Haltbrekken har teke opp dei forslaga han refererte til.

Nikolai Astrup (H) [13:58:58]: I 2024 skal regjeringen legge frem to klimameldinger, en som peker mot 2030, og en annen som peker mot 2035. Høyre legger til grunn at disse to meldingene vil gjøre det mulig å se klimaomstillingen i et helhetlig perspektiv, der ulike virkemidler ses i sammenheng.

Allerede nå er det imidlertid klart at mangel på kraft er i ferd med å kortslutte klimaomstillingen. Det er gitt konsesjon til 0,3 TWh ny kraftproduksjon siden regjeringen tiltrådte for to og et halvt år siden. Det er i praksis ingenting. Miljødirektoratet har anslått at det er behov for 34 TWh frem mot 2030 dersom vi skal nå klimamålene. 34 TWh fremstår dessverre mer urealistisk for hver dag som går.

Samtidig er det behov for å tenke nytt om hvordan vi kan skalere utslippsreducerende tiltak i det norske samfunnet. Høyre tok i sitt alternative budsjett til orde for å sette av 1,5 mrd. kr til et nytt punktutslippprogram, og vi er tilfredse med at SV fikk gjennomslag for dette forslaget i budsjettforhandlingene med regjeringspartiene i fjor høst. Det gjenstår imidlertid å fylle programmet med innhold. Dersom vi skal være i nærheten av å nå våre klimamål innen 2030, må tiltakene skaleres raskt. Alternativet til å hjelpe industrien ved å legge om, er at man i stedet legger ned eller flytter ut. Det er ingen tjent med.

Et annet område der det er behov for å tenke nytt, er innen energieffektivisering. Stortinget har flere ganger foreslått at regjeringen bør vurdere å innføre energisparings sertifikater for å få fart på enøkarbeidet. Så langt har regjeringen foretatt seg lite, og det er på det rene at dagens virkemidler ikke gir de resultatene vi har behov for i et 2030-perspektiv.

Mange av forslagene vi behandler i dag, handler om petroleumsnæringen. Petroleumsnæringen er omfattet av EUs kvotesystem, der antallet kvoter skal reduseres

med 62 pst. i 2030 sammenlignet med 2005, og ned mot null i 2040. Samtidig er næringen underlagt den særnorske CO₂-avgiften. Det gir sterke insentiver til å kutte utslipp. Utfordringen er tilgang på kraft.

De fleste i denne sal er enige om at bruk av kraft fra land må minimeres. Det er verdt å minne om at Stortinget har bedt regjeringen om å vurdere hvordan det kan legges til rette for mer utvikling av flytende havvind i tilknytning til petroleumsinstallasjoner. Så langt har regjeringen ikke levert på dette, og nå begynner det å haste.

Europa vil trenge energiinnholdet på norsk sokkel i mange tiår fremover. Norge kan og bør spille en betydelig rolle i å møte EUs behov for gass og hydrogen de neste tiårene. Hvis EUs behov for 10 millioner tonn hydrogen skal møtes med grønt hydrogen, må produksjonen av fornybar energi økes med 500 TWh for dette formålet alene. Det sier seg selv at blått hydrogen, fremstilt fra norsk naturgass, med fangst og lagring av CO₂, kan og bør være en viktig del av svaret. Det forutsetter imidlertid at vi fortsetter å lete etter gass på norsk sokkel. Det gir derfor liten mening å starte avviklingen av aktiviteten på sokkelen, slik flere partier i denne sal tar til orde for. Det er verdt å minne om at det er utslippene som er problemet, ikke oljen og gassen i seg selv.

Hans Inge Myrvold (Sp) [14:02:08]: Denne regjeringa står bak dei forpliktingane Noreg har for å redusere våre utslipp, både fram mot 2030 og mot 2050. Regjeringas nybrottsarbeid klimastatus og -plan viser at ein arbeider systematisk for å nå mål for 2030, der ein kvart år viser klimatiltak og utslippskutt vår politikk vil gje. Regjeringa fylger òg opp prosessen som ligg i Parisavtalen, og vil seinare i år koma til Stortinget med ei ny stortingsmelding om våre klimaambisjonar fram mot 2035.

Omstillinga til lågutsleppssamfunnet vil vera omfattande og krevjande. Tiltaka må òg baserast på realistiske forventningar om samfunnsutviklinga, både nasjonalt og i verda rundt oss. Eg meiner difor det er særskilt viktig å stansa nye tillatingar til leiting og utvinning av olje og gass. Både me her heime og våre handelspartnerar treng sikker tilgang på energi. Konsekvensane av energimangel har dei siste par åra vorte heilt openberre i Europa, og det er uansvarleg om Noreg skulle stansa vidareutviklinga av norsk sokkel før alternative energikjelder er på plass. Det tener verken oss eller våre allierte.

Norsk økonomi skal og må omstillast, men norsk aktivitet på sokkelen må oppretthaldast så lenge det er behov for energien. Også olje- og gassnæringa må omstillast seg, der utslipp vert kuttast i eksisterande verksemd sam-

stundes som det vert investert i nye næringar og teknologiar.

Omstillinga av samfunnet må vera rasjonell og rettferdig. Ein stans i utvikling av norsk olje- og gassproduksjon er ingen av delane, og eg er glad for at fleirtalet i komiteen ikkje stiller seg bak forslaga i denne saka.

Morten Wold hadde her overtatt presidentplassen.

Linda Monsen Merkesdal (A) [14:04:42]: Noreg skal bli eit lågutsleppssamfunn innan 2050, og kraft er ein vesentleg faktor i denne samanhengen. Regjeringa skal leggja fram den årlege klimastatus og -plan saman med budsjettet i oktober, og han skal òg følgja opp Stortinget sitt oppmodingsvedtak om å presentere ein klimaplan for perioden fram mot 2030.

Arbeidarpartiet vektlegg trepartssamarbeidet og ei rettferdig og sosial klimaomstilling. Me er opptekne av industriarbeidaren, industrien og lokalmiljøa. Arbeidarpartiet er opptekne av klima og miljø.

Nok ein gong har Raudt fremja eit forslag som kan vera vanskeleg å forstå. Det kan vera provoserande for folk der ute i vårt langstrakte land, spesielt folk som jobbar i leverandørindustrien, og som er avhengige av industrien for lokalsamfunnet sitt. Det er ikkje lenge sidan gass- og oljearbeidarane blei skjelt ut i klimadebatten, men i dag er dei anerkjende for innsatsen sin, spesielt under Putins nedstenging av gassleveransane i Europa. Desse arbeidarane er òg opptekne av klima- og miljøomstilling, og me i Noreg er avhengige av omstillings-evna til industrien. I mellomtida må me hjelpe dei med å oppnå klimamåla sine med nettopp kraft.

Det må vera belastande for tillitsvalde i industrien å sjå at denne typen forslag blir fremja, for debatten i Noreg og Europa må reflektera dagens bilde og den situasjonen me faktisk står i. Samtidig som me skal omstillast oss frå olje og gass, skal me òg ha to tankar i hovudet samtidig og utvikla næringa vår. Som representanten Astrup var inne på, er det ikkje olje og gass i seg sjølve som er problemet, det er utslippa. Det er altså ikkje leitinga som er problemet, det er utslippa. Arbeidarpartiet jobbar for å gjennomføre omstillinga planmessig, rettferdig og i samarbeid med fagrørsla. Me skal klara omstillinga, me skal redusere klimautslippa, og me skal bevare arbeidsplassane.

På tampen vil eg anbefala representanten å lesa Grøn bok og om grønt industriløft, noko som vil gje ei god innføring i korleis regjeringa skal oppnå klimamåla sine. Dette er faktisk den første regjeringa som kjem med verkemiddel, politikk og ein realistisk plan for å oppnå klimamåla våre.

Terje Halleland (FrP) [14:07:50]: Det kommer fram i dette forslaget at en omstilling til et lavutslippssamfunn ikke lar seg gjennomføre uten at vi skal legge ned petroleumsaktiviteten på norsk sokkel. Forslagsstillerne ønsker å avslutte norsk petroleumsaktivitet. En ønsker å avslutte alle nye lisenser på leting og drift. I tillegg skal vi slutte å bygge veier, og vi skal prioritere klima og natur i alle saker.

Dette er en sjelden dårlig sak, og når jeg ser at ikke-sosialistiske partier stiller seg bak sånne forslag, må jeg bare få lov til å innrømme at det er en viss strekk i laget. Jeg er veldig glad for at vi har et solid flertall som forkaster dette forslaget i dag. Jeg fant et forslag jeg lenge trodde jeg kunne støtte, men dessverre fant jeg ut at jeg likevel ikke kunne støtte det. Det går på elektrifisering av sokkelen. Der er jo Fremskrittspartiet også svært skeptisk. Det som skiller oss fra forslagsstillerne, er at vi ønsker å gi tilgang til elektrifisering og opprettholde driften, men på betingelse av at denne kraften blir erstattet av en ny kraftproduksjon. Derfor har Fremskrittspartiet et eget forslag i denne saken.

Så litt om hvorfor dette er et så fryktelig dårlig forslag: Det er jo bare symbolsk, og det er tro på et liv tilbake til hest og kjerre. Det er fullstendig fravær av realisme. Norge er den eneste nasjonen i EØS-samarbeidet som har tilgang til fossil energiproduksjon, som EU desperat trenger. Uten denne tilgangen ville klimagassutslippene i EU eksplodert. En må gjerne si at EU er mer ambisiøse enn Norge er, og at de har kuttet så mye mer enn Norge har gjort. Det er helt sant, men de er altså gitt muligheten fordi de får gass fra Norge. Jeg tar da også med at EU hadde et stort forbruk av kull og dermed oppnår utslippsreduksjoner mye lettere enn Norge gjør. Alt blir regnet fra 1990, og i 1990 var Norge en fornybarnasjon.

Per i dag har vi ingenting som kan erstatte fossil energi. Alternativene er fremdeles for dyre, og det er altfor lite av dem. Alternativene vil nok komme med tiden, men da må det være manglende etterspørsel som skal redusere aktiviteten på sokkelen, ikke manglende produksjon.

En kan jo stille spørsmål om hvorfor de samme partiene ønsker at vi skal satse på blått hydrogen, og at vi skal satse på karbonfangst og -lagring. Hvorfor skal vi gjøre det hvis vi ikke har CO₂-utslipp igjen å fange?

Jeg tar opp Fremskrittspartiets forslag.

Presidenten [14:10:46]: Representanten Terje Halleland har tatt opp det forslaget han refererte til.

Sofie Marhaug (R) [14:11:02]: Da har jeg lært at Fremskrittspartiet er mot elektrifisering, men de er ikke mot det likevel. Det er greit.

Klimautvalget peker på viktige sider ved den rådende politikken som ikke fungerer hvis vi skal nå klimamålene. Jeg vil særlig peke på to ting.

For det første må ikke de kortsiktige klimamålene slå i hjel de langsiktige. Dette gjelder norsk olje- og gassproduksjon. Hvis vi skal bygge opp et enormt apparat – ja, en helt ny infrastruktur – for både å forlenge levealderen til og samtidig å grønnvaske petroleumsindustrien, vil det gå på bekostning av annen industri. Det er ikke slik at vi kan si «mer av alt – raskere». Da prioriterer vi norsk olje og gass, og vi prioriterer bort fastlandsindustrien. Vi har verken kraft eller arbeidskraft i uendelige mengder.

Utvalget anbefaler, helt konkret, å droppe videre elektrifisering med kraft fra land. De ber også om en pause i nye tillatelser, i påvente av en mer helhetlig plan for omstilling. De fraråder særlig å bygge ut helt ny infrastruktur i forbindelse med norsk olje- og gassproduksjon. Det handler ikke om å legge ned oljen over natten. Tvert imot: Det handler om å unngå en markedsstyrt krasjlanding, og en utradering av andre arbeidsplasser vi skal leve av når oljen tar slutt – for det gjør den, enten politikerne i denne salen liker det eller ikke. Det er ikke en fornybar ressurs.

Det andre utvalget peker på, er at vi må ta hensyn til at jorden har begrensede ressurser. Det er ikke slik at vi kan bygge oss ut av klimakrisen. Da er det bekymringsfullt at naturen blir skadelidende. Spesielt bekymret er utvalget for hvordan vi behandler biomasse. Dette er helt klart en del av omstillingen, men ikke en ubegrenset ressurs. Bruken av biodrivstoff, som igjen er et verktøy som kutter utslipp på kort sikt, trenger ikke å være verken natur- eller klimavennlig hvis den innebærer nedhogging av verdifull skog.

Rødt fremmer i dag en rekke sentrale krav på bakgrunn av konkrete anbefalinger fra klimautvalgets rapport – som ut fra den debatten vi har hatt så langt å dømme, kanskje bare blir lagt i en skuff. Det handler om tenkepauser, det handler om planer, og det handler om prinsipper for prioritering både på land og til havs.

Rødt mener at vi må slutte å late som at vi kan vokse oss ut av de krisene vi står i. Ny teknologi kan løse noen utfordringer, men ikke alle. Når politikerne ikke er villige til å prioritere strengere, når vi ikke de målene vi har satt oss – ikke på kort sikt, og kanskje heller ikke på lang sikt.

Det er synd, for som utvalget også beskriver, har Norge gode forutsetninger for omstilling. Vi kan bygge videre på industri og næringer som ikke produserer store utslipp. Vi kan leve et godt liv der både klima og natur tas vare på, hvis vi er villige til det.

Ola Elvestuen (V) [14:14:20]: Fra Venstres side er vi enig med klimautvalget for 2050 i at vi trenger en strategi for slutfasen til norsk petroleumsvirksomhet. Vi er i en situasjon hvor utslippene må reduseres raskere enn vi har planlagt for tidligere. Allerede til neste år skal alle land opprettholde eller forsterke sine klimamål etter Parisavtalen. Ser vi til EU-kommisjonen, har de allerede lagt fram forslag om å kutte 90 pst. innen 2040, altså betydelig raskere enn man har sett tidligere. Det må vi også forholde oss til når vi vet at det allerede er funnet dobbelt så mye olje og gass som vi kan hente opp. Vi mener derfor også at vi bør vente med nye lete- og utvinningstillatelser til vi har en slik strategi.

Som flere her har tatt opp, trenger vi blått hydrogen – det er jeg også helt enig i – men da må vi starte en politikk som driver oss mot en produksjon av blått hydrogen. Vi trenger å gjøre mer for å få et marked for hydrogen og utslippsfritt hydrogen, og det trenger vi også å ha i en slik strategi.

Så diskuteres selvfølgelig kraft fra land og hvordan vi skal kutte utslippene fra sokkelen. Fra Venstres side er vi fortsatt for kraft fra land, men jeg vil minne om at det er to år siden vi la fram forslag i denne salen om at vi også må se på gasskraftverk med karbonfangst og lagring, som ikke fikk flertall. Vi har også flere ganger lagt fram at vi – som på Melkøya, som tar veldig mye av kraften i nord – trenger å ha karbonfangst og lagring fra et gasskraftverk. Det er løsninger vi trenger.

Samtidig trenger regjeringen å få lagt fram flere saker i Stortinget om prosesser som pågår ellers i Europa, enten det er fjerde energimarkedspakke, Klar for 55, REPower EU, fornybardirektivet, energiøkonomiseringsdirektivet eller bygningsdirektivet. Det er et stort problem – og det blir større og større – at dette ligger stille i regjeringen uten at vi får det fram, også for å drive fram mer utvikling for mer kraft i Norge.

Vi har en klimaavtale med EU fram mot 2030. At Nasjonal transportplan må legges opp slik at vi følger klimamålene, er opplagt, men da må regjeringen begynne å komme med tiltak. Når det gjelder innsatsfordelingsforordningen, der vi skal kutte 50 pst. – vi venter også på den forsterkede avtalen som regjeringen ennå ikke har lagt fram for Stortinget, med 55 pst. kutt innen 2030 – må vi forsterke innsatsen innenfor transport for å kutte utslipp. Det regjeringen har gjort så langt, er å svekke den. Det gjør man på elbilfordelene, det gjør man på varebiler, og det gjør man på tungtransport. På alle områder går det senere enn det gjorde tidligere. Det holder ikke.

Une Bastholm (MDG) [14:17:32]: Takk til Rødt for å ha startet diskusjonen i salen her, basert på arbeidet klimautvalget 2050 har gjort, et arbeid som nå har vært på

høring. Fristen har akkurat gått ut. Det har kommet veldig mange innspill i høringsrunden, og jeg håper at neste debatt vi skal ha i stortingssalen om den rapporten og det arbeidet, er litt mer lyttende til det faglige arbeidet utvalget har gjort, enn det debatten nå i dag er.

Akkurat nå står stortingssalen bom fast. Man er ikke i stand til å ta innover seg de veldig alvorlige og viktige innspillene som kommer til at også denne svære omstillingen Norge skal gjennom – altså bort fra olje og gass og over til fullstendig fornybar energiproduksjon – selvfølgelig trenger en politisk plan. Akkurat som vi lager planer på andre mindre omstillinger, trenger også omstillingen bort fra olje og gass en plan for et Norge som har så stor del av vår eksport knyttet til olje og gass.

Det er bred vitenskapelig enighet om at verden har funnet mer olje og gass enn vi kan utvinne dersom vi skal unngå katastrofale klimaendringer. Olje- og gassutvinninger er Norges aller største bidrag til utslipp globalt, og det er derfor vi også er nødt til å være opptatt av det som klima- og miljøpolitikere.

Vi støtter derfor selvfølgelig klimautvalgets anbefaling om å utarbeide en strategi for slutfasen i norsk petroleumssektor. I tillegg må utslippene på sokkelen kuttes. Det må de uansett fram mot 2050. Derfor fremmer Miljøpartiet De Grønne forslag om at dette skal skje uten å ta kraft fra land, men heller pålegge en allerede kapitalsterk næring å fjerne disse utslippene og betale for dem selv. Som representanten fra Rødt var innom, trenger vi energien til veldig mye annet i omstillingen fram mot både 2035 og 2050.

Vi støtter også forslag som er inne på hvordan natur- og energikrisen ikke må forverres når vi nå skal løse klimautfordringene. Det arbeidet kommer til å kreve veldig mye fra en forvaltning som allerede har mange arbeidsoppgaver. Miljøpartiet De Grønne har derfor valgt ikke å være med på et forslag som ber om en årlig stortingsmelding om hvordan denne helheten skal ivaretas. Vi tror det holder om Stortinget jevnlig tar stilling til det, og at vi ellers lar forvaltningen jobbe med faktisk å implementere det vi bestemmer.

Så må jeg nevne at vi ved en inkurie ikke står som medforslagsstiller i forslag nr. 5, om å utarbeide prinsipper for strengere prioritering av knappe biomasseressurser, men det mener vi er viktig, og vi stemmer for det forslaget i dag.

Jeg kan ende med å ta opp forslaget til Miljøpartiet De Grønne.

Presidenten [14:20:23]: Representanten Une Bastholm har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [14:20:37]: Klimautvalget la fram sin rapport, NOU 2023: 25 Omstilling til lavutslipp – Veivalg for klimapolitikken mot

2050, den 27. oktober 2023. Utvalgets mandat var å gjøre en helhetlig gjennomgang av veivalgene Norge står overfor for å nå klimamålet i 2050, og vise hvordan Norge kan bli et lavutslippssamfunn i 2050 på en mest mulig kostnadseffektiv måte, med effektiv ressursbruk og med et konkurransedyktig næringsliv. Utvalget skulle vurdere måloppnåelse og nytte i forhold til den samfunnsøkonomiske kostnaden.

NOU 2023:25 er en omfattende utredning med mange anbefalinger om mange og komplekse temaer. Utredningen er et viktig kunnskapsgrunnlag for både klimameldingen og naturmeldingen regjeringen skal legge fram senere i år. Som også utvalget påpeker, henger løsninger og ressurser sammen på tvers av sektorer, noe vurderingen bør ta utgangspunkt i. For meg er det derfor generelt ikke naturlig å vurdere enkeltanbefalinger løst fra en helhetlig vurdering.

Høringsfristen gikk ut 28. februar, og det har kommet over 250 høringsinnspill. Vi har hatt mange høringsmøter og innspillmøter i tillegg. Jeg er glad for at det har kommet mange innspill, og at utredningen har engasjert og ført til debatt ute i samfunnet. Gjennomgangen av høringsinnspillene vil gi svært nyttige synspunkt på utvalgets utredning som regjeringen vil ta med i sin vurdering.

Utvalget anbefaler en bredere, lengre og mer systematisk klimapolitikk. Det vil regjeringen følge opp i klimameldingen med perspektiv mot 2035. Samtidig kan det være noen anbefalinger det er naturlig å følge opp i andre sammenhenger, f.eks. naturmeldingen vi skal legge fram. Det vil vi i så fall komme tilbake til Stortinget med på egnet måte.

Det som er viktig å huske på, er at vi i 2050 skal være et lavutslippssamfunn med et utslippsbudsjett på ca. 2,5–5 millioner tonn. Det er mange måter å fordele det utslippsbudsjettet på, i fellesskap og i tråd med de verdiene vi har, og med det ønsket vi har for hvilket samfunn vi har lyst til å være i 2050. Regjeringen er godt i gang med det systematiske arbeidet allerede. Gjennom klimastatus og -plan, vår grønne bok, har vi allerede vist hvordan vi skal øke takten i klimapolitikken fram mot 2030 og lagt fram en konkret plan for hvordan norske utslipp skal være omtrent 18 millioner tonn lavere i 2030 enn i 1990 – et tempo vi aldri før har sett maken til i norsk klimapolitikk.

Det skal vi forsterke også med det langsiktige perspektivet i klimameldingen, sånn at vi sørger for å følge opp det som er den viktigste anbefalingen, nemlig at Norge skal være et godt lavutslippssamfunn i 2050.

Presidenten [14:23:40]: Det blir replikkordskifte.

Nikolai Astrup (H) [14:23:55]: Miljødirektoratet har anslått at vi trenger 34 TWh med ny kraft innen

2030 for å nå klimamålene. Så langt har regjeringen gitt konsesjon til 0,3 TWh. Akkurat kraft er ikke statsrådets konstitusjonelle ansvarsområde, men er statsråden enig i at mangel på kraft er i ferd med å kortslutte klimaomstillingen i Norge?

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [14:24:19]: Mangelen på kraft er en betydelig utfordring for denne regjeringen og for alle andre som er opptatt av den kraften vi trenger, både for å nå klimamålene våre og for å ha lave strømpriser i fremtiden. Jeg får lyst til å nevne at en hovedbegrunnelse for mange av de utfordringene vi har nå, er den manglende politikken som ble ført under den forrige regjeringen, hvor landbasert vindkraft stoppet opp, hvor tiltak for mer solkraft ikke ble fulgt opp, hvor handlingsplanen for energieffektivisering ikke ble fulgt opp, og hvor man ikke gjorde noe med situasjonen knyttet til ressurser hos energimyndighetene. Alle disse tingene er regjeringen godt i gang med og har tatt tak i allerede. Det betyr at vi er i gang med å få et tempokifte i kraftpolitikken framover, som jeg er overbevist om at kommer til å bidra til å legge til rette for at vi har nok kraft til å sørge for både lave og stabile priser, og for at vi har kraften vi trenger for å gjennomføre en offensiv klimapolitikk.

Nikolai Astrup (H) [14:25:19]: Det er ingen tvil om at det har vært et taktskifte i kraftpolitikken etter at den nye regjeringen tiltrådte. Det ble tross alt gitt konsesjon til 16 TWh under Solberg-regjeringen og 0,3 TWh under denne regjeringen, så taktskifte har det blitt, men dessverre har det taktskiftet endt opp i full stans. Det er fristende å spørre statsråden, siden han velger å svare på energi- og kraftspørsmål, om han mener at f.eks. høyprisbidraget, som finansministeren innførte, eller grunnrenteskatt på vindkraft med tilbakevirkende kraft var bidrag til å øke kraftproduksjonen og dermed gjøre det lettere å gjennomføre klimaomstillingen, eller om det faktisk la hinder i veien for den omstillingen vi må gjennom.

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [14:26:06]: Det er litt fascinerende at representanten nevner hvor mye det ble gitt konsesjon til under den forrige regjeringen, uten å nevne kraft til hvilke ressurser. Det er klart: Dette var i all hovedsak landbasert vindkraft, og den prosessen som den forrige regjeringen kjørte knyttet til landbasert vindkraft, gjorde at det stoppet totalt opp. Det har gjort at det har vært krevende å få i gang igjen arbeidet med å sørge for å få mer landbasert vindkraft der det ligger godt til rette for det, ulike steder i Norge. Det har vært en utfordring som denne regjeringen har måttet jobbe for, fra dag én. Det synes jeg vi har løst godt. Ja, vi har løst det gjennom noen skattegrep som sørger for

at lokalsamfunn som stiller opp og bidrar, får mer igjen for de verdiene som skapes. Vi har gjort noe med det ved å sørge for at vi nå kan dele mer solkraft, og vi har gjort noe med det knyttet til konsesjonsbehandlingskapasiteten i NVE, så dette synes jeg energiministeren har fulgt opp på en god måte.

Nikolai Astrup (H) [14:27:08]: Jeg merker meg at statsråden ikke svarer på spørsmålet om han er fornøyd med finansministerens grep for å legge til rette for mer kraftproduksjon ved å øke skattene kraftig. Vi vet jo alle at det medførte full stans, og også full stans i tilliten investorene har i investeringer i fornybarnæringen i Norge. Det gjenstår å se hvor lenge det vil henge ved oss.

Statsråden sier at det var den forrige regjeringen som stanset vindkraftutbygging i Norge. Det riktige er vel at den daværende opposisjonen, ledet an av Arbeiderpartiet, dannet et flertall mot regjeringen for nettopp å stanse utbygging av vindkraft og deretter innførte skattegrep som gjorde at den stansen ble forlenget også etter at det formelt sett var åpnet for mer kraftproduksjon. Fasiten er jo den samme. Det er gitt konsesjon til 0,3 TWh siden regjeringen tiltrådte.

Jeg spør igjen: Kommer vi til å nå Miljødirektoratets mål om 34 TWh innen 2030 og dermed være i stand til å gjennomføre klimaomstillingen i Norge innen tidsfristen?

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [14:28:21]: Jeg er overbevist om at vi skal klare å skaffe til veie kraften vi trenger for å gjennomføre den klimapolitikken vi har satt oss ambisjon om i 2030, og det skal vi gjøre gjennom mange grep. Jeg hører representanten snakke mye om tillit – tillit til investorer – men tillit til lokalsamfunn er på en måte helt glemt i fortellingen til representanten. Å bygge opp igjen tilliten ute i lokalsamfunnene – at lokalsamfunn som stiller opp med arealer til f.eks. landbasert vindkraftproduksjon, får noe igjen – tror jeg har vært avgjørende for at vi nå kom i gang igjen med viktige prosjekter rundt omkring i hele Norge.

Det er i og for seg riktig at det tar tid å konsesjonsbehandle f.eks. et vindkraftanlegg, så det er ikke gjort over natten å sørge for å få opp igjen den tilliten som er bygd ned, få i gang igjen nye prosjekter, men det kommer vi til å se resultatene av framover. Der har regjeringen lagt et godt løp, og det fortsetter vi å bygge videre på framover.

Lars Haltbrekken (SV) [14:29:31]: Sekunder etter at klimaomstillingsutvalget la fram sin rapport, var både klima- og miljøministeren og olje- og energiministeren ute og skjøt ned to av de viktigste forslagene, som jeg også refererte til i mitt innlegg, nemlig en permanent stans i oljeletingen i områder uten infrastruktur og en midlertidig stans i olje- og gassletingen i områder med infrastruktur. Det mener jeg vitner om en useriøs be-

handling av en svært viktig rapport, så spørsmålet mitt er: Når regjeringen nå skal gå gjennom høringsinnspillene som har kommet, vil de foreta en grundigere og mer seriøs vurdering av de tunge faglige forslagene som har kommet fra klimaomstillingsutvalget?

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [14:30:25]: Det jeg er aller mest opptatt av når vi skal følge opp det gode grunnlaget som ligger i rapporten fra klimautvalget 2050, er at vi skal kutte utslipp. Det jeg er mest opptatt av – og det gjelder innen alle sektorer, enten det er olje og gass, landbruk eller andre sektorer vi snakker om – er å kutte en tilstrekkelig mengde utslipp framover. Det betyr at vi må ha et rammeverk også for olje- og gasssektoren, som er innenfor energiministerens ansvarsområde, som sikrer at den omstiller seg i tråd med det som må til for at vi skal nå våre klimaforpliktelser.

Det rammeverket ligger der allerede i veldig stor grad. Norge er en del av EUs kvotesystem. Det betyr at norsk olje og gass betaler for sine utslipp på produksjonssiden, men også på forbrukssiden, fordi den samme oljen og gassen i aller, aller største grad eksporteres til Europa. Det betyr at planen for hvordan vi skal omstille norsk olje og gass, egentlig ligger der allerede i eksisterende politikk, og det er den vi bør følge opp framover.

Lars Haltbrekken (SV) [14:31:30]: Det er godt å høre at klimaministeren er opptatt av å kutte utslipp av klimagasser, men det er jo nettopp derfor klimaomstillingsutvalget foreslo en permanent stans i letingen etter olje og gass i områder uten infrastruktur. De tok utgangspunkt i 2050 – hva har vi plass til av utslipp da? Da konkluderte klimaomstillingsutvalget med at det ikke er plass til utslipp fra olje- og gasssektoren, verken de utslippene som genereres i Norge, eller de utslippene som genereres i verden. Så hvor er det klima- og miljøministeren mener at utvalget tar feil i sine konklusjoner om en permanent stans i oljeletingen i områder uten infrastruktur?

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [14:32:20]: Energimarkedet er komplekst, som vi alle har lært over de siste to årene. Jeg tror representanten for det første glemmer litt å se på hva som skjer knyttet til leting etter ressurser på norsk sokkel allerede i dag. I all hovedsak skjer letingen nær eksisterende infrastruktur. Det er noen få leteprosjekter som ikke er nær eksisterende infrastruktur. Det handler om at markedet har tatt inn over seg den klimapolitikken og den rammen rundt klimapolitikken som Norge har, og priser inn den risikoen det er for at det ikke kan være utslipp igjen i 2050.

Det er mange ting vi ikke vet om hvordan verden kommer til å utvikle seg. Vi vet ikke hvor mye blått hyd-

rogen det kommer til å være i 2050. Vi vet ikke hvordan petrokjemisk industri ser ut i 2050. Derfor er det å si de facto at man på en måte skal ha et yrkesforbud med hensyn til å utvikle norsk olje- og gasssektor hvis man får til utslippskutt – det er jeg rett og slett imot. Der er jeg uenig. Jeg tror det er uklokt, og det kommer også til å gå ut over Europas sikkerhet. Det er viktigere å fokusere på et rammeverk for å kutte utslipp.

Sofie Marhaug (R) [14:33:32]: Spørsmålet om hvorvidt vi skal bygge ny infrastruktur, er også et spørsmål om prioritering av ressurser. Når vi prioriterer det og bygger ut masse ny infrastruktur, som rapporten fraråder, går jo det på bekostning av annen industri, på fastlandet, som vi kunne ha utviklet.

Mitt spørsmål dreier seg om noe annet, nemlig om biomasse, som utvalget også er bekymret for. I Grønn bok salderer regjeringen i stor grad sine utslipp med biodrivstoff, og det er noe som også kritiseres som løsning fra dette utvalget og fra utvalgsleder Martin Skancke. Det jeg lurer på, er om statsråden er enig i at biomasse er en knapp ressurs, og om Arbeiderpartiet vil løse Grønn bok på en annen måte enn ved å saldere med biodrivstoff.

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [14:34:34]: Alle ressurser framover kommer i veldig stor grad til å være knappe ressurser. Det er også riktig for biomasse, og det må vi ta inn over oss når vi planlegger i politikken framover.

Jeg mener at den grønne boken vi har lagt fram, som altså legger til rette for at norske utslipp skal være 18 millioner tonn lavere i 2030 enn i 1990, egentlig er et revolusjonerende dokument som setter opp et helt annet tempo i klimapolitikken, som legger en tydelig, konkret plan for hvordan vi kan følge det opp, og som i tillegg gjør det på en fornuftig måte og med en fornuftig tilnærming som kan stå seg over tid der ute blant folk.

Det å bruke biodrivstoff i en begrenset periode, f.eks. fram til vi har elektrifisert bilparken, mener jeg er riktig og klokt. Så må vi sørge for å følge opp måten det skjer på, eksempelvis gjennom de toårige kontrollpunktene vi har lansert, sånn at vi sørger for at det biodrivstoffet kommer fra trygge kilder. Det er jeg helt sikker på at vi skal klare å gjøre på en klok og fornuftig måte.

Sofie Marhaug (R) [14:35:35]: Det er jo det utvalget ikke er så sikker på. De peker på at noen av de kortsiktige målene fram mot 2030 kan ødelegge for de langsiktige målene. Hvis det er sånn at det biodrivstoffet vi bruker til å saldere budsjettene våre med nå, bidrar til økte globale klimagassutslipp, er jo det et problem. Da er det egentlig definisjonen på en bjørnetjeneste.

Videre er det ofte den typen løsninger som gjør at man sier at flytrafikken bare kan øke i framtiden, men i budsjettokumentene til regjeringen skrev de rett ut at det er to alternativer. Det ene er å redusere flytrafikken, det andre er økt bruk av bl.a. biodrivstoff. Mener statsråden, ut fra det klimautvalget 2050 har levert, og ut fra det vi vet om globale klimagassutslipp, at vi kan fortsette å øke flytrafikken – mer enn vi allerede flyr i dag – hvis vi skal nå klimamålet i 2050?

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [14:36:35]: La meg først og fremst si at poenget med å innføre den typen kontrollpunkter for bruk av biodrivstoff og innføring av økt innblandingskrav som det vi har lagt til grunn, er nettopp for å sørge for at vi har en sikkerhet for at vi ikke skal få økte globale utslipp. Det kommer vi til å være opptatt av å følge nøye med på framover.

Det er helt riktig at vi må gjøre noe med reisemønsteret vårt på mange områder. Jeg har tidligere sagt at jeg f.eks. mener vi bør se på jobbreiser. Det går fint an å redusere det i framtiden, bruke mer Teams og sånn sett i tillegg spare penger for virksomheter og for staten. Det er positivt. Samtidig tror jeg vi skal være ærlige og si at hvis man prøver å se for seg en verden hvor man ikke skal kunne reise på ferie, ikke skal kunne fly, er det litt bomskudd, det også. Vi må klare å utvikle ny teknologi som gjør at vi kan leve livet vårt på en god måte i framtiden, men vi må leve innenfor planetens tålegrenser – og også fly litt mindre.

Ola Elvestuen (V) [14:37:45]: Vi har en klimaavtale med EU. Det vi har meldt inn til FN, er at vi skal kutte 55 pst. sammen med EU innen 2030, så jeg forventer at regjeringen nå snart kommer med den saken til Stortinget, som også forsterker våre forpliktelser. Allerede neste år, i 2025, skal vi melde inn nye mål til FN. EU-kommisjonen foreslår da 90 pst. reduksjon innen 2040. Venstre har foreslått det også her, fordi vi regnet med at EU ville ende der, men det regjeringen har varslet at de kommer med, er klimamål mot 2035.

Da blir mitt spørsmål: Mener regjeringen nå at vi ikke skal fortsette det samarbeidet vi har med EU på klima for å kutte klimagassutslipp etter 2030 – eller hva er tenkningen fra regjeringens side?

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [14:38:50]: Klimamål har vi jo diskutert før i denne salen. De er kronisk vanskelige og mange å håndtere. Det virker det litt som det er for representanten også i dette tilfellet. Det er riktig at EU har varslet et klimamål for 2040, og at regjeringen har bestilt en gjennomgang fra Miljødirektoratet av et mulig klimamål for 2035. Bakgrunnen for det oppdraget vi har satt ut til Miljødirektoratet, er at vi skal oppdatere vårt mål etter Parisavtalen i 2025, altså

melde inn et oppdatert mål, og der oppfordres alle land til å sette seg femårige mål. Det skal EU også melde inn.

EUs mål blir antakeligvis bare en lineær utvikling fra 2030 til 2035 og fram mot 2040, hvor de setter en strek. Vi skal følge nøye med på hva som blir det endelige målet i EU, så får vi ta stilling til om det samme målet skal gjelde for Norge, og ha en god og bred involveringsprosess med tanke på hva som skal være norske oppdaterte mål.

Une Bastholm (MDG) [14:39:59]: Det lovfestede målet om reduksjon i 90–95 pst. av utslippene innen 2050 er kjempeambisiøst. Jeg tror at det lavutslipps-samfunnet kan være rikere både på natur og ren luft, på fellesskap og livskvalitet og også økonomisk trygghet, men det krever ganske tydelig politisk ledelse.

Vi vet ikke planen til regjeringen fram mot 2050, men vi vet planen fram mot 2030. I Grønn bok baserer regjeringen veldig mye av utslippskuttene innenfor transporten på mer bruk av biodrivstoff. Utfordringen er at til og med A-råstoff, det mest bærekraftige biodrivstoffet, er begrenset, også om vi klarer å maksimere det.

Vi har begynt å støvsuge et internasjonalt marked for et råstoff som veldig mange andre land trenger på akkurat samme tid, og vi skal klare denne omstillingen uten å beslaglegge arealer i andre land eller misbruke ressurser. Har ikke regjeringen vurdert andre måter å få ned utslippene i transporten på enn med mer bruk av biodrivstoff?

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [14:41:08]: Det er klart at regjeringen vurderer alle relevante tiltak. Poenget med å legge fram klimastatus og -plan, Grønn bok, hvert eneste år er at vi skal oppdatere framskrivningene våre og forbedre tiltakene over tid, sånn at vi får en så treffsikker klimapolitikk som mulig og maksimerer sannsynligheten for at vi gjennomfører politikken på en best mulig måte.

Det er samtidig sånn at all omstilling tar tid. Vi har drevet med en offensiv elbilpolitikk i dette landet i mange år. Det er egentlig først nå vi virkelig ser at det begynner å gi resultater som er målbare på f.eks. drivstoffkonsum i Norge. Da må vi legge til rette for at vi har to tanker i hodet på én gang: både hvordan vi effektivt og på en skånsom måte som ivaretar folks liv, kutter utslipp på kort sikt, og hvordan vi legger til rette for den langsiktige omstillingen. Der har biodrivstoff en viktig rolle å spille. Det må gjøres på en trygg og klok måte, og derfor har vi kontrollpunkter som skal sørge for kontinuerlig oppfølging – men her skal vi klare å ha begge tankene i hodet på én gang.

Presidenten [14:42:10]: Replikkordskiftet er omme. Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 7.

Sak nr. 8 [14:42:21]

Innstilling fra finanskomiteen om Endringer i finansforetaksloven (utdelinger fra finansforetak mv.) (Innst. 204 L (2023–2024), jf. Prop. 13 L (2023–2024))

Presidenten [14:42:33]: Etter ønske fra finanskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Kjerstin Wøyen Funderud (Sp) [14:43:09] (ordfører for saken): Saken vi debatterer i dag, gjelder endringer i finansforetaksloven. Som saksordfører vil jeg takke komiteen for godt samarbeid.

Det er en samlet komité som støtter opp om tilrådingen på de vesentligste punktene. Det er et mindretall bestående av SV og Rødt som går imot tilrådingen på ett punkt, og jeg regner med at de eventuelt redegjør for sitt syn selv.

Bakgrunnen for saken er vurderinger av egenkapitalbevis og sparebankers kapitalstruktur foretatt av den europeiske banktilsynsmyndigheten, EBA. Mer spesifikt har EBA i sin dialog med norske myndigheter stilt spørsmål ved om norske aksjer og egenkapitalbevis fullt ut oppfyller kravene til ren egenkapital, etter relevante EU-regler. Per i dag står disse på EBAs liste over godkjente rene kjernekapitalinstrumenter, og det ligger som en underliggende forutsetning for dette at norske myndigheter følger opp EBAs vurderinger av nødvendige endringer i regelverket.

Egenkapitalbeviset, som er et sparebankspesifikt egenkapitalinstrument, er avgjørende for at sparebanker skal kunne hente inn ny egenkapital som grunnlag for sin virksomhet. For komiteen er det et viktig hensyn å sikre at egenkapitalbeviset også i framtiden kan regnes som ren kjernekapital.

Vi er kjent med at myndighetene har hatt dialog med EBA om disse spørsmålene over tid, og at departementet med de begrensede endringene som foreslås i proposisjonen, har ment å skape ro og forutsigbarhet i påvente av det arbeidet sparebankutvalget skal gjøre.

Saken har vært på skriftlig høring. Høringsuttalelsene og -innspillene vi har fått, er alle kritiske til forslaget om at utdelinger fra utjevningsfondet skal godkjennes av Finanstilsynet, det vil si endringene i § 10-18.

Komiteen er opptatt av at norske sparebanker skal ha gode rammevilkår, og i den forbindelse at norske myndigheter gjør det som er nødvendig for å sikre egen-

kapitalbevisets stilling som ren kjernekapital. Vi er samtidig opptatt av at denne typen tilpasninger må være tilstrekkelig godt begrunnet, og at de ikke går lenger enn det norske finansforetak er forpliktet til etter EØS-reglene. Vi må ikke gjøre endringer som svekker sparebankenes utviklingsmuligheter uten at vi er helt sikre på at det er påkrevd.

For å sikre en helhetlig og koordinert tilnærming til reguleringen av sparebankene har komiteen derfor kommet til at vurderingen av om Finanstilsynet skal godkjenne utdelinger fra utjevningsfondet, bør utsettes til etter at sparebankutvalget har levert sin utredning 27. september. Slik kan vi få en grundig vurdering av alle relevante aspekter knyttet til egenkapitalbevisets stilling og sparebankenes kapitalstruktur.

Oppsummert støtter komiteens flertall lovendringene, med unntak av det framlagte forslaget til lovendring i § 10-18, som en samlet komité går imot.

Tellef Inge Mørland (A) [14:46:06]: Arbeiderpartiet er opptatt av rammevilkårene for de små og mellomstore bankene i hele landet vårt. Det er viktig for både privatkunder og næringslivskunder at man skal ha tilgang på kapital uansett hvor man holder til. Jeg tror at lokalkunnskap fortsatt har en verdi, og sparebankene bidrar til attraktive arbeidsplasser i distriktene.

Mangfold i banksektoren er særlig viktig i en tid der rentene har økt og behovet for konkurranse og alternativer er viktigere enn på mange år når det gjelder både lån og innskudd. I behandlingen av denne saken om endringer i finansforetaksloven har vi, som saksordføreren var inne på, fått entydige innspill fra Finans Norge og sparebankene våre. De har uttrykt bekymring for at endringene som var foreslått i reglene for utbetaling av utbytte i finansforetak, kunne få en negativ påvirkning på vurderingen av egenkapitalbevisets verdi. Det kunne igjen gjort det vanskeligere for de små og mellomstore bankene å reise nødvendig kapital og således gjort tilgangen på lån til akseptable betingelser dårligere for kundene i disse bankene. Det ville igjen kunne medføre økt risiko for oppkjøp og sammenslåinger i sektoren. Dårligere konkurranse og sentralisering i banksektoren er ikke denne regjeringens politikk.

Samtidig har altså – som også saksordføreren var inne på – regjeringen satt ned et eget sparebankutvalg. Regjeringspartiene mener derfor det er klokt å avvente endringer i reglene for kapitalstruktur i sparebankene til etter at sparebankutvalget har gjort ferdig sitt arbeid. Jeg er glad for at det er en samlet komité som støtter dette i sine merknader, for det er av vesentlig betydning for sparebankene og derfor også for kundene, for flere vil kunne være i stand til å konkurrere om deres lån.

Finansministeren har tidligere varslet at den nye og langt bedre standardmetoden Basel IV skal komme på plass allerede ved årsskiftet. Det er også viktig, for når de små og mellomstore bankene blir mer konkurransedyktige med de store, vil det forhåpentligvis også kunne komme kundene til gode. I en dyrtid er det kanskje nettopp rentene på huslånet som svir mest, og da må vi ha god konkurranse i bankmarkedet i hele landet, slik at folk flest ikke betaler en unødvendig høy pris på sine banktjenester. Den konkurransen bidrar vi til å opprettholde ved å følge opp Finans Norges og sparebankenes innspill i forslag til vedtak i denne saken.

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [14:49:02]: Jeg vil først takke komiteen for arbeidet med innstillingen.

Dette lovforslaget innebærer flere mindre endringer i bankregelverket, og noen av endringene innebærer gjennomføring av EØS-regelverk. For det første foreslår regjeringen å forenkle bankenes meldeplikt ved konsernetablering med datterforetak i en annen EØS-stat. Forenklingen innebærer at foretakene vil kunne sende samme melding til Finanstilsynet og tilsynsmyndighetene i den EØS-staten hvor datterforetaket skal etableres. Det er viktig at Finanstilsynet får tidlig informasjon om sånne konsernetableringer, slik at tilsynet kan følge opp det norske foretaket og gjøre vurderinger av den foreslåtte konsernetableringen.

For det andre fremmer vi et forslag som presiserer rekkefølgen for dekning av krav ved krisehåndtering eller ved avvikling av banker. Forslaget gjennomfører en regel i krisehåndteringsdirektivet og gir økt forutsigbarhet for dekningsrekkefølgen av krav hvis et finansforetak får problemer. For det tredje har regjeringen fremmet forslag til endringer i finansforetaksloven for å bidra til at norske bankaksjer og egenkapitalbevis skal være godkjente kapitalinstrumenter etter EØS-regelverket. Dette har vi gjort for at bankene skal kunne oppfylle soliditetskrav og drive virksomhet.

Bakgrunnen for forslagene er at den europeiske banktilsynsmyndigheten, EBA, har vurdert våre regler opp mot EØS-regelverket. I tillegg har regjeringen nedsett et sparebankutvalg. Utvalget har fått mandat til å gjøre en bred vurdering av alle sider ved kapitalstrukturen i sparebanker, også de elementene som lå i denne proposisjonen. Utredningen fra utvalget og oppfølging av den blir enda viktigere dersom en avventer endringene i reglene om utjevningsfondet, slik komiteen nå legger opp til. Regjeringens mål er at sparebankutvalgets utredning skal bidra til løsninger og sikre gode og lønnsomme sparebanker også i fremtiden, samtidig som sparebankenes egenart og viktige samfunnsfunksjon ivaretas.

Lovforslaget i denne proposisjonen bidrar til forenkling og klargjøring av enkelte av reglene, som finansforetakenes kapital og virksomhet. Klarere regler er viktige bidrag til økt forutsigbarhet og et velfungerende finansmarked.

Presidenten [14:51:11]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 8.

Det ringes til votering.

Votering

Presidenten [15:01:09]: Stortinget går da til votering og starter med resterende saker fra torsdag 29. februar, dagsorden nr. 55.

Votering i sak nr. 8, debattert 29. februar 2024

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mímir Kristjánsson, Tobias Drevland Lund og Seher Aydar om å bevare søndagen som en annerledesdag (Innst. 206 S (2023–2024), jf. Dokument 8:4 S (2023–2024))

Presidenten: Under debatten er det satt frem fem forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Turid Kristensen på vegne av Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre
- forslag nr. 2, fra Silje Hjemdal på vegne av Fremskrittspartiet og Venstre
- forslag nr. 3, fra Kathy Lie på vegne av Sosialistisk Venstreparti
- forslagene nr. 4 og 5, fra Naomi Wessel på vegne av Rødt

Det votes over forslag nr. 4, fra Rødt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen, med bakgrunn i det pågående arbeidet med kunnskapsinnhenting og innspillmøter, sette alle søknader om å få status som 'typisk turiststed' i bero mens dette arbeidet pågår og inntil eventuelle nye kriterier er lagt frem.»
Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Rødt ble med 93 mot 7 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.01.53)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 5, fra Rødt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen, med bakgrunn i det pågående arbeidet med kunnskapsinnhenting og innspillmøter, se på muligheten for å innføre en tidsavgrensning for hvor lenge et sted kan ha status som 'typisk turiststed' før det må søkes på ny.»

Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Rødt ble med 86 mot 15 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.02.12)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 3, fra Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen, med bakgrunn i det pågående arbeidet med kunnskapsinnhenting og innspillmøter, gjennomgå regelverket for å bli vurdert som et «typisk turiststed» og legge fram en egen sak for Stortinget med forslag til innstramminger som gjør at antallet søndagsåpne butikker ikke øker.»
Rødt har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble med 89 mot 12 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.02.30)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 2, fra Fremskrittspartiet og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge fram forslag om å tillate søndagsåpne butikker.»

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet og Venstre ble med 84 mot 17 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.02.46)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 1, fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem forslag om å tillate landets kinoer å ha kinofremvising også før kl. 13 på søndager.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre ble med 61 mot 40 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.03.05)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:4 S (2023–2024) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mímir Kristjánsson, Tobi-

as Drevland Lund og Seher Aydar om å bevare søndagen som en annerledesdag – vedtas ikke.

Presidenten: Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Kristelig Folkeparti har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble vedtatt med 84 mot 16 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.03.55)

Votering i sak nr. 9, debattert 29. februar 2024

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Olaug Ver- vik Bollestad, Dag-Inge Ulstein og Kjell Ingolf Ropstad om en verifiserbar aldersgrense for sosiale medier og re- gulering av innhold og reklame rettet mot barn (Innst. 191 S (2023–2024), jf. Dokument 8:247 S (2022–2023))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre føl- gende

v e d t a k :

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med imple- mentering av forordningen om digitale tjenester om å sikre et forbud mot adferdsbasert markedsføring rettet mot barn og unge.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Presidenten: Stortinget voterer så over sakene nr. 1–4 samt sakene nr. 6 og 10 på dagens kart.

Votering i sakene nr. 1–3, debattert 5. mars 2024

Presidenten: Sakene nr. 1–3 er andre gangs behand- ling av lover og omfatter lovvedtakene 44, 45 og 46.

Det foreligger ingen forslag til anmerkning. Stortin- gets lovvedtak er dermed godkjent ved andre gangs be- handling og blir å sende Kongen i overensstemmelse med Grunnloven.

Votering i sak nr. 4, debattert 5. mars 2024

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen i sak om regjeringsapparatets håndtering av habilitetsre- gelverk mv. (Innst. 215 S (2023–2024))

Presidenten: Under debatten er det satt frem elleve forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Grunde Almeland på vegne av Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre

- forslagene nr. 2 og 3, fra Audun Lysbakken på vegne av Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Mil- jøpartiet De Grønne
  - forslag nr. 4, fra Peter Frølich på vegne av Høyre og Fremskrittspartiet
  - forslag nr. 5, fra Audun Lysbakken på vegne av Sosi- alistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne
  - forslagene nr. 6–8, fra Seher Aydar på vegne av Rødt og Miljøpartiet De Grønne
  - forslagene nr. 9 og 10, fra Lan Marie Nguyen Berg på vegne av Miljøpartiet De Grønne
  - forslag nr. 11, fra Hans Andreas Limi på vegne av Fremskrittspartiet
- Det voteres over forslagene nr. 9 og 10, fra Miljøpar- tiet De Grønne.

Forslag nr. 9 lyder:

«Stortinget ber regjeringen stille krav om at en statsråd skal ha et selvstendig ansvar for å ha kjenn- skap til sine og sin families økonomiske interesser.»

Forslag nr. 10 lyder:

«Stortinget ber regjeringen vurdere å revidere forvaltningsloven § 41 slik at lovteksten i mindre grad kan åpne for villet uvitenhet.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Miljøpartiet De Grønne ble med 99 mot 2 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.05.46)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 6–8, fra Rødt og Miljøpartiet De Grønne.

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede og vurdere sine muligheter til å sanksjonere mot brudd på ha- bilitetsreglene og overprøve statsråders habilitets- vurderinger.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til endringer i arkivloven og offentleglova som gjør det enklere å finne og få inn- syn i dokumenter som er relevante for statsråders, statssekretærers og politiske rådgiveres habilitet.»

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om lovregulering av kjøp og salg av aksjer og andre fi- nansielle instrumenter som forbyr statsråder, stats- sekretærer og politiske rådgivere, samt medlemmer av deres husstand, å kjøpe og selge aksjer eller andre finansielle instrumenter etter tiltredelse.»

Votering:

Forslagene fra Rødt og Miljøpartiet De Grønne ble med 95 mot 6 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.06.03)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 5, fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innføre et forbud mot at statsråder, statssekretærer og politiske rådgivere i regjering handler i aksjer og andre finansielle instrumenter så lenge personen har dette vervet.»

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne ble med 86 mot 15 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.06.20)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 3, fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å endre lov om registrering av regjeringsmedlemmers verv og økonomiske interesser slik at tidligere oppdragsgivere samt innholdet i oppdragene skal oppgis.»

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne ble med 82 mot 19 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.06.39)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 2, fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen vurdere om det skal innføres en regel som har som utgangspunkt at en statsråd, statssekretær eller politisk rådgiver er inhabil hvis man eier aksjer i selskaper som direkte eller indirekte kan bli påvirket av en regjerings beslutning.»

Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne ble med 80 mot 21 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.06.58)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 11, fra Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget beklager at statsråd Tonje Brenna har fremlagt uriktige og villedende opplysninger for Stortingets organer. Statsråd Tonje Brenna har ikke Stortingets tillit.»

Presidenten vil la voteringen skje ved navneopprop.

Presidenten vil henstille til representantene om ro i salen under navneoppropet.

Oppropet starter med representant nr. 4 fra Oslo valgdistrikt.

De som stemmer for forslaget, svarer ja. De som stemmer imot, svarer nei.

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 88 mot 13 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.09.35)

De 88 representantene som stemte imot forslaget, var:

Agnes Nærland Viljugrein, Lan Marie Nguyen Berg, Bjørnar Moxnes, Frode Jacobsen, Mudassar Kapur, Ola Elvestuen, Seher Aydar, Grunde Almeland, Tove Elise Madland, Ingrid Fiskaa, Aleksander Stokkebo, Aleksander Øren Heen, Marie-Helene H. Brandsdal, Olve Grotle, Mahmoud Farahmand, Jone Blikra, Nils-Ole Foshaug, Erlend Svardal Bøe, Tom Einar Karlsen, Torgeir Knag Fylkesnes, Terje Sørvik, May Britt Lagesen, Per Olav Tyl-dum, André N. Skjelstad, Linda Hofstad Helleland, Ola Borten Moe, Steinar Krogstad, Lars Haltbrekken, Kirsti Leirtrø, Mari Holm Lønseth, Heidi Greni, Erlend Larsen, Lene Westgaard-Halle, Kathrine Kleveland, Stein Erik Lauvås, Ole André Myhrvold, Tage Pettersen, Solveig Vitanza, Kjerstin Wøyen Funderud, Freddy André Øvstegård, Tellef Inge Mørland, Gro-Anita Mykjåland, Kari Henriksen, Kjell Ingolf Ropstad, Sigbjørn Gjelsvik, Anne Kristine Linnestad, Åsmund Aukrust, Une Bastholm, Turid Kristensen, Mani Hussaini, Trond Helleland, Per Olaf Lundteigen, Lise Christoffersen, Sandra Bruflot, Even A. Røed, Runar Sjøstad, Geir Adelsten Iversen, Marianne Sivertsen Næss, Irene Ojala, Per Martin Sandtrøen, Nils Kristen Sandtrøen, Anna Molberg, Marte Mjøs Persen, Ove Trellevik, Nils T. Bjørke, Audun Lysbakken, Peter Frølich, Eigil Knutsen, Liv Kari Eskeland, Dag-Inge Ulstein, Sofie Marhaug, Hans Inge Myrvold, Linda Monsen Merkesdal, Sveinung Rotevatn, Per Vidar Kjølmoen, Per Ivar Lied, Vetle Wang Soleim, Geir Inge Lien, Birgit Oline Kjerstad, Bård Ludvig Thorheim, Mona Fagerås, Geir Jørgensen, Rigmor Aasrud, Rune Støstad, Bengt Fasteraune, Ine Eriksen Søreide, Kamzy Gunaratnam og Kari Elisabeth Kaski.

De 13 representantene som stemte for forslaget, var: Christian Tybring-Gjedde, Roy Steffensen, Terje Halleland, Morten Stordalen, Erlend Wiborg, Marius Arion Nilsen, Gisle Meininger Saudland, Hans Andreas Limi, Morten Wold, Bengt Rune Strifeldt, Helge André Njåstad, Silje Hjemdal og Frank Edvard Sve.

Presidenten: Det voterer over forslag nr. 4, fra Høyre og Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget mener det er sterkt kritikkverdig at arbeids- og inkluderingsminister Tonje Brenna i sin tid som kunnskapsminister var inhabil i behandlingen av flere saker.»

Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Høyre og Fremskrittspartiet ble med 63 mot 38 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.16.55)

Presidenten: Det voterer over forslag nr. 1, fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget mener det er sterkt kritikkverdig at tidligere utenriksminister Anniken Huitfeldt i sin tid som utenriksminister var inhabil i flere saker.»

Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre ble med 61 mot 40 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.17.20)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

I

Stortinget finner det kritikkverdig at regjeringen Støre har hatt mangelfulle rutiner for å forhindre brudd på habilitetsregelverket.

II

Stortinget finner det kritikkverdig at regjeringen Solberg hadde mangelfulle rutiner for å forhindre brudd på habilitetsregelverket.

III

Stortinget mener det er kritikkverdig at arbeids- og inkluderingsminister Tonje Brenna i sin tid som kunnskapsminister var inhabil ved tildelingen av støtte til Raftostiftelsen, Wergelandsenteret og Utøya AS, og ved

utnevningen av Frode Elgesem som styremedlem i Wergelandsenteret.

IV

Stortinget mener det er kritikkverdig at tidligere utenriksminister Anniken Huitfeldt i sin tid som utenriksminister var inhabil i flere saker.

V

Stortinget mener det er sterkt kritikkverdig at Erna Solberg i sin tid som statsminister var inhabil i flere saker behandlet av hennes regjering.

VI

Stortinget ber regjeringen gjennomføre en tverrgående analyse av hvordan departementene driver opplæring i habilitetsregelverket, hvordan det praktiseres, og hvordan embetsverket bistår politisk ledelse. Basert på dette ber Stortinget regjeringen om å vurdere å utforme en felles mønsterpraksis som legges til grunn som et minimum i alle departementene.

VII

Stortinget ber regjeringen fremme en proposisjon med forslag til fornyelse av habilitetsreguleringen i forvaltningsloven basert på NOU 2019: 5. Proposisjonen må fremmes i tide for at den kan behandles av Stortinget i inneværende stortingsperiode.

VIII

Stortinget ber regjeringen på egnet måte gjøre en gjennomgang av gjeldende rutiner og regelverk, der man både er tydeligere på hvilke føringer som er regulert på hvilket nivå, og samtidig vurderer hva som bør reguleres på hvilket nivå.

IX

Stortinget ber regjeringen vurdere å innføre en rutine om å skriftliggjøre habilitetsvurderinger gjort av statsråder, statssekretærer og politiske rådgivere.

X

Stortinget ber regjeringen vurdere en større grad av åpenhet om habilitetsvurderinger som foretas i departementene av politisk ledelse i departementene.

Presidenten: Det voterer over III.

Høyre, Fremskrittspartiet, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti har varslet subsidiær støtte til tilrådingen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Presidenten: Det voteres over IV.

Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti har varslet subsidiær støtte til tilrådingen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Presidenten: Det voteres over V.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Presidenten: Det voteres over I, II, VI, VII, VIII, IX og X.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Presidenten: Sak nr. 5 var redegjørelse.

Votering i sak nr. 6, debattert 5. mars 2024

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Forelegg for Stortinget av overenskomster inngått med fremmede stater eller internasjonale organisasjoner i 2020 (Innst. 182 S (2023–2024))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Forelegg for Stortinget av overenskomster inngått med fremmede stater eller internasjonale organisasjoner i 2020 – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Sak nr. 10 [15:18:51]

Referat

1. (209) Endringer i trygderettsloven (rettens sammensetning, aktiv saksstyring og krav til kjennelser) (Prop. 53 L (2023–2024))
Enst.: Sendes arbeids- og sosialkomiteen.
2. (210) Nasjonal helse- og samhandlingsplan 2024–2027. Vår felles helsetjeneste (Meld. St. 9 (2023–2024))
Enst.: Sendes helse- og omsorgskomiteen.
3. (211) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Andreas Sjalg Unneland, Kathy Lie og Torgeir Knag Fylkesnes om å gjøre det straffbart med besittelse og deling av overgrepsmateriale mot dyr (Dokument 8:98 S (2023–2024))
Enst.: Sendes justiskomiteen.

telse og deling av overgrepsmateriale mot dyr (Dokument 8:98 S (2023–2024))

Enst.: Sendes justiskomiteen.

4. (212) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Birgit Oline Kjerstad, Marian Hussein og Andreas Sjalg Unneland om reell rett til gjenforeining med familie i Gaza (Dokument 8:99 S (2023–2024))
Enst.: Sendes kommunal- og forvaltningskomiteen.
5. (213) Endringer i lov om elektroniske tillitstjenester (adgang til innhenting av opplysninger fra Folkeregisteret) (Prop. 52 L (2023–2024))
6. (214) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Rasmus Hansson, Une Bastholm og Lan Marie Nguyen Berg om å sikre at norsk kommersielt skogbruk bidrar til å nå målene i naturavtalen (Dokument 8:97 S (2023–2024))
Enst.: Nr. 5 og 6 sendes næringskomiteen.

Presidenten [15:19:14]: Stortinget går da tilbake til behandlingen av dagens kart.

Sak nr. 9 [15:19:35]

Innstilling fra finanskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Freddy André Øvstegård og Lars Haltbrekken om å redusere søppeleksporten (Innst. 205 S (2023–2024), jf. Dokument 8:34 S (2023–2024))

Presidenten [15:19:50]: Etter ønske fra finanskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletiden, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Lan Marie Nguyen Berg (MDG) [15:20:22] (ordfører for saken): Utslipp av klimagasser fra søppelforbrenning står i dag for nesten 5 pst. av Norges utslipp. I 2021 ble det innført en avgift på forbrenning av avfall. Målet med avgiften var å redusere produksjonen av avfall og øke gjenvinning og resirkulering. På sikt har det også vært antatt at en slik avgift ville gi insentiver til å installere karbonfangst og -lagring på forbrenningsanleggene.

Dessverre er det ikke åpenbart at avgiften, sånn den er utformet, faktisk bidrar til å nå disse målene. Vi får ikke redusert utslippene fra avfallsforbrenningen hvis anleggene ikke kan velte avgiften over på kundene. Det kan de ikke i dag, og hvorfor ikke det? Fordi da forsvinner mye av avfallet vårt over til Sverige. Det blir ikke noe

mindre utslipp av å sende avfallet til Sverige så lenge anleggene der ikke har karbonfangst og -lagring.

Teorien er fin, den: Avgift på utslipp vil føre til lavere utslipp. Likevel, når vi titter på virkeligheten, er det ikke alltid så enkelt. Når avfallsforbrennerne ikke kan sette opp prisen og karbonfangst og -lagring er noen år fram i tid, fører ikke avgiften til kutt i utslipp. Den bidrar i realiteten kun til å redusere avfallsanleggenes lønnsomhet, og dermed også muligheten de har til å investere i CCS. Dersom vi derimot legger avgiften et hakk lenger ned i avfallskjeden, slik at det er avfallsbesitter som må betale den, vil det gi insentiver både til å redusere mengden avfall som produseres, og til økt gjenbruk. Det er også viktig å påpeke at insentivene til å investere i CCS ikke vil forsvinne selv om avgiften legges på avfallsbesitter istedenfor avfallsforbrenner.

Jeg er derfor veldig fornøyd med at en samlet komité har bedt regjeringen om å utrede effektene av denne avgiften og raskt komme tilbake igjen til Stortinget. Jeg vil da også oppfordre regjeringen til ikke bare å komme tilbake med svar på utredningsoppdraget, men med forslag til endringer som gjør at avgiften vil føre til faktiske reduksjoner i utslipp fra avfallsforbrenning.

Tina Bru (H) [15:22:40]: La meg starte med å takke SV, som har fremmet dette forslaget. Jeg er glad for at det nå er et bredt flertall av partiene som har samlet seg om å evaluere CO₂-avgiften på avfallsforbrenning. Med dette får finansministeren i oppdrag å løse mange problemer på én gang. Hvis departementet har superheltekapper, er dette tiden for å ta dem frem, for frem mot høsten må finansministeren sjonglere avgifter, kvoter, fjernvarmepriser, konkurransevilkår, grønn omstilling og resirkulering – alt sammen mens kostnadene for forbrukerne skal holdes nede. Hvis det er ett departement som kan klare dette, er det sikkert Finansdepartementet, så jeg ønsker dem lykke til!

Fra spøk til alvor – dette er en kompleks sak hvor mange systemer og regler virker sammen. For å illustrere bitte litt: Forbrenning av husholdningsavfall betaler CO₂-avgift, en avgift som har økt mye på kort tid. Forbrenning av industriavfall betaler for utslipp ved å kjøpe kvoter. Vi har et felles marked for avfallsforbrenning i Norden, hvor vi både importerer og eksporterer avfall. Landene har også ulik praksis for hvordan utslipp av forbrenning prises. I Sverige er all avfallsforbrenning priset gjennom kvotesystemet. Avfall er også brensel til fjernvarme, og fjernvarme er prisregulert i Norge. Derfor kan CO₂-prisingen på forbrenning få konsekvenser for hvor mye fjernvarme vi kan produsere. Vi skal også gjennom en omstilling. Når vi etter hvert brenner mindre avfall, vil det raskt bety at det kanskje ikke lenger er behov for like mange forbrenningsanlegg som i dag.

Høyre er åpne for at det kan være sider ved dagens avgiftssystem som ikke er optimale, og at det kan være behov for justeringer. Samtidig er det ikke sikkert vi kan løse alle utfordringene ved å endre på forbrenningsavgiften. Da kan det være at regjeringen må vurdere andre virkemidler.

Det er viktig for oss å holde fast ved prinsippet om at forurenser skal betale for sine utslipp. Det er avgjørende for at vi skal nå klimamålene. Det er også avgjørende at vi får ned utslippene på en effektiv måte, samtidig som vi har nok energi og passer på folks privatøkonomi.

Med dette vedtaket får regjeringen et tydelig oppdrag. Jeg ser frem til at finansministeren kommer tilbake med gode løsninger til høsten.

Ole André Myhrvold (Sp) [15:25:13]: Jeg vil også starte med å takke forslagsstillerne for initiativet.

De siste årene har energipolitikken stått høyt på dagsordenen. Prognoser viser at vi står overfor et stort kraftunderskudd innenfor overskuelig framtid. Den regjeringsoppnevnte energikommisjonen leverte sin konklusjon for ett år siden, og konklusjonen var: mer av alt, raskere. Det siste året har det også blitt fulgt opp av medieoppslag om den alvorlige netto kraftsituasjonen flere steder i landet, og kanskje særlig her på Østlandet og i strømprisområdet NO1.

De fleste ser ut til å være enige om at vi må spare mer energi, bruke energien mer effektivt, produsere mer kraft og øke nettkapasiteten, og at vi må gjøre det raskt. Samtidig som de fleste ser ut til å være enig i konklusjonene, vekker konsekvensene store konflikter og reiser store dilemmaer. De færreste vil ha dyr strøm. Utbygging av ny energi, som vannkraft, vindkraft og solkraft, og også kjernekraft, som noen snakker om, har alle store konflikter knyttet til seg, enten det er nedbygging av natur, støy, arealbeslag eller det rent visuelle, for ikke å snakke om avfall. Utbygging av nettet reiser også lignende konflikter. Ingen vil ha monstermaster i sin bakgård.

Hva har så dette med søppeleksport å gjøre? Jo, forbrenning av avfall er en alternativ kilde for fjernvarme, og rundt halvparten av elektrisitetsbruken i bygninger går til varmeformål. Industrien har også et stort varmebehov. Dersom større deler av disse ressursene hadde blitt utnyttet, ville det gitt et godt bidrag til forsynings-sikkerheten for kraft. Det vil først og fremst avlaste kraftsystemet vinterstid, når behovet er størst og kraftprisene høyest. Lokale ressurser, som fjernvarme basert på spillvarmeressurser, ville frigjort kraft til industriformål med bl.a. elektrisk effektbehov.

I Norge og i denne sal er vi stort sett enige om forurenser betaler-prinsippet. Derfor har vi fra 2021 hatt en avgift på forbrenning av avfall, med mål om kostnadseffektiv reduksjon av klimagassutslipp fra avfallsforbren-

ning. I tillegg har vi her i landet avfallsforbrenningsanlegg både med og uten kvoteplikt. Det gir ulike konkurransevilkår for tilnærmet like anlegg. Samtidig får vi signaler om at avgiften bidrar til konkurransevridning til fordel for anlegg i andre land, der norsk avfall heller enn å forbrennes i norske anlegg eksporteres til andre land, og da i særdeleshet til Sverige, som har stor kapasitet og lavere kostnader.

Derfor er det bra at Stortinget i dag enes om en evaluering av dagens avgift på avfallsforbrenning og en gjennomgang av konkurransevilkårene og hvilke konsekvenser det vil gi for fjernvarme her i landet. Vi trenger mer stimulans til fjernvarme, ikke mindre. Målet må være at fjernvarmeanlegg har rammevilkår som gjør at de kan bidra inn i energisystemene våre framover, og at de har mulighet til å bidra mer enn de gjør i dag, slik at vi også demper konfliktene og utbyggingsbehovet når det gjelder både nett og alternative energikilder.

Helge André Njåstad (FrP) [15:28:19]: Sidan fleire av talarane har uttrykt at ein er skeptisk til korleis denne avgifta fungerer, er det viktig å understreka at Framstegspartiet var imot ho då ho vart innført. Ein har òg vore imot å auka ho dei gongene det har skjedd. Me føler at når ein samla komité har eit forslag som seier at ein skal sjå vidare på dette, har ein kome oss i møte, men me skulle gjerne ønskt at ein hadde lytta til Framstegspartiet allereie den dagen ein innførte avgifta eller auka ho, og hadde stemt imot.

Det er litt meiningslaust at ein har ei avgift for å få ned bossmengda – eller søppel, som ein seier alle andre plassar enn i Bergens-området – og så blir effekten at det same bosset blir køyrt på vegane våre med store bilar til Sverige og brunne der, samtidig som våre fjernvarmeanlegg i verste fall, viss ein ikkje får boss levert dit, bruker energi og straum på å produsera den fjernvarmen som skal til. Det er meiningslaus både klimapolitikk, miljøpolitikk og økonomisk politikk at Noreg har stelt seg slik. Her har Framstegspartiet nok ein gong hatt rett og vore framsynt – med tanke på at ein har laga eit system som overhovudet ikkje er bra for noko.

Difor framstår denne avgifta no som ei rein fiskalavgift for å gjera statskassen rik, kamuflert med vanskelege ord. I realiteten er det forbrukarane som må betala. Framstegspartiet synest forbrukarane allereie betaler nok i skattar og avgifter, og det er vorte meir med denne regjeringa. Her har me fått eit ytterlegare press, samtidig som ein ikkje avlastar det straumnett me har stort behov for, både industrien og vanlege folk, for å få meir straum. Det er den store debatten. Ein bruker ressursen som boss er, og sender det til Sverige, slik at dei kan laga fjernvarme på ein billegare måte til sine innbyggjarar, mens me sit igjen i Noreg med store trailerar på vegnett-

et vårt, ei dyr avgift og ein miljøpolitikk som ikkje reduserer utslipp i det heile teke. Det er ein politikk som Framstegspartiet ikkje synest er ein god idé.

Difor meiner me at ei særnorsk avgift framstår som unødvendig. Me har tiltru til at finansministeren tek dette forslaget på alvor og kjem tilbake til Stortinget med forslag om å fjerna denne avgifta, slik at me kan brenna bosset i Noreg, skapa fjernvarme og sørgja for å avlasta straumnett, og slik at me kan skapa fleire arbeidsplassar. Me treng ikkje å innføra avgifter berre for avgiftene sin del.

Ingrid Fiskaa hadde her teke over presidentplassen.

Kari Elisabeth Kaski (SV) [15:31:04]: Mye god argumentasjon er allerede blitt framsagt fra de talerne som har vært før meg. Jeg har lyst til å takke saksordføreren og komiteen for hvordan vi har behandlet denne saken. Vi ser her at det er mulig å finne gode løsninger på tvers av blokker og partier også i klima- og energipolitikken. Jeg vil også berømme og takke bransjen selv, som gjennom både engasjement og faglig arbeid har vist oss at det finnes gode alternativer til dagens avgiftsmodell.

Bakgrunnen for at SV fremmet dette forslaget, er at fjernvarme er en viktig del både av klima- og energiløsningene og for å redusere strømforbruket i Norge. Det er viktig å redusere utslippene framover fra landets fjernvarmeanlegg. Det er avgjørende for at vi skal klare å nå klimamålene. Men virkemidlene må ikke føre til en helt meningsløs eksport av søppel. Derfor la vi dette forslaget fram for Stortinget, og jeg er glad for at hele komiteen har kunnet samle seg bak et forslag som blir vedtatt ved votering.

Jeg legger til grunn at regjeringen vil følge godt opp den delen av vedtaket som omhandler evalueringen – det tror jeg vil være nyttig – og at vi får konkrete forslag som vil sørge for både at vi ikke eksporterer søppel, som vi gjør i dag, og også at vi får kuttet utslipp fra landets fjernvarmeanlegg. SV er klar til å følge opp de forslagene fra regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2025.

Med det tar jeg opp det forslaget SV er med på.

Presidenten [15:32:44]: Representanten Kari Elisabeth Kaski har teke opp det forslaget ho refererte til.

Sofie Marhaug (R) [15:32:58]: Mye, kanskje det meste, har blitt sagt allerede, men dagens avgifter på avfallsforbrenning viser seg ikke å virke. Det har ført til eksport av avfall, noe som bare flytter problemet. I tillegg fører det til mindre fjernvarmeproduksjon i en tid da vi trenger mer fjernvarme for å avlaste strømnett. Derfor gikk Rødt mot regjeringens foreslåtte økning av

CO₂-avgiften på avfallsforbrenning med hele 85 pst. i 2024-budsjettet, noe som ville hjulpet mye. Det var kun vi og Fremskrittspartiet som gikk mot den økningen. Resten av Stortinget stilte seg bak det.

Rødt er med på alle forslagene som er foreslått om å utrede modeller for avgift på avfallsforbrenning, deriblant en eksportavgift, men som vi understreker i merknadene i saken, er det langt fra sikkert at akkurat det er løsningen. Eksportavgiften, som SV foreslår, gir ikke i seg selv insentiv til å velge mer miljøvennlig avfallshåndtering. Hvis avgiften kun ilegges avfall som skal gå til forbrenning, er det mulig å se for seg mange kreative måter for å lure seg unna avgiften, f.eks. ved at det deklarerer som om det ikke skal forbrennes når det går til Sverige, men likevel selges videre. I Sverige har de et helt annet kommersielt marked for fjernvarme, med mye mer ledig kapasitet enn oss.

Det vi trenger, er et system som motiverer til klimavennlige investeringer for fangst og lagring av CO₂ og gjenvinning av plast, tekstiler osv. Derfor er det bra at hele komiteen har blitt enige om å få på plass en evaluering av dagens avgift for avfallsforbrenning med mål om å få en bedre modell, som sikrer både fjernvarmeproduksjon, utslippskutt og resirkulering. Forhåpentligvis går det ikke lenge før vi får det på plass.

Som jeg har sagt i innlegget, står vi bak en rekke forslag, og jeg tar opp forslagene nr. 2–4. Jeg redegjorde ellers for en kritisk merknad.

Presidenten [15:35:07]: Representanten Sofie Marhaug har teke opp dei forslaga ho refererte til.

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [15:35:25]: Jeg er litt enig med representanten Bru i at det er et innholdsrikt vedtak, og selvfølgelig er det folk med supermann-drakt i Finansdepartementet som skal jobbe med liv og lyst for å følge opp de vedtakene Stortinget fatter. Sånn er vårt konstitusjonelle system – heldigvis, og takk og pris for det. Jeg har i tillegg lyst til å komme med noen kommentarer, men selvfølgelig skal vi følge opp vedtakene som kommer.

Avfallsforbrenning har utslipp, og vi har et felles mål og en felles forpliktelse om å få ned landets CO₂-utslipp. Cirka 3 pst. av norske ikke-kvotepliktige utslipp av klimagasser kommer fra avfallssektoren. Derfor er det viktig å få det ned. Det blir litt borte i debatten at anlegg som sorterer ut, belønnes for det, for de slipper CO₂-avgift på den delen som da f.eks. er fornybare materialer. Det er ikke-fornybare materialer som ilegges sortering. Også hvis man har CCS-teknologi eller annet som reduserer utslipp, får man reduserte avgifter. I det ligger nett-opp det insentivet vi ønsker skal bidra til omstilling.

Vi er et land med en veldig ambisiøs klimapolitikk. Vi må klare å få ned klimagassutslippene i bredden av

norske utslipp, og avfallsbransjen er en viktig del av det løftet. Jeg er enig i de mange innleggene der man har sagt at fjernvarme er en viktig grunnlast. Spesielt på de kaldeste dagene på vinteren kan nettopp det å ha fjernvarme avlaste strømmettet i veldig stor grad. Jeg deler engasjementet som er blant representantene her i salen, for at man må sørge for at vi har et godt fjernvarmenett i Norge, og at det er en viktig del av den miksen vi trenger. Det er klart at hvis man klarer å avlaste strømmettet på de kaldeste dagene, kan strømmen brukes hos andre. Det kan frigjøre kapasitet til andre deler som kan bruke strøm.

Det har vært en viktig debatt, og vi tar med oss vedtaket.

Presidenten [15:37:25]: Det blir replikkordskifte.

Helge André Njåstad (FrP) [15:37:39]: Statsråden sa at det var viktig å få ned CO₂-utsleppa i Noreg, men med den politikken ein no fører, betyr det at ein transporterer bosset frå Noreg til Sverige med CO₂-utslepp på vegen. I tillegg er CO₂-utsleppet akkurat det same fordi ein ikkje har lagring i Sverige. Er det viktigare å få ned CO₂-utsleppa i Noreg enn å få ned CO₂-utsleppa globalt?

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [15:38:04]: Det er noe av det som gjør denne saken litt kompleks. Avfallsbransjen i Sverige er en del av kvotepliktig sektor, og regjeringen – Senterpartiet og Arbeiderpartiet – er for kvotesystemet, for da kan vi få utslipp der det er billigst mulig. Nettopp fordi dette er en del av kvotepliktig sektor i Sverige, vil de, hvis de øker sine utslipp på grunn av dette, måtte redusere kvotene på andre ting. Selv om en helt intuitivt tenker at en da øker utslippene i Sverige, er ikke det riktig, for det er en del av kvotesystemet.

Helge André Njåstad (FrP) [15:38:35]: Eg har besøkt nokre anlegg i løpet av dei siste åra, både BIRs anlegg i Rådal i Bergen og Tafford sitt i Ålesund. Der har det litt oppsiktsvekkjande skjedd at bosset blir køyrt vekk samtidig som dei må bruka energi og straum for å levera fjernvarme. Kan statsråden leva med ein situasjon der næringslivet på Sunnmøre ikkje får nok energi og nok straum, samtidig som ein må bruka den energien til å varma opp vatnet, som ein kunna gjort med bosset som ein har køyrt til Sverige? Folk treng ei forklaring på kvifor dette er god politikk.

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [15:39:06]: Jeg kjenner ikke godt nok til det tilfellet. Det som er viktig å si, er at man kan tenke at avfall i den sammenheng er et problem, men det er en stor ressurs. Det sa jeg også i mitt innlegg, at det er viktig at vi ikke minst har et godt

fjernvarmenett og god fjernvarme i både februar og januar. I de kaldeste månedene betyr det mye også for kapasiteten i strømmettet. Vi må føre en politikk der vi får ned CO₂-utslippene og samtidig klarer å ha et godt fjernvarmenett og få brukt mest mulig av den energien som er i søppelet lokalt.

Presidenten [15:39:36]: Replikkordskiftet er avslutta.

Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 9, og sakene på dagens kart er ferdige.

Ber nokon om ordet før møtet blir heva? – Møtet er heva.

Møtet slutt kl. 15.40.

